

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับขอลในเมืองแพร่

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

การศึกษาเพลงพื้นบ้านมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเรื่องของสิ่งแวดล้อมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสิ่งที่ชาวบ้านแสดงออกให้เห็นด้านต่าง ๆ นั้นเกิดจากความเชื่อภายในจิตใจที่ต่างกัน ทำให้ผลของการแสดงออกแตกต่างในรูปแบบของการกระทำที่ต่างลักษณะกัน เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กับวิถีและ ความเชื่อของมนุษย์ เป็นบ่อเกิดของการละเล่นเพลงแต่ละชุมชนซึ่งแตกต่างกัน สามารถสื่อให้เห็นภาพลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว สามารถเชื่อมโยงสภาพความเป็นอยู่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาขณะนั้นได้ชัดเจนและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นิยามศัพท์เพลงพื้นบ้านมักมีความเกี่ยวพันและคล้ายคลึงกับดนตรีพื้นบ้านอย่างชนิดที่เรียกว่าแยกกันไม่ออก ยังมีผู้นิยามไว้ต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อมทางสังคม แนวคิดและการศึกษาเพลงพื้นบ้านที่มีผู้กล่าวไว้คือ

วิลเลียม บาสคัม (William Bascom) นักมานุษยวิทยา เขียนไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๓ (พ.ศ. ๒๔๙๖) ว่าข้อมูลทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมิใช่วัฒนธรรมทั้งหมด ประกอบด้วย ตำนาน ตำนานคำบรรยาย นิยาย นิทาน สุภาษิต ประิสนา บทเพลงและรูปแบบอื่นที่สำคัญ รองลงมา วัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งหมดถ่ายทอดด้วยปาก แต่ทุกสิ่งที่ถ่ายทอดด้วยปากไม่ใช่ วัฒนธรรมพื้นบ้าน เสมอไป (รัตติยา คุณพิทักษ์, ๒๕๔๖: ๖)

มาเรียน ดับบลิวสมิธ (Marian W. Smith) ให้ความเห็นว่าข้อมูลทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน ควรรวมเอาความเชื่อ คาถาอาคม โขคลาง ศาสนากิจ ไว้ด้วยกันเช่นเดียวกับนิทานและข้อมูลเหล่านี้ ถ่ายทอดกันมาด้วยปาก และอาจบันทึกเป็นอักษร หรือภาษาเขียนในภายหลัง ซึ่งตรงกับความคิดของ ริชาร์ด เอ วอเตอร์แมน (Richard A. Waterman) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ รูปแบบของศิลปะ ประกอบด้วยนิทานเรื่องราวหลาย ๆ ประเภท ภาษิต คำกล่าว คำพังเพย เพลงต่าง ๆ ตลอดจนคาถาอาคม และรูปแบบอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาพูดเป็นสื่อ (รัตติยา คุณพิทักษ์, ๒๕๔๖: ๖)

แจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ (Jan Harold Brunvand) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า

๑. เรื่องที่สืบทอดกันมาโดยทางมุขปาฐะ (Oral Transmission)
๒. เรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี
๓. เรื่องที่เล่าหรือปฏิบัติกันหลายอย่างหลายความคิด
๔. เรื่องที่ตามปกติจะไม่ทราบผู้ที่เป็นต้นกำเนิด (Anonymous)
๕. เรื่องที่เป็นแบบฉบับให้คนรุ่นหลังปฏิบัติตามกันต่อ ๆ มา หรือเชื่อถือกัน
อย่างนั้นสืบมา (รัตติยา คุณพิทักษ์, ๒๕๔๖:๗)

Jurgen Habermas มองว่าวัฒนธรรมคือ การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และเนื่องจากวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างสังคม รวมทั้งปัจจัยภายนอก ตลอดจนรูปแบบการสื่อสาร ฯลฯ วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง จะถาวรหรือคงอยู่ตราบเท่าที่มีความชอบธรรมและในสังคมสมัยใหม่ความชอบธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๒, : ๗๑)

อานันท์ กาญจนพันธ์ กล่าวว่า หากพิจารณาความหมายของวัฒนธรรมในเชิงชีวิต วัฒนธรรมแล้ว วัฒนธรรมน่าจะถือได้ว่าเป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและตั้งสมมา ในความพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ตามนัยนี้วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนพลังที่อยู่เบื้องหลังศิลปะและวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ซึ่งมีความหลากหลายและซับซ้อน แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็มีพลังเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวได้ด้วยการผลิตใหม่ของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขและบริบทของสภาวะแวดล้อม วัฒนธรรมในฐานะขององค์รวมนั้นประกอบด้วยระบบใหญ่อย่างน้อย ๓ ระบบ ซ้อนรวมกันอย่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง

ระบบแรก คือ ระบบคุณค่าซึ่งหมายถึงศีลธรรมส่วนรวม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ มักแสดงออกในรูปของจักรวาลความคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ความสมบูรณ์ และความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติบนพื้นฐานของการเคารพต่อส่วนรวม และเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ในสังคมที่เป็นจริงจะเห็นระบบคุณค่านี้ในรูปของศาสนาและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น การนับถือผี ซึ่งจะเป็นศีลหรือข้อห้ามไม่ให้เกิดการละเมิดเพื่อนมนุษย์และส่วนรวม ทำหน้าที่เสมือนกฎเกณฑ์หรือจารีตปฏิบัติในสังคมภาคเหนือหรือข้อห้ามนี้ว่า “ซิด” ซึ่งถือว่าเป็นความอัปมงคลที่จะเกิดกับผู้ล่วงละเมิดของส่วนรวม เช่น ถมน้ำเหมืองหรือคลองส่งน้ำหรือตัดต้นไม้ที่มีผีสิงอยู่ เพราะผืนนั้นถือเป็นตัวแทนความเชื่อของชุมชนส่วนรวม เป็นต้น

ระบบที่สอง คือ ระบบภูมิปัญญา ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคม โดยเฉพาะกับการจัดการทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม มักปรากฏให้เห็นในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางองค์กร ทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังสามารถเห็นได้จากแบบแผนของความสัมพันธ์สังคม เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเครือข่ายตลอดจนแบบแผนการใช้ทรัพยากร เช่น ที่ดิน น้ำ และป่า ซึ่งจะเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนเห็นคุณค่าทางศีลธรรมของสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า สังคมนั้นต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองพอสมควร เพราะสามารถจะผลิตและสร้างปัญญาให้สอดคล้องกับคุณค่าทางศีลธรรมได้ ขณะที่ภูมิปัญญามักจะขัดแย้งกับระบบคุณค่าและศีลธรรมในสังคมที่ถูกครอบงำจากภายนอก

ระบบที่สาม คือ ระบบอุดมการณ์อำนาจ หมายถึง ศักดิ์ศรีและสิทธิความเป็นมนุษย์ซึ่งถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะสร้างเสริมความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมนั้น เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีลธรรมที่เคารพความเป็นมนุษย์ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของธรรมชาติ นอกจากนั้น อุดมการณ์อำนาจนี้ยังจะแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการผลิตใหม่ของการเป็นชุมชน เพื่อรักษาความเป็นอิสระของตนเองเมื่อต้องเผชิญหน้ากับการครอบงำจากภายนอก เพราะอุดมการณ์นี้เป็นระบบสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น เทศ หรือชาติพันธุ์ (อานันท์ กาญจนพันธ์ , ๒๕๓๖ : ๔-๕)

๒.๒ รูปแบบของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากความหมายและขอบข่ายที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านมีความหมายและขอบข่ายที่กว้างขวาง ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า ดังนั้น เพื่อให้เป็นการสะดวกแก่การศึกษา จึงจำเป็นจะต้องจำแนกประเภทโดยอาศัยรูปแบบเป็นกรอบ รัตติยา คุณพิทักษ์ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบของวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. ประเภทที่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อสร้างความเข้าใจ ได้แก่

๑.๑ นิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานประเภทเทพนิยาย (Fairy tale) นิทานประจำถิ่น (Local legend) นิทานวีรบุรุษ (Hero tale) นิทานเกี่ยวกับสัตว์ (Animal tale) นิทานอธิบายเหตุ (Explanatory) นิทานตลกขบขัน (Joke) นิทานร่าเริง (Merry tale)

๑.๒ ภาษาถิ่น (Dialect)

๑.๓ บทกวีนิพนธ์ (Proverb)

- ๑.๔ ปริศนาคำทาย (Riddles)
- ๑.๕ คำพูกคล้องจอง (Rhymes)
- ๑.๖ เพลงชาวบ้าน (Folk Songs) เพลงกล่อมเด็ก (Lullabies)

๒. ประเภทที่ไม่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ ก็สามารถสร้างความเข้าใจได้ ได้แก่

- ๒.๑ สถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างของชาวบ้าน (Folk Architecture)
- ๒.๒ ศิลปะชาวบ้าน (Folk Craft)
- ๒.๓ งานฝีมือชาวบ้าน (Folk Craft)
- ๒.๔ เครื่องแต่งกายชาวบ้าน (Folk Dressing)
- ๒.๕ อาหารการกินของชาวบ้าน (Folk Foods)
- ๒.๖ อากัปกริยาชาวบ้าน (Folk gesture) การอวย การโกรธ การตอบรับและ

ปฏิบัติ

- ๒.๗ ดนตรีพื้นเมือง (Folk Music)

๓. ประเภทประสมประสาน ได้แก่

- ๓.๑ ความเชื่อ (Belief) รวมตลอดถึงการถือโชคลาง คาถาอาคม การทำเสน่ห์ และเครื่องรางของขลัง
- ๓.๒ การละครของชาวบ้าน หรือการละเล่นพื้นเมือง (Folk Dramas) และระบำ รำเต้นของชาวบ้าน (Folk Dances)
- ๓.๓ ประเพณีพื้นเมือง หรือพิธีกรรม (Folk Customs)
- ๓.๔ งานมหกรรมหรือพิธีการฉลอง (Festivals)
- ๓.๕ การละเล่นหรือกีฬาพื้นเมือง (Folk games) และการเล่นของเด็ก (Children's games)
- ๓.๖ ยากลางบ้าน (Folk Medicines) หรือสมุนไพร (รัตติยา คุณพิทักษ์, ๒๕๔๖:๖)

๒.๓ ความหมายของ “ซอ” ในล้านนา

คำว่า ซอ ในที่นี้หมายถึง การขับ การร้องเพลงพื้นบ้านของทางล้านนา ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่มีผู้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ซอ” ไว้ดังนี้

มณี พยอมยงค์ อธิบายว่า ซอ คือ การขับร้อง โดยการนำเหตุการณ์ที่พบเห็นหรือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ส่วนทางภาคกลาง ซอ คือ เครื่องดนตรี ได้แก่ ซออู้ ซอด้วง และ ซอสามสาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขับร้องเพลง ซอของทางล้านนาไทยเป็นการ ขับร้องมี 2 แบบคือ ขับร้องเดียวกับขับร้องคู่ แบบเดี่ยว เรียกว่า “ซอป้อด” การซอใช้คน ๆ เดียว

บางที่ไม่มีดนตรีประกอบแบบคู่ เรียกว่า “ซอมีคู่ถ้อง” ซอถ้อง คือ ซอที่มีคู่ประกอบซอโต้ตอบกันด้วยทำนองซอ อาจจะเป็นชายกับชาย หรือหญิงกับชาย (มณี พยอมยงค์, ๒๕๒๕ : ๑๖๕)

ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล อธิบายว่า ซอ หมายถึง การขับร้องเพลงปฏิพากย์แบบเดียวกับ “ลำ”ของอีสาน “ขับ” ของชาวไทยลื้อและลาวโซ่ง “เฮ็ดความ” ของชาวไต (ไทยใหญ่) “เสิน” ของชาวไทยจีน (ไทยเงิน) และเพลงโคราช เป็นต้น (ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล, ๒๕๓๑ : ๕)

สิริกร ไชยมา อธิบายว่า ซอ หมายถึง การร้อง การขับร้องเพลงพื้นบ้านของล้านนา หรือเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองเหนือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ซอพื้นเมือง เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวล้านนาไทยในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือและบางส่วนของจังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์และตาก การซอ การโต้ตอบกันในลักษณะเพลงปฏิพากย์ระหว่างชาย หญิง หรือซอเดี่ยวเพื่อเล่าเรื่อง พรรณนาเหตุการณ์ มีเครื่องดนตรีพื้นเมือง เช่น ปี่จุม ซึ่ง สะล้อ ขลุ่ย บรรเลงประกอบ (สิริกร ไชยมา, ๒๕๔๓ : ๓)

จากความหมายของคำว่า ซอ ทั้งหมดนี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ซอในที่นี้หมายถึง การขับร้องเพลงพื้นบ้านอย่างหนึ่งของทางภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีฉันทลักษณ์ของคำในการใช้ภาษา เนื้อหาของการซอนั้นมีอยู่สองอย่าง คือ การซอแบบเล่าเรื่องและการซอแบบการค้นหรือเกิดขึ้นจากปฏิภาณกวีของศิลปินเอง การซอนี้นิยมในเขต ๘ จังหวัดของทางภาคเหนือตอนบนหรือที่เรียกว่า “ล้านนา”

๒.๔ ประวัติความเป็นมาของซอล้านนา

ความเป็นมาของซอในล้านนา ไม่ได้มีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรให้เห็นชัดเจน แต่ได้มีผู้ได้เล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับซอหลายท่าน (ศักราช ฟ้าขาว, ๒๕๔๒ : ๑-๒ และ สงวน โชติสุขรัตน์, ๒๕๑๓ : ๑๗๕) ได้อธิบาย ความเป็นมาของซอว่า เป็นการละเล่นของชนเผ่าไท ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในดินแดนตอนใต้ของจีนและภาคเหนือของประเทศมาตั้งแต่โบราณ โดยชนเผ่าไทในภาคใต้ของจีนจะเรียกว่า “ขับลื้อ” ส่วนอีกกรณีหนึ่งได้อธิบายว่าเป็นกลยุทธ์ในการสั่งสอนธรรมะของพระภิกษุสงฆ์ในล้านนาโบราณที่ต้องการชักจูงความสนใจ จึงเขียนคำสั่งสอนเป็นถ้อยคำที่มีสัมผัสคล้องจองเป็นภาษาพื้นเมือง มีทำนองสูงต่ำน่าฟังและไม่เกิดความเบื่อหน่าย ต่อมาได้เรียกว่า “ซอ” “คำว” “จ้อย” (ศักราช ฟ้าขาว, ๒๕๔๒ : ๑-๒) และยังมีตำนานที่ได้กล่าวขานถึงต้นกำเนิดซอ โดยมีหนุ่มสาวคู่หนึ่งได้พบรักและเกี่ยวพาราสีกันเป็นคำสั่งสัมผัสคล้องจองในท่วงทำนองอันแสนไพเราะ ต่อมาจึงได้ผูกพันเป็นมาตามลำน้ำน่านทั้งหมดจำนวน ๗ ขบวน ซึ่งขบวนที่ ๗ จะเป็นขบวนของการบันเทิง โดยมีชายชื่อปู่คำมา และหญิงชื่อย่าคำบี เป็นผู้มึปฏิภาณในการขับร้องเป็นอย่างมาก ได้ขับซอขณะทีล่องมาตามลำน้ำน่าน และได้

พรรณนา บรรยายความรู้สึกอภิลักษณ์ที่จากญาติพี่น้องบ้านเมือง เพื่ออพยพไปที่ใหม่ ตลอดจน บรรยายถึงธรรมชาติที่งดงามที่พบเห็นสองฝั่งลำน้ำน่านอย่างไพเราะ ร่วมกับสล้อ พิณ ข้อง กลอง ทำการเข้าจังหวะด้วยความสนุกสนานและเรียกต่อกันมาว่า “ซอล่องน่าน” มาจนทุกวันนี้ (มณี พยอมยงค์, ๒๕๒๕ : ๑๗๐)

วิวัฒนาการของซอได้พัฒนามาเรื่อยจนมาถึงในช่วงสมัยของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ซึ่งนางเยาว์ กาญจนจारी (นางเยาว์ กาญจนจारी ๒๕๓๕ : ๔๘) ได้ทำการค้นคว้าข้อมูลประวัติของพระราชชายาจนได้ประจักษ์ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ ริเริ่มนำละครซอเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งเครื่องดนตรีจากภาคเหนือ พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ มีอัจฉริยะทางด้านนาฏศิลป์การดนตรีเป็นอย่างมาก ทั้งยังทรงแต่งซอพื้นเมืองไว้หลายโอกาส เช่น เพลงซอพื้นเมืองในคราวสมโภชช้างเผือก ซอเรื่องสาวเครือฟ้า เรื่องอิเหนาตอนบุษบาเสี่ยงเทียน ซอเรื่องสุวรรณหงส์ เรื่องน้อยใจยากับนางแว่นแก้ว เป็นต้น ส่วนสิริกิร ไชยมา (สิริกิร ไชยมา, ๒๕๔๔ : ๑๑-๑๒) ได้กล่าวไว้ว่าปัจจุบันช่างซอคณะต่าง ๆ ได้นำทำนองและเนื้อซอพื้นเมืองบางตอน มาดัดแปลงเพื่อซอเป็นอาชีพ ต่อมานายอำนาจ กล้าพัด ได้เป็นผู้ริเริ่มละครซอออกอากาศทางวิทยุ เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๓ มีคณะชื่อ “สามปอยหลวง” ซึ่งได้รับความนิยมมากและได้พัฒนา จากการนั่งซอมาเป็นยืนซอ มีเวที มีฉาก คล้ายการแสดงลิเก จนเกิดละครซอขึ้นอีกหลายคณะใน เวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เริ่มกำเนิด “ซอสตรีง” หรือ “ซอร่วมสมัย” โดยได้นำซอทำนอง ล่องน่าน ทำนองซอลับแล ทำนองซอเพลงอื้อ ทำนองซอเสเลมา มาประยุกต์เข้ากับดนตรีสากล หรือ ๓ ซ่า ซึ่งเริ่มต้นที่นายประจักษ์ กาวี ได้เข้าร่วมโครงการไทยอาสาป้องกันชาติ เนื่องจาก ชายแดนแนวเขตจังหวัดน่าน เป็นเขตที่ถูกคุกคามจากภัยคอมมิวนิสต์ ทำให้ทหารขาดขวัญและ กำลังใจ และเพื่อเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจ จึงได้นำการเดินเข้าจังหวะ ซะ ซะ ซ่า มา ประกอบการขับซอ ซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ต่อมานายบัญญัติ แก้วเสียงทอง หรือที่ เรียกกันว่า “ขุนพลเพลงซอสตรีง” ได้นำซอที่ประกอบจังหวะมาฝึกซ้อมอยู่ระยะหนึ่ง แล้วนำไป ร้องเป็นเพลงซอสตรีง ซึ่งได้รับความนิยมและแพร่หลายในเวลาต่อมา เนื่องจากซอสตรีงมีจังหวะ ที่เร้าใจ สนุกสนาน เนื้อหาร่วมสมัย และไม่ยาวเกินไป ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงได้นำเพลง ซอสตรีงลงแถบบันทึกเสียงและจำหน่าย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน ต่อมาจึงได้มีการบันทึก แผ่นเสียงและจำหน่าย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน ต่อมาจึงได้มีการบันทึก แผ่นเสียงและจำหน่าย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน ต่อมาจึงได้มีการบันทึก แผ่นเสียงและจำหน่าย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน

การ “ขับซอ” ยังได้ปรากฏในวรรณคดีล้านนาเรื่อง ลิลิตพระลอ โดยพระวรวงศ์พิธีกู (๒๕๒๐ : ๑-๓) ซึ่งได้รวบรวมการสันนิษฐานของนักวรรณคดีหลายท่านเกี่ยวกับปีที่แต่งวรรณคดี

เรื่องนี้ และสรุปได้ว่าบทประพันธ์นี้ได้แต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเค้าโครงเรื่องได้เกิดขึ้นในแคว้นล้านนาระหว่าง พ.ศ. ๑๖๑๖-๑๖๕๓ โดยรายตอนที่ ๑๐ นี้ได้ชี้ชัดว่ามีการขับขอย่างกว้างขวางในแคว้นล้านนา

“ข้าจะใช้ชาวในผู้สนิท ชิดชอบ อัจฉมาลัย
ไปซื้อขายวายล่อง แล้วให้ท่องเที่ยวเดิน
สรรเสริญสองโคมศรี ท้าวบุรีพระลอ ขับขอยศอ้าง
ถือลูกกษัตริย์เจ้าช้าง สองอ่อนไต้ศเรือง รุ่งนาฯ”

นอกจากนั้นประวัติการชอยังพบได้ในการเลียงผี ซึ่งสิริกร ไชยมา (๒๕๔๔ : ๖) ได้สัมภาษณ์พ่อครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยท่านกล่าวว่า การเลียงผีเป็นความเชื่อของชาวเหนือ และจะเลียงผีโดยการเรียกผี หรือ การเสียดทาน ต่อมาได้มีการเรียกเป็นทำนองเสียงสูงต่ำให้เกิดความไพเราะเพื่อให้ผีมารับของ เช่น ไหว้ มีการเคาะจังหวะให้เข้ากับทำนองเสียงด้วยการเคาะไม้ หรือสิ่งที่หาได้ในตอนนั้นจนกว่า ผีจะมารับของเช่น ไหว้ ด้วยความประทับใจในถ้อยคำที่ไพเราะ จึงมีผู้คนจดจำนำไปร้องเผยแพร่ และดัดแปลงเป็นบทร้องในทำนองต่างกันไป จนกลายมาเป็นการขับขอมานจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นประวัติของการชอล่องน่านยังได้มีผู้กล่าวไว้ว่ามีความไพเราะจับใจ จากคำสัมภาษณ์ของพ่อครูคำผาย นูปีง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยสิริกร ไชยมา(สิริกร ไชยมา, ๒๕๔๔: ๘) กล่าวสรุปได้ว่า ชอล่องน่านเป็นชอที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติการสร้างเมืองน่าน โดยผู้สร้างเมืองวรรณครหรือเมืองบัว มีนามว่า พญาปุคา ต่อมาเกิดภัยแห้งแล้ง พญาปุคาจึงปรึกษากับราชบุตรคือ พญาการเมือง ขุนนุ่นและขุนฟอง โดยให้พญาการเมืองเป็นผู้นำในการย้ายผู้คนชาวเมืองบัวไปสร้างเมืองใหม่ที่เมืองภูเพียง (พระธาตุแช่แห้ง ในปัจจุบัน) โดยทำแพล่อง

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานหลายประการที่กล่าวถึงชอว่ามีการขับขอมิมีมานานแต่สมัยโบราณ และเป็นวัฒนธรรมล้านนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของชาวล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ "ชอ" นั้นไม่ทราบเหมือนกันว่า จะเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยไหน เข้าใจว่าจะเริ่มมีมาพร้อม ๆ กับบทคำวหรือบทกวีนั่นเอง เพราะวิธีอ่านคำวหรือ "เล่าคำว" นั้นก็เป็นการอ่านที่มีทำนองเสนาะ อันเป็นเอกเทศเฉพาะตัวด้วย เมื่อมีการอ่านคำวหรือเล่าคำวแล้ว ทำนองชอนั้นก็ควรจะเริ่มมีมาในตอนนี้นี้ด้วย แต่ก็ยังเป็นการชอเดี่ยว หรือขับร้องคนเดียว ไม่มีคู่ชอหรือ "คู่ถ้อย" ดังเช่นทุกวันนี้ (คำว่า "ถ้อย" หมายถึงการตอบโต้ ถามโต้ หรือสนทนาแลกเปลี่ยน คำพูด)

เมื่อมีทำนองซอแล้ว ทำนอง "จ้อย" ก็คงจะติดตามมาในเวลาเดียวกันนั่นเอง คำว่า "จ้อย" นั้น คือลำนำที่ซับซ้อนด้วยทำนองอันไพเราะ อ่อนหวาน โดยมากบทหรือกรอนที่นำมาขับร้องนั้น นิยมจ้อยในบทเกี่ยวกับพาราตี บางครั้งก็ใช้กับบทกวีที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความผิดหวัง รั้นทศ ปวดร้าวใจ เพราะทำนองจ้อยนั้นเป็นทำนองช้า ๆ เนิบ ๆ หวาน ๆ และผู้ที่จ้อยนั้นสามารถที่จะเอื้อนเสียงให้ขึ้นสูง จนที่ผู้ฟังได้รับฟังแล้วจะรู้สึกเข้าไปในความรู้สึกส่วนลึกได้ เพราะสำเนียงนั้นวังเวง

ทำนองจ้อยนั้นมีหลายจังหวะ ซึ่งนักจ้อยสมัยก่อนได้ตั้งชื่อเอาไว้ตามจังหวะของทำนองจ้อยนั้น ๆ เช่นจ้อยที่มีจังหวะเร็ว เรียกว่าจังหวะ "ม้าข้าไฟ" ทำนองที่ผู้ขับร้องเอื้อนเสียงแหบโหยขึ้นสูงจนเสียงแหบหายไปนั้น เรียกว่าจังหวะ "นกเขาเหิน" หรือทำนองขึ้นเสียงสูงแล้วลดลงมาต่ำก็เรียกว่าจังหวะ "โค้งเหียววง" และยังมีอีกหลายจังหวะซึ่งไม่เป็นที่นิยมกัน จังหวะเหล่านั้นก็เลยสูญหายไป

ขอ...ตามประวัติที่เล่าสืบต่อกันมานั้น เล่าเอาไว้ว่า ก่อนที่จะมีซอคู่หรือซอด้วงกันนั้น (ซอด้วงกัน หมายถึงวิธีการซอตอบได้กันระหว่างชายกับหญิง) สมัยนั้นการซอคู่กันยังไม่มี คงจะมีแต่การซอเดี่ยว ๆ หรือซอเพียงคนเดียว ซึ่งจะเป็นการขอใช้ทำนองแบบเล่าคำว นิยมกันมากในงานศพ หรือเฮือนเย็น (เฮือนเย็น คือบ้านที่มีศพ เมื่อเอาศพไปเผาปนกิจแล้ว บ้านนั้นจะต้องมีความเงียบเหงา ลูกหลานของผู้ตายก็กำลังอยู่ในภาวะโศกเศร้า จะต้องมีคนไปเป็นเพื่อนคุยให้หายเหงา ในงานนี้มักจะมีการเล่นหลายอย่าง เพื่อดึงดูดให้คนอยู่เป็นเพื่อน อาจจะมีการเล่นไพ่ และคนที่ไม่ชอบการพนันก็อาจจะมาล้อมวงฟังการเล่าคำวซึ่งคนที่เล่าคำวนั้นอาจจะเป็นคนที่มีส้อมเสียงนับเป็นการบันเทิงอีกประเภทเหมือนกัน)

มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาแต่อดีตว่า ยังมีหญิงหม้ายคนหนึ่ง ได้รับความเสียใจอย่างใหญ่หลวง โดยไม่ทราบสาเหตุ สันนิษฐานกันว่าอาจเนื่องมาจากการเสียชีวิตของสามี นางได้เดินทางออกจากหมู่บ้าน เมื่อนางเดินทางมาถึงต้นไม้ใหญ่ริมทางอากาศร้อนอบอ้าว เพราะเป็นช่วงฤดูร้อน นางก็เข้านั่งใต้ร่มไม้ซึ่งต้นไม้ต้นนั้นเป็นต้นไม้ที่แผ่กิ่งก้านสาขาร่มรื่นความร้อนจากตะวันยามบ่ายที่ฉายแสงร้อนระอุ จนมองเห็นเปลวแดดเด่นระยิบเหนือทุ่งกว้างได้อย่างชัดเจน ใบไม้ที่ปลิดจากกิ่งก็หมุนร่วงสู่พื้น เสียงจ๊กจั่นเรไรร้องเซ็งแซ่ อันเป็นการร้องตามฤดูกาล ขอดไม้แก่นกปก (นกโพระดก) ก็ร้องเสียง ปีก ๆ ๆ ทำให้หญิงหม้ายคนนั้นรู้สึกว้าว เมื่อมานั่งนึกถึงความเศร้าของตน ก็ทำให้เกิดความรู้สึกรั้นทศใจ จึงระบายความในใจออกมาเป็นภาษากวี ซึ่งอาจจะรำพันออกมาเป็นทำนองใดทำนองหนึ่ง ประกอบกับในเวลานั้น ยังมี "น้อย" (ผู้ลาสิกขาบทจากการเป็นสามเณร ซึ่งคนทั่วไปให้เกียรติยกย่องเรียกว่า "น้อย" เพราะเป็นผู้ที่ร่ำเรียนในทางธรรมแล้วนั่นเอง) คนหนึ่ง ซึ่งเพิ่งจะลาสิกขาบทใหม่ ๆ และได้เดินทางผ่านมาทางต้นไม้ด้วย เมื่อมาถึงก็ได้ยินเสียงพรั่ำรำพันความในใจอยู่ จึงเข้าไปสอบถาม (ภาษาพื้นเมืองเราเรียกว่า "เข้าไปถ้อง ไปถาม") ด้วยความรู้ความสามารถใน

เชิงกวี อันที่เคยร่ำเรียนมาตั้งแต่ยังเป็นเณรอยู่ น้อยคนนั้นก็ถามไปด้วยบทกวี และหญิงหม้ายคนนั้นก็ตอบมาในเชิงกวีเช่นเดียวกันและนี่เองคือจุดกำเนิดของคำว่า"ซอด้วง"

เสียงจกจั่นเรไรที่ส่งเสียงร่ำร้องระงมนั้น ได้วิวัฒนาการมาเป็นเสียงปี่ หรือเสียงทำนองซอ อิทธิพลของเสียงจกจั่นนั้นทำให้เสียงปี่ที่ช่างปี่เป่าให้ทำนองซอนั้น เต็มไปด้วยเสียงที่ต่างระดับกัน อิทธิพลของน้อยคนนั้น ยังตามมามีอิทธิพลต่อช่างซอฝ่ายชายอีกด้วย กล่าวคือ ช่างซอผู้ชายเวลาขึ้นพามซอ จะต้องเรียกตัวเองว่า "ปี่น้อย" ทุกคน (อำนาจ กล้าพัก)

การซอ จะมีมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่ปรากฏชัด แต่ตามหลักฐานในลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นเรื่องสะท้อนสภาพวัฒนธรรมล้านนา พวกช่างซอ คือ นักร้องที่ขับร้องหรือขับซอ มีการกล่าวถึงช่างซอในลิลิตพระลอ ดังนี้

ร่ายบทที่ ๑๒

ขับซอขอยศอ้าง ฤาฎุกษัตริย์เจ้าช้าง ขึ้นแท่นไครเทียบ เทียมนา

ร่ายบทที่ ๓๖๕

อย่าหมองใจหนุ่มหน้า บรรทมหน้าพระลอ เพื่อจะซอกล่อมแก้ว กล่าวแล้ว
สองนางนอน พี่เลี้ยงกรกอดบาท ซอกล่อมนาฏแม่ ณ เกล้า นอนแม่นอนเทอญนะเจ้า
พี่เลี้ยงทั้งสองอ่อนนา

โคลงบทที่ ๒๑

ขับซอขอรราชเทียร ทุกเมือง
ฤาเกล้าพระลอเลื่อง ท้าวหล้า

โคลงบทที่ ๓๗๓

สองฟังสองพี่เลี้ยง สองซอ
ซอว่าพระลอเลื่อง จักเต้า

โคลงบทที่ ๓๗๔

สองธิดาหลับแล้ว สองพระพี่เลี้ยงแก้ว
ซอกล่อมท้าวกลอยหลับ เล่านา

จากร่ายและโคลงข้างบน แสดงให้เห็นว่าซอนี้เป็นการขับร้องของชาวล้านนา มาแต่โบราณกาลแล้ว โดยการประดิษฐ์ทำนองร้องเข้ากับท่วงถื่นของตนจึงมีทำนองเป็นชื่อของบ้านเมืองอยู่ด้วยเช่น ทำนองซอล่องน่าน ซอเชียงแสน ซอเชียงใหม่ ละม้ายจะปู้ เป็นต้น ที่มีชื่ออย่างนี้เพราะชาวเมืองแต่ละแห่งร้องซอกัน จึงมีชื่อตามบ้านเมืองของตน

ตามหลักฐานที่ปรากฏในวรรณคดีต่าง ๆ มีมหาชาติ ลิลิต เป็นต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ซอเป็นการขับร้องประจำถิ่นล้านนาแต่โบราณกาลนับแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านนา พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ก็มีซอมาก่อนแล้ว

๒.๕ ประเภทของซอในล้านนา

บูรณพันธุ์ ใจกล้า ศึกษารูปแบบการ “ซอ” ใน “ซอล่องน่าน”: กรณีศึกษาคณะคำผายนุปีง” และได้จัดแบ่งประเภทของ “ซอ” ในล้านนา ได้เป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. ประเภทของซอที่เรียกตามเครื่องดนตรีที่ใช้ในการซอ
๒. ประเภทของซอที่เรียกตามลักษณะจำนวนศิลปินและองค์ประกอบในการขับซอ
๓. ประเภทของซอที่เรียกตามการแบ่งเนื้อหาในการขับซอ
๔. ประเภทของซอเรียกตามสำเนียงการขับซอในท้องถิ่น

(บูรณพันธุ์ ใจกล้า, ๒๕๔๕: ๒๖)

๑. ประเภทของซอที่เรียกตามเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการซอ คือ

ซอซิ่ง คือ การซอที่นิยมใช้เครื่องดนตรี คือ ซิ่งเป็นหลักในการซอและประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีคือสะล้อ ซอซิ่งนี้นิยมกันในเขตจังหวัดน่าน แพร่ พะเยา และเชียงราย วงซอส่วนมากมักจะมีสมาชิก ๖-๗ คน ประกอบด้วย ซ่างซอชาย ๑ คน ซ่างซอหญิง ๑ คน ซ่างพ็อนหญิง ๒ คน ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถซอได้ด้วย ซ่างสะล้อ ๑ คน ซ่างซิ่ง ๑ คน โดยปกติซ่างซอจะเป็นซ่างพ็อนไปด้วยในตัว เหมือนกับซ่างพ็อนส่วนใหญ่จะเป็นซ่างซอไปด้วยในตัว

ซอซิ่งมีต้นกำเนิดที่จังหวัดน่าน ซ่างซอขับซำกว่าทางจังหวัดเชียงใหม่ ทำนองที่เป็นพื้นฐานในการซอคือ ทำนองคาคำน่าน ทำนองลับแล ทำนองบันฝ้าย ซอซิ่งนี้นิยมใช้ผู้ชายเป็นหัวหน้าคณะ

ซอปี่ คือ ซอที่นิยมใช้เครื่องดนตรีประเภทปี่เป็นหลักและซิ่งอีก ๑ ตัว ในการประกอบการซอ ปี่ที่ใช้ในการประกอบการซอเป็นหลักนี้เรียกว่า ปี่จุม ในการซอที่เรียกว่า ซอปี่นี้มีการประกอบวงอยู่ ๓ แบบคือ

๑. วงปี่จุม ๓ ประกอบด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย และซิ่ง
๒. วงปี่จุม ๔ ประกอบด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่เล็ก ปี่ก้อย และซิ่ง
๓. วงปี่จุม ๕ ประกอบด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่เล็ก ปี่ก้อย ปี่ตัด และซิ่ง

ขอปี่นี้นิยมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ และแม่ฮ่องสอน ทำนองที่นิยมใช้ในการขอปี่คือ ทำนองตั้งเชียงใหม่ ทำนองละม้าย ทำนองจะปู้ อ้อ เสเลมา พระลอ เป็นต้น การขอที่ใช้ปี่ประกอบการขอนี้ในคณะซอ มักใช้ผู้หญิงเป็นหัวหน้าคณะ

ซอสดริง เป็นการประยุกต์การขอเข้ากับเครื่องดนตรีสากล เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขอสดริงคือ กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบส คีย์บอร์ดและกลองชุด ซอสดริงเริ่มมีมาเมื่อประมาณปี ๒๕๒๕

๒. ประเภทของขอที่เรียกตามลักษณะจำนวนคิลปินและองค์ประกอบการขอ

๑. ขอเดี่ยว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ขอปี่อด” คือการขอคนเดียวไม่กำหนดว่าเป็นหญิงหรือชาย เนื้อหาในการขอมักเป็นการเล่าเรื่องราวประวัติหรือนิทานต่าง ๆ

๒. ขอคู่ หรือขอแบบมีคู่ถ้อง คือ การขอโต้ตอบกันระหว่างคู่ขอ การจัดคู่ถ้องขอนี้จะเป็นชายกับหญิง ชายกับชาย หญิงกับหญิงก็ได้

๓. ละครขอ คือ การขอที่เป็นเรื่องราวพร้อมทั้งมีตัวประกอบการแสดงให้ชม ในขณะการแสดงละครขออาจมีการหยุดพูดจากันตามบทหรือเรื่องราวที่ใช้ในการแสดงแล้วทำการบรรยายเรื่องราวต่อด้วยการขอ ละครขอนี้พบมากในเขตจังหวัดเชียงใหม่ คณะละครขอที่มีชื่อเสียงคือ คณะไอ้เก๋ออีต๋วม คณะบุญศรีรัตนัง คณะวิฑูรย์ ใจพรม เป็นต้น

๓. ประเภทของขอที่แบ่งตามเนื้อหา

๑. ขอคั่น คือ การขอตามเนื้อหาสาระที่พบตามสถานการณ์ ความเป็นจริงในขณะนั้นหรือลักษณะของงานตามสถานที่ที่ไปแสดง ในการขอจะต้องคิดภาษาหรือคำที่ใช้ขอในขณะนั้นทันที การขอในลักษณะนี้ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบของช่างขอโดยตรง ซึ่งเป็นการแสดงความสามารถของช่างขอไปด้วยว่ามีความสามารถแค่ไหน เนื้อหาในการขอส่วนใหญ่คือ ขอเชิญชวนผู้คนเข้ามาร่วมงาน ขอพักท่ายแยก ขอขอเงินแยก ขอเชิญรับประทานอาหาร ขอเกี่ยวสาว และขอในงานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงานและงานฉลองต่าง ๆ เป็นต้น

๒. ขอตามเนื้อเรื่อง คือ การขอที่เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าหรือนิทาน ในการขอแบบนี้ช่างขอจะเตรียมเนื้อหาในการขอมาก่อนแล้ว เรื่องราวที่นิยมใช้ในการขอคือ เรื่องพระลอ เรื่องเจ้าสุวัตรกับนางบัวคำ เรื่องน้อยใจยา เรื่องดาววิไค่น้อย เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว คิลปินขอบางท่านยังสามารถแต่งเรื่องราวเนื้อหาในการขอในเรื่องอื่น ๆ อีกเช่น เรื่องการต่อต้านยาเสพติด เรื่องธรมรงค์ เลิกกินปลาดิบ เรื่องการป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างชื่อเรื่องทั่วไปที่ใช้ในการขอแบบตามเนื้อเรื่อง (คำผาย นูบิง , สัมภาษณ์)

๔. ขอตตามสำเนียงท้องถิ่น

ขอตตามสำเนียงท้องถิ่นในปัจจุบันดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่หนึ่งซึ่งแบ่งตามเขตของศิลปวัฒนธรรม โดยในเรื่องของซอ นั้นสามารถแบ่งตามสำเนียงท้องถิ่นได้ดังนี้ คือ

๔.๑ สำเนียงซอทางเชียงใหม่

สำเนียงซอทางเชียงใหม่มีการขับร้องอยู่หลายทำนอง ซึ่งแต่ละทำนองจะใช้เพื่อให้เข้ากับเนื้อเรื่องและอารมณ์ของการซอ ทำนองซอที่ถือได้ว่าเป็นสำเนียงซอทางเชียงใหม่ มีดังนี้

๔.๑.๑ ทำนองขึ้นเชียงใหม่ หรือตั้งเจียงใหม่ เป็นทำนองซอที่ใช้สำหรับการขับเป็นบทคั้นหรือบทนำ การแสดงซอทุกครั้งจะต้องเริ่มการซอจากทำนองตั้งเจียงใหม่นี้ก่อนเป็นอันดับแรก แล้วถึงจะเปลี่ยนไปซอเป็นทำนองอื่น ๆ ส่วนเนื้อความที่ใช้ในการซอทำนองนี้นั้น จะเป็นการเกริ่นหรือการสรุปย่อๆ ให้ฟังว่ากำลังจะซอในเรื่องหรือในหัวข้ออะไร เช่น ซอขึ้นบ้านใหม่ ซออวยพร เป็นต้น

๔.๑.๒ ทำนองจะปู หรือจาวปู เป็นทำนองที่ได้รับอิทธิพลมาจากการขับร้องของชาวเมืองปู ในรัฐฉาน ประเทศพม่า เป็นทำนองที่ใช้ซอต่อจากทำนองขึ้นเชียงใหม่ มักจะใช้ในการซอเพื่อการเจรจาโต้ตอบระหว่างหญิงชาย-หญิง หรือใช้สำหรับการซอเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ทั่วไปและเป็นทำนองที่นิยมซอกันมากที่สุด (สมฤทธิ์ ลือชัย ,๒๕๓๔ : ๒๗)

๔.๑.๓ ทำนองละม้าย เป็นทำนองที่มีจังหวะและลีลาคล้ายกับทำนองจะปู และโดยทั่วไปมักใช้ซอสลับกับทำนองจะปู เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ หรือการเจรจาโต้ตอบระหว่างชาย - หญิง และเป็นอีกทำนองที่นิยมซอกันมาก

๔.๑.๔ ทำนองพม่า เป็นทำนองที่มีจังหวะลีลาคล้ายกับเพลงพม่าราชวานภาคกลาง แต่ไม่อาจสันนิษฐานได้ว่า ได้รับอิทธิพลมาจากเพลงพม่าราชวานของภาคกลาง หรือเพลงพม่าราชวานนั้นได้รับอิทธิพลมาจากทำนองซอพม่า ทำนองซอนี้มักจะใช้ซอที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือการทำบุญต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

๔.๑.๕ ทำนองเงี้ยว โดยทั่วไปมิใช่เพื่อรำพึงรำพันความทุกข์โศกต่าง ๆ รวมถึงการคร่ำครวญถึงความทุกข์ยาก และที่สำคัญในการซอทุกครั้งจะต้องจบลงด้วยการซออวยพรเจ้าภาพ

๔.๑.๖ ทำนองอื้อ เป็นทำนองซอที่ใช้ในการซอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเศร้าโศก การคร่ำครวญถึงความทุกข์ยากและที่สำคัญในการซอทุกครั้งจะต้องจบลงด้วยการซออวยพรเจ้าภาพ

4.1.7 ทำนองปั่นฝ้าย มักใช้เกี่ยวกับการซอเกี่ยวพาราสีหรือบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ

๔.๑.๘ ทำนองพระลอ เป็นทำนองที่นิยมกันในบทชนกชนมไม้ บทชมความงามของธรรมชาติ

จากทั้งหมด ๘ ทำนองเป็นทำนองซอที่ใช้ในการชอทางของเชียงใหม่ ซึ่งในที่นี้มีทำนองที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของทางเชียงใหม่ แต่อาจจะมีบางทำนองที่นิยมใช้ในการชอทั่วไปทั้งภาคเหนือ โดยไม่อาจจะทราบได้แน่ชัดว่ามีต้นกำเนิดหรือมีการแต่งขึ้นจากที่ใดเป็นอันดับแรกมาก่อน

๔.๒ ซอสำเนียงทางน่าน

สำเนียงชอทางน่านเป็นสำเนียงที่มีเอกลักษณ์ไม่ต่างกับซอสำเนียงทางเชียงใหม่ คือมีทำนองที่ใช้ซอเป็นหลักและมีต้นกำเนิดที่จังหวัดน่านอยู่หลายทำนองเหมือนกัน ดังนี้

๔.๒.๑ ทำนองคาคำน่าน หรือล่องน่านหรือคาคล่องน่าน เป็นทำนองซอที่ใช้บทนำการแสดงซอทุกครั้งจะต้องเริ่มการชอทำนองนี้ก่อนทุกครั้งที่มีเริ่มมีการชอ นอกจากนี้ทำนองนี้ยังเป็นทำนองที่มีความนิยมในการชอในงานต่าง ๆ เป็นหลักเช่น ชองานบวช ชอขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

๔.๒.๒ ทำนองลับแลหรือลับแลง คือ ทำนองที่มักนิยมใช้ต่อจากทำนองคาคำน่าน โดยเนื้อหาในการชอจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของพระพุทธศาสนา

๔.๒.๓ ทำนองปิ่นฝ้าย คือทำนองที่มีความนิยมชอกันมาก โดยมีการประดิษฐ์เนื้อร้องและมีการประยุกต์ทำนองโดยพ่อไชยลังกา เครือเสน (ศิลปินแห่งชาติคนแรกของจังหวัดน่าน) เนื้อหาบรรยายถึงการปลูกฝ้ายตั้งแต่การหักล้างดางป่า ไถ หว่าน ปลูก ดูแลรักษา เก็บฝ้าย อัดฝ้าย ทอฝ้าย จนกระทั่งนำไปขาย นับเป็นการชอที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่ของชาวไทยล้านนาอย่างชัดเจนยิ่งนัก ในขณะที่ช่างชอขับซอปิ่นฝ้ายไปด้วยนั้นจะทำท่าทางประกอบไปด้วยเป็นทีครั้นเครงยิ่ง ต่อมาได้นำทำนองซอปิ่นฝ้ายมาประยุกต์และแต่งเพลงเป็นคำเมืองร่วมสมัย เช่น เพลงสาวไหม เพลงบัวเดิน เพลงแม่ฮีสี เป็นต้น (สิริกร ไชยมา, ๒๕๔๓: ๒๐)

๔.๒.๔ ทำนองพระลอ เป็นซอที่มีความไพเราะไปด้วยสำเนียงเสียงเอื้อนอ่อนช้อย จึงนิยมใช้พรรณนาความเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ ชมนกชมไม้ ทำให้เกิดภาพพจน์ชอพระลอเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ ชอพระลอตอนพระลอเดินดง เรื่องที่นิยมชอในทำนองพระลอคือ ชอเรื่องพระลอ ชอเรื่องน้อยใจยา เป็นต้น

๔.๒.๕ ทำนองพม่าตะโด่งเต่ง เป็นทำนองที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการชอทางจังหวัดน่านโดยตรง ซึ่งมีเนื้อหาในการชอและบทร้องที่เป็นของตนเอง

๔.๒.๖ ทำนองพม่าเจ้าสุวัตรนางบัวคำ คือ ทำนองเดียวกับทำนองพม่าตะโคงเต่ง แต่ศิลปินทั่วไปนิยมเรียกว่าเป็นทำนองพม่าเจ้าสุวัตรนางบัวคำ เนื่องจากเนื้อหาในการขอเป็นเรื่องราวของตำนานเจ้าสุวัตรนางบัวคำ

๔.๒.๗ ทำนองเสเลเมา เป็นทำนองที่มีความนิยมใช้ขอเฉพาะเมืองน่านเป็นส่วนใหญ่ จากทำนองขอของทางจังหวัดน่านนี้เป็นทำนองที่พบมากในการใช้ขอในพื้นที่ของทางจังหวัดน่าน โดยเฉพาะทำนองคาดเมืองน่านเป็นทำนองที่มีความนิยมมากที่สุดในการใช้ขอในแต่ละงานหรือเทศกาลต่าง ๆ จะสามารถพบเห็นและรับฟังได้จากงานอุปสมบทเป็นส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุป สำเนียงของขอของทั้งสองพื้นที่ในล้านนา พบว่าแต่ละพื้นที่มีสำเนียงหรือทำนองที่ใช้ในการขอเป็นหลัก ซึ่งในรายละเอียดและหน้าที่ของแต่ละทำนองนั้นมีความแตกต่างกันออกไป

๒.๖ ประวัติขอเมืองแพร่

ครูสมศักดิ์ จินะสุ กล่าวถึงประวัติเมืองแพร่ว่า “ขอเมืองแพร่ แรกเริ่มจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่า ผู้แก่ เล่าให้ฟังว่าได้รับการสืบทอดมาจากเชียงใหม่” (สมศักดิ์ จินะสุ, สัมภาษณ์วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๐)

ครูลำดวน คำแป้น ได้กล่าวถึงขอเมืองแพร่ว่า “ขอแพร่เอามาจากเชียงใหม่ เพราะว่าคนเชียงใหม่ มาแต่งงานกับคนเมืองแพร่ ก็จึงเป็นการสืบทอดขอเชียงใหม่ให้กับคนจังหวัดแพร่” (ลำดวน คำแป้น, สัมภาษณ์วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๐)

ครูพยอม ถิ่นถา ได้กล่าวถึงขอเมืองแพร่ว่า “ขอเมืองแพร่ได้รับอิทธิพลมาจากเชียงใหม่ จากคำบอกเล่าของ ครูสุข และ ครูบัวสร้อย ซึ่งเป็นบรมครูทางด้านขอเมืองแพร่” (พยอม ถิ่นถา, สัมภาษณ์วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๐)

ครูอรุณ ทิพวงษ์ ศิลปินดีเด่นพื้นบ้านของจังหวัดแพร่ ได้กล่าวถึงขอเมืองแพร่ว่า จากคำบอกเล่าของครูแก้ว ตาไหล ซึ่งเป็นครูขอของครูสุข และครูบัวสร้อย ช่างขอที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่มากที่สุด ก่อนที่จะมาเป็นครูสงคราม พยอม ได้เล่าว่า “ขอเมืองแพร่ เอามาจากจังหวัดเชียงใหม่ แต่ทำนองขอเชียงใหม่มีทำนองเร็ว แต่ภาษาพูดเชียงใหม่ช้า ส่วนทำนองขอแพร่ช้ากว่าเชียงใหม่” (อรุณ ทิพวงษ์, สัมภาษณ์วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๐)

สรุป จากข้อมูลการสัมภาษณ์ประวัติขอเมืองแพร่ทั้ง ๔ ท่าน พบว่า ขอเมืองแพร่ได้รับอิทธิพลมาจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก

ช่างซอที่อยากประกอบอาชีพเป็นช่างซอจะต้องไปเรียนฝึกซ้อมกับพ่อครู แม่ครู ที่ตนชอบและนับถือ เพราะการที่จะเป็นช่างซออาชีพได้นั้น ช่างซอแต่ละคนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรักและชอบในเรื่องของการซออย่างจับใจ

ซอเมืองแพร่ในอดีตจะไม่มีการรวมตัวเป็นคณะดังในปัจจุบัน ช่างซอต่างเป็นอิสระแก่กัน ถ้าบ้านใดจะมีงานปอยหรืองานฉลองใดๆ เพื่อให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่แขกที่จะมาในงาน เจ้าของบ้านจะจัดหาจัดจ้างช่างซอชาย หญิง ช่างปี่ ตามแต่ที่คนจะมีความนิยมมากที่สุดแล้วแต่ว่าเจ้าของงานจะเห็นว่าช่างซอชายและหญิงใครที่เก่งที่สุดและเป็นที่ยอมรับชมชอบมากที่สุด เจ้าของงานจะติดต่อช่างซอล่วงหน้า เพื่อให้มา “ซอถ้อง” ให้แขกฟัง เจ้าของงานจะต้องหาวงปี่มาประกอบวงซอในงานของตนเพื่อให้เป็นที่พึงพอใจของแขก ในปัจจุบันช่างซอมีการรวมตัวเป็นคณะ เพื่อสะดวกแก่เจ้าของงานในการจ้างช่างซอมาซอ คณะซอในจังหวัดแพร่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยู่งักมีหลายคณะ เช่น คณะสงคราม – พยอม เป็นต้น ซอแพร่จะมีเนื้อหาและทำนองในลักษณะเดียวกันกับการซอด้านนา

๒.๗ เนื้อหาการขับซอ

เนื้อหาการขับซอ มักจะเกี่ยวข้องกับโอกาสของงาน เช่น ซอขึ้นบ้านใหม่ ซอผูกข้อมือ แต่งงาน ซอในการบวชพระ(งานอุปสมบท) หรืองานพิเศษที่เจ้าของงานจัดขึ้น เช่น ทำบุญอายุ ฉลองโบสถ์ วิหาร ฯลฯ ซอจะมีเนื้อหาให้ความสนุกเพลิดเพลิน หรือตลก หรือเป็นการให้ความรู้ทางประเพณี พิธีกรรม ซึ่งถ้าเป็นเนื้อหาเรื่องประกอบความรู้ เช่น งานบวชพระ (นาค) จะมีการถาม – ตอบ เรื่องเกี่ยวกับการบวช เริ่มตั้งแต่

- ประวัติการบวช
- เครื่องประกอบการบวช ความหมายของสิ่งทีนำมาใช้ในการบวช
- เครื่องอัฐบริวาร
- บวชเพื่ออะไร อานิสงส์ของการบวช
- มีการถาม – ตอบว่าคนเราเกิดมาเพื่ออะไร
- ในงานจัดพิธีกรรมอย่างไร
- เครื่องบายศรีทำขวัญนาคประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯลฯ

เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการขึ้นบ้านใหม่ เช่น

- การเริ่มต้นจัดสร้างหาอุปกรณ์การสร้าง
- การหาวันลงเสาเอก จะต้องรู้ถึงวันดี วันเสีย (ไม่ดี)
- ส่วนต่าง ๆ ของตัวบ้าน ส่วนใดเรียกอะไร ช่างผู้สร้างคือใคร

- สิ่งประกอบการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทักถาม การตีบชะตา เนื้อเรื่องที่สนใจ เช่น การถามปัญหาทั้งทางโลก ทางธรรม บางครั้งก็มีเนื้อเรื่องตลกการเกี่ยวพาราสิระหว่างชายหญิง เป็นต้น

ช่างขอจะต้องเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งทางพิธีกรรม ประเพณี ไสยศาสตร์และปฏิภาณไหวพริบดี พร้อมจะนำเอาเรื่องอื่นๆ มาบรรยายได้ถูกต้อง เป็นการเล่าเรื่อง เป็นการสอน บางครั้งนำมาจากวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร คำวาทกรรม คำอ้อ มาจากภาพหรือ ร้อยกรองซึ่งศึกษาความรู้สะสมไว้กับตัว แต่ไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรให้อ่านแบบ บทละคร จึงถือว่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ

เนื้อหาการขอในล้านนาไทย จะเหมือน ๆ กัน ขอแพร่จะมีเนื้อหาและทำนองในลักษณะ เดียวกัน ผู้วิจัยได้ทำการสรุปเนื้อหาการขอแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

๑. บทขอที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการทำบุญฉลอง ฯลฯ

๒. บทขอที่ร้องโต้ตอบ เนื้อหาดล้าย ๆ เพลงปฏิพากย์ทั่วไป

๓. ขอเป็นเรื่องเป็นราว จากนิทาน นิยาย หรือมาจากวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร

๔. บทขอที่นำมาขับเล่นหรือร้องเล่น ๆ หรือบางที่ก็นำไปแอ้วสาว เนื้อหาสนุกสนาน ง่าย ๆ บางบทร้องได้ไม่รู้จักจบวนไปวนมา เรียกว่า “ซอก้อม” หรือ “ซอว้อง” เป็นต้น

โดยช่างขอจะศึกษาทุกเรื่องราวที่เกี่ยวกับงานก่อนที่จะไปขอ

๒.๘ ภาษาที่ใช้ในบทขอ

ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงษ์ (๒๕๓๐, อ้างใน วรรณกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่ (ขอ จ้อย คำ อ้อ), 2546:21) ได้ศึกษาศัพท์และสำนวนในบทขอแล้วสรุปว่าแบ่งได้ ๒ กลุ่ม คือ ศัพท์สำนวน ล้านนาดั้งเดิม และคำศัพท์สำนวนล้านนาร่วมสมัย ทั้งนี้กล่าวว่าบทขอช่วยเก็บคำศัพท์สำนวนที่หา พึ่งจากแหล่งอื่นได้ยากไว้ให้เราได้ศึกษาอีกด้วย

คำขอประกอบด้วยคำศัพท์ และสำนวนหลายประเภทหลายแบบ ล้วนเป็นวัตถุดิบอันดี สำหรับผู้สนใจศึกษาด้านภาษา บทขอมักอยู่ในรูปของกลุ่มคำซึ่งเป็นคำประสม หรือวลี หรือ ประโยคก็ได้ ลักษณะเด่นของกลุ่มคำ คือ สัมผัสอักษร สัมผัสสระ หรือมีทั้งสัมผัสอักษร และ สัมผัสสระทั้งสองอย่างปนกัน

การที่มีคำศัพท์สำนวนแบ่งเป็น ๒ ลักษณะดังกล่าวนี้ สันนิษฐานว่ามีความสัมพันธ์กับ ลักษณะที่ถ่ายทอดสืบต่อมาจากครูชอเก่าไปยังลูกศิษย์ครั้งแล้วครั้งเล่า โดยมีส่วนหนึ่งคงเดิม และ บางส่วนมีส่วนร่วมสมัยที่ผู้เป็นช่างขอคิดเสริมขึ้นมา ซึ่งเป็นการบอกลักษณะเฉพาะตัวของครูชอ แต่ละคนไปด้วย

ภาษาที่ใช้บทขอของช่างขอแต่ละคน จึงเป็นลักษณะเฉพาะที่นำมาจากครูของตนและนำมาผสมกับภาษาร่วมสมัย มาใช้บทขอที่ตนเองร้องขับขอ ซึ่งแล้วแต่ปฏิภาณของช่างขอที่จะคิดดัดแปลงให้ไพเราะเหมาะสมกับลักษณะของช่างขอแต่ละคน มีลักษณะเป็นลูกเล่นทางภาษาลักษณะของกลุ่มคำจะมีความหมายในตัวเองเมื่ออยู่เอกเทศ เช่น “ลูกน้อยห้อยข้าง” รอมแพง (ที่รวมแห่งความรัก) “แม่สีมอยแดง” (แม่ผิวสีดำ-แดง, ผิวสองสี) ส่วนคำสร้อย คำสุตร เช่น การใช้ หลอน นาย ตั้ว จิ้ม แลนอ ต้วัง แลมก่า เหล่านี้มีที่ใช้เจาะจง มีอาจใช้ตามอำเภอใจ นับว่าเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละทำนอง

ก่อนที่จะขอเป็นเนื้อเรื่อง ต้องมีคำพูดเกี่ยวพาราตี มีการเกริ่นเรื่องก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่อง จะมีการเรียกขานตามภาษาที่แต่ละคนสามารถนำมากล่าวเรียกขานกันได้ จะมีการกำหนดว่าใครจะเป็นผู้ถามและใครจะเป็นผู้ตอบ ซึ่งในแต่ละครั้ง คำขึ้นต้นเกริ่นนำจะไม่เหมือนกันแล้วแต่ปฏิภาณไหวพริบของคู่ขอที่จะสรรหามาพูดเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีที่จะได้ขอร่วมกัน ทั้งมีการหยอกเอิ้นในคำพูดนั้น อาจจะมีการบรรยายธรรมชาติประกอบก่อนก็ได้ เช่น บทขอปอบบวชพระชั้นศรี ที่ขอโดยหนานสุข-บัวสร้อย ที่ชนะเลิศการประกวดวงซอภาคเหนือซึ่งสถานีวิทยุ สวส. ๒ ได้จัดประกวดขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ มีการเกริ่นนำขึ้นมาช่างขอผู้ชายจะเป็นผู้นำวง และกล่าวนำขึ้นก่อน คำขึ้นต้นหรือเกริ่นนำที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เช่น

“เดือนสิบมาต่อเดือนสิบเอ็ด ฤดูเดือนเจ็ดบ้านเมืองมันจ้างแสงน้ำแม่ยมปอดา
ขาดแห้ง ปลาชิวหน้อยเจ้าจะสั่งลาหนอง (เป็นบรรยากาศ) แม่หญิงถ้าอินายก็
นแก้ง ฮอดดาววันแดงนายมาเปิงจ้อนหีบ ตั้วอินายมาเป็นเป็นม้าเกยคิด ดีไหนด
คิดตั้งสองคืนหลัง (เปรียบเปรย) ตกลงปี๋อ้ายมาเป็นกู๋ ปี๋อ้ายมานั่งอู้ ตัดดีกางผาม
ฟังก่อนเตื่อจะอู้สร้อยคำ แม่ตำนิลคำ เขยชักเล็กชักน้อย...ตกลงจะอู้ แม่สี
เหลืองแก้มิ้ว ตำวันแดงจะแบ่งไม้ลิดดอก เวลาอ้ายจะบอกเมื่อมานั่งกางผาม ฟัง
ก่อนเตื่อจะอู้สร้อยคำ แม่ตำนิลคำเขย ชักเล็กชักน้อย เข้าหนมตะดีห์มาตำล
กันไค้หื้อมันหวานจะต้องจ้านน้ำอ้อยหมายจะอู้ ดั่งน้องแสงสร้อย ดีจาวบ้าน
กาศศรีดง เจ้นนายนี่ยังเป็นนง ปอดินฟ้ายกอ้ายจะรับเป็นกั๊งแก้วรูปเงาะจะล่อจำ
ปี๋ดงจี้ควายยังอยู่ปง เป็นหมาจี้เข้าสันใดแล้วจะเปิง ยอดงามเริงจะเน็งเข้าใส่
แหละนา อันนี้แหละนา น้องแหละนาย”

เป็นบทเกริ่นนำที่ฝ่ายชายได้จัดหาคำพูดเริ่มบทสนทนาในขอ จะเห็นคำที่สามารถบอกถึงธรรมชาติ และการเปรียบเทียบระหว่างขอชาย หญิง มีการสมมติและบอกกล่าวเพื่อจะได้มีคำบอกเล่าที่ไพเราะขึ้น เช่น เรียกช่างขอหญิงว่า “แม่สร้อยคำ แม่ตำนิลคำ” “แม่สีเหลืองแก้มิ้ว”

ตามลักษณะของช่างชอหญิงที่อาจมีความสวยงามเช่น มีดวงตาใหญ่ และมีแก้มเป็นสีชมพู เป็นต้น มีการบอกเล่าให้ผู้ฟังทราบเพื่อให้เกิดความสุนทรีย์รส เช่น เข้าหนมโต๊ะดีหมาต่าลกันไค้ที่ฮอหวานจะต้องจ่านน้ำอ้อย” (หมายถึงว่าจะกินขนมตาลให้หวานต้องมีการใส่น้ำตาลน้ำอ้อยด้วย ซึ่งเป็นลักษณะกลอนพาไปด้วย) เปรียบเทียบให้เห็นว่า “เจ้านายยังเป็นนก ปอดิ้นฟ้ายกอ้ายจะรับเป็นกั๊งแก้วรูปเงาะจะล่อจำปีดง” “สันไค้จะเป็งขอดงามเรียงจะเน็งเข้าใส่” (หมายถึง ถ้าคำใดที่ควรจะโน้มน้าวเข้าสู่เรื่องก็ทำกันไป)

เมื่อฝ่ายชายกล่าวจบ ฝ่ายหญิงก็จะกล่าวนำบทของตนเพื่อเป็นการตกลงที่จะดำเนินเรื่องราวต่อไป

ฝ่ายหญิงจะกล่าวตอบ เช่น

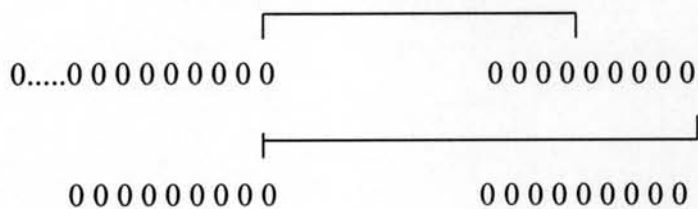
“(จิ้น) นาย.....กันเจ้าป้อจาย บานบัวลาย เป็นน้ำคั้นอ้อ อิน้องสร้อยคำดี มัณรูปบ่หล่อ จะขอเป็นน้ำบ่อเหนือฝาย ปี่อ้ายหัวใจตกไปนายมอญแม่ก้อนคำปี่บ จวนคำจาย ปี่ไปเก็บผัก ดีไหนดบ่รดแล้วกะเอาเหล้ว กันสร้อยตกไปอิน้องอันพะเล็ดแล้วยังตกข้อ กันคนอื่นเข้ามาลักไค้หัว สร้อยจะตัว สร้อยลงอาบนน้ำ.....

ฝ่ายหญิงจะรับสมอ้างตามที่ฝ่ายชายตกลง เพื่อให้เกิดการสอดคล้องเปรียบเทียบเป็นฝ่ายชายเป็นคนนำไปและถ้าฝ่ายหญิงผิดพลาดหรือติดขัดก็ขอให้ช่วยกัน ไปและในการดำเนินการต่อไปตกลงว่า “กำไค้ดีที่ฮอเจ้าเก็บมาว่า ปี่เป็นจ้างตื่น หน้าเข้าเป็นจ้างตื่นหลัง” ตกลงเขาเจ้าป้อจายหม้อนะฮกป็นต่ายอู้แต่ฟ่องเล่นฟ่อง ก้างพรหมษาจ่าจะบักเบ็ดก่องที่ฮออ้ายใจหัววังท้ายวัง”

ภาษาเหล่านี้เป็นคำที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากครูชอที่สั่งสมกันมาและแทรกลูกเล่นในคำในภาษาตามแต่ว่าใครจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้มากเท่าไร ส่วนมากผู้เป็นช่างชอที่มีอายุมากขึ้น ประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น จะมีลูกเล่นทางภาษามาก ยิ่งช่างชอคนไหนศึกษาค้นคว้ามากเช่นศึกษาจากผู้รู้ซึ่งชาวบ้านมักจะยกเป็นอาจารย์ ได้แก่ อาจารย์วัด พระผู้คงแก่เรียนหรือด่ารับด่าราที่หาได้จากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านก็จะทำให้เกิดภาษาที่สละสลวย มีลูกเล่น मुखตลกที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ฟังได้อย่างสนุกสนานยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ต้องมีลักษณะของคำประพันธ์ตาม ฉันทลักษณ์ของบทชอซึ่งมีลักษณะสัมผัสคล้องจอง ถึงแม้จะไม่เคร่งครัดนักแต่ก็มีแบบแผนในการแต่ง

๒.๕ แผนผังต้นทฤษฎี

แผนผังตั้งชื่อ(ชอคาด หรือกาพย์)

ตัวอย่าง

ดวง...อายุสิบปีอาบน้ำบ่หนาว

กันว่าปอชามเป็นบ่าวบ่อสู้ค่าย

สามสิบขวบปีนี่ยังแต่ไชร้

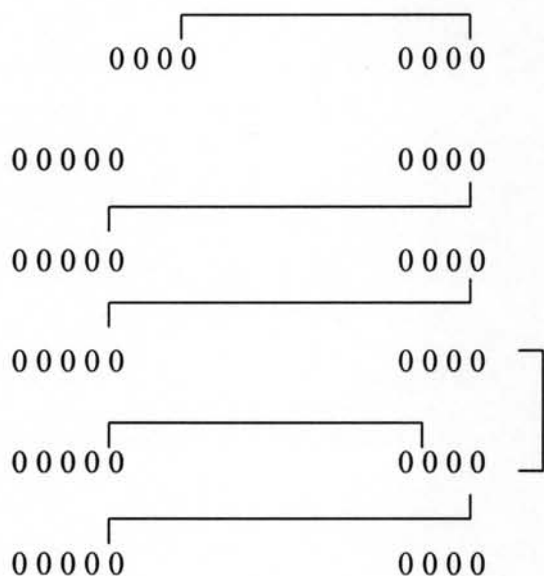
มันยังบ่อหน่ายใน โลกสงสาร

ที่มาของคำว่า "ดวง" และ "นาย"

"ดวง" มาจากคำว่า ตว แปลว่า ท่านหรือตัว

"นาย" หรือ "เนะ" แปลว่า ผู้นำ หรือ นำไป

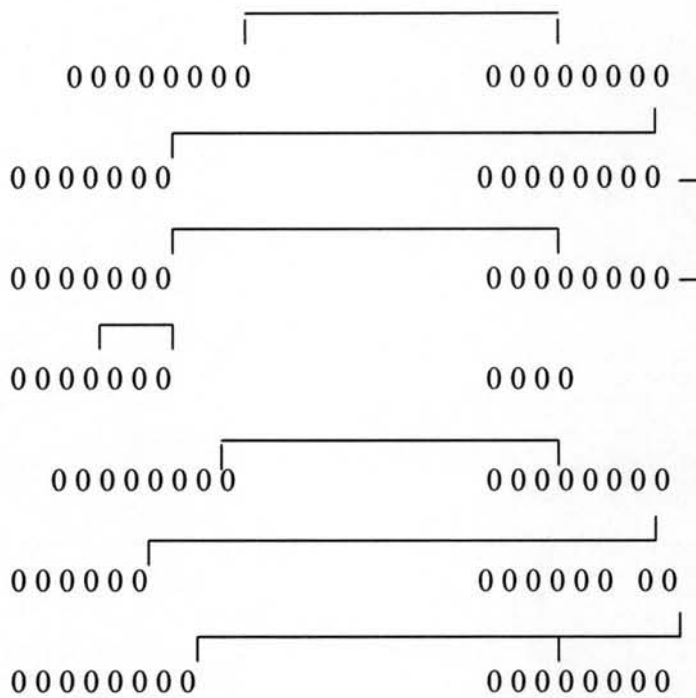
แผนผังชอกะโลง

ตัวอย่าง

หนาว หนาว น้ำค้าง	อ้ายบ่อมีกู่สร้าง
กู่ซื่อนนอนเต็มต้น	แสนแสนโตกตุ๊ก
ป้อแก้วสีนุก	ขามเมื่อเกิดเป็นคน
เซาะหาเมียงามซักคน	ก็เป็นบ่อได้
ย่อนว่าทรัพย์สิ่งของ	เงินทอง บาทได้
สั่งมาตุ๊กยากไร	อ้ายบ่อมีเงิน

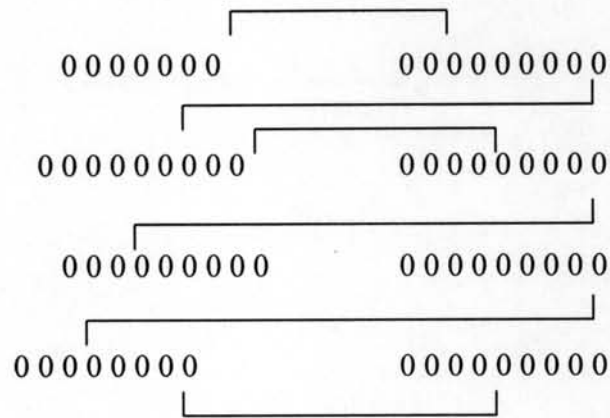
แผนผังขอเงี้ยว

ตัวอย่าง

พระเพื่อนพระแพงงามนักงามหนา	เหมือนเตวะดาลงมาจากฟ้า
บ่อมีไผ่ดีในโลกหล้า	จะสู้บาทข้าตั้งสององค์หญิง
อะหยังมางามแต่งามว่า	ตั้งสองน้องหล้ามาขาดกู่ปึง
นิงท่านเนงพระเพื่อนพระแพง	บ่อมีกู่ไผ่
หมื่นชุมท้าวหน้าอย่าหวังได้ครอง	บ่าวงามเมืองสรองตั้งจองบ่อได้
สองนางเปิงกับท่านไท่	ธิดาผู้มีบุญใหญ่ แต่น้อ
งามแต่งามตั้งงามนักงามหนอ	เปิงกับพระลอลองค์พระหน่อเจ้า

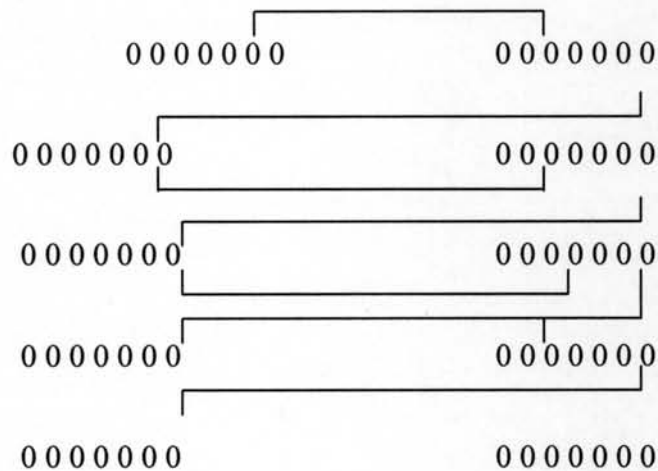
แผนผังขอพม่า

ตัวอย่าง

ตี้ โต้งเต้งจะขอเพลงพม่า	เหนีบดอกข่าหมายว่าจะเอาดอกจิง
เงินตัวไหลเข้าเปิงเอาคิงซ้อนข้าง	ตัวแม่ในหน้ากว้างจะเอาบ่อเอา
น้องก็ตั้งเมมาตั้งป้อเลาแก้มเกลี้ยง	ใจน้องบ่อเสี่ยงกับป้อสิมอยแดง
บ่ออีกปอแปงสักนิตน้อยเคื่อ	บ่อต้องใส่นัมเบอร์น้องตั้งจะเอา

แผนผังขอพระลอ (น้อยใจยา)

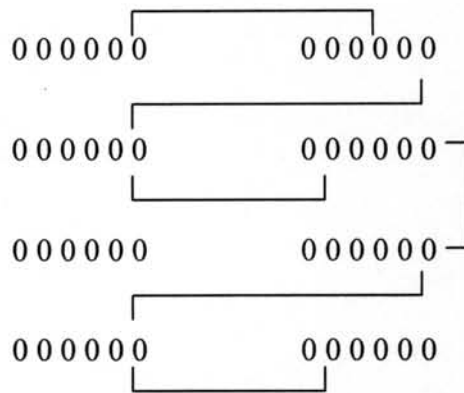

ตัวอย่าง

มรดกตกไม้เบ่งบานสลอน
 ดอกพิกุลของเป็นต้นใต้
 สู้แน่ซัดเข้าสอคสองหู
 เก้าต่ายปลายมันเล็ง
 ดอกพิกุลก็คือดอกแก้ว

ฝูงกมรแม่เผิงสอคไซ้
 ลมปีดไม้ไปสูบ้านตุ
 ว่าสีชมพูกบมี้มเก้าเน็ง
 ลำกึ่งเน็งปล่ายโก้นตวยแนว
 ไปเป็นของเป็นแล้วเนื้อ

แผนผังขอื่อ

ตัวอย่าง

ก้อยฟิงยังท่านดังหลาย
 บ่อบ้าน ไกลบ้าน ไกล
 เงินปู้หมอเฒ่าต่ายละ
 ต้ามคี่ฮ้าเฮียนมา

บ่อบ้างจายน้อยใหญ่
 จักไขเรื่องตำรายา
 แต่เงินปู้ตู่ปีตำ
 กันยาแล้วหายหลายเตื่อ

๒.๑๐ คณะขอในจังหวัดแพร่

จากการสืบค้นข้อมูลคณะขอจังหวัดแพร่ พบว่ามีคณะขอที่มีชื่อเสียงและยังคงสืบทอดการบรรเลงอยู่จำนวน ๖ คณะ โดยยังไม่นับคณะสงคราม - พยอม ซึ่งจะได้อีกกล่าวรายละเอียดไว้ในหัวข้อต่อไป ดังมีรายละเอียดชื่อคณะและประวัติของนักดนตรีในคณะดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

๒.๑๐.๑ ขอคณะสุวรรณ - นงคราญ

วงขอคณะสุวรรณ - นงคราญ ตั้งวงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยการรวมตัวกันตั้งคณะขอของนายสุวรรณ วรินทร์ ช่างขอชาย เป็นหัวหน้าวง เป็นชาวตำบลทุ่งไผ่ อำเภอมืองแพร่

จังหวัดแพร่ และนางสาวพันทงค์ มานพกาวิ ช่างซอหญิง ชาวบ้าน น้ำไค้ ตำบลป่าเมต อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในการรวมวงครั้งแรกจะมีช่างปี ๔ คน คือ พ่อวัน (จ๋านามสกุลไม่ได้) พ่อตัน ปวงจันทร์ พ่อสม กาวิชะ และนายเชียว บัวลากุล ร่วมวงซอรับจ้างซอในงานบุญต่าง ๆ ได้ค่าจ้างประมาณครั้งละ ๓,๕๐๐ บาท เรื่อยมาจนถึงประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๒ พ่อตัน พ่อวัน พ่อสม ได้เสียชีวิตลงก็ได้จัดหาช่างปีคนใหม่มาร่วมวงเพิ่มขึ้นอีก ๒ คน จนถึงปัจจุบันคือ พ่อดวงดี มังกร ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง พ่อหอม ภัยชะอุณ บ้านป่าแดง อำเภอมือง โดยได้รับค่าจ้างในการซอแต่ละครั้งตามข้อตกลงระหว่างเจ้าภาพงานและหัวหน้าวง คือ ถ้าแสดงในจังหวัดแพร่ ๑ วัน ได้ค่าจ้างประมาณ ๖,๐๐๐ บาท ต่อ ๑ วัน และถ้าซอ ๑ วัน ๑ คืน จะได้ประมาณ ๘,๐๐๐ บาท ถ้าเดินทางไปแสดงต่างจังหวัดจะได้ค่าจ้าง ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อ ๑ วัน และถ้าแสดง ๑ วัน ๑ คืน จะได้ค่าจ้างประมาณ ๑๒,๐๐๐ บาท รวมอายุวงซอวงนี้ ประมาณ ๒๓ ปี และเหตุผลในการ ตั้งชื่ วงซอว่า สุวรรณ - นงคราญ เนื่องมาจากเวลาซอโต้ตอบกันระหว่างช่างซอชาย และช่างซอหญิง จะเป็นชื่อที่คล้องจองกันและเกิดความไพเราะสละสลวยของภาษา สำหรับประวัตินักดนตรีของคณะซอคณะนี้มีดังต่อไปนี้

นายสุวรรณ วรินทร์

นายสุวรรณ วรินทร์ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๘๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งไ้ อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อายุ ๖๐ ปี เกิดวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เริ่มหัดซอครั้งแรกกับพ่อครูด้า ชาวตำบลแม่หล่าย และฝึกหัดกับแม่แก้วดูน ชาวตำบลทุ่งไ้ ต่อมาได้ร่วมวงกับคณะซอของแม่แก้วดูน ช่างซอบ้านเหมืองแดง ตำบลในเวียง โดยเป็นลูกศิษย์ติดตามคณะซอ ได้ฝึกหัดซอจนชำนาญ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มาร่วมกับนางสาวพันทงค์ มานพกาวิ ช่างซอหญิง ชาวบ้านน้ำไ้ ตำบลในเวียง อำเภอมือง และได้ตั้งชื่ วงซอของตนเองขึ้น โดยใช้ชื่ ว่า "สุวรรณ - นงคราญ" จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในจังหวัดแพร่ และจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ในการซอในหลายเวทีจนถึงปัจจุบัน

นางสาวพันทงค์ มานพกาวิ ช่างซอหญิง

บ้านเลขที่ ๘๕ หมู่ที่ ๑๔ บ้านน้ำไ้ ตำบลป่าเมต อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อายุ ๕๔ ปี เกิดวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ หัดซอครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๕ ปี โดยหัดกับพ่อครูด้าป็น โดยไปร่วมกับวงซอบ้านน้ำไ้ ตำบลป่าแดง และไปรับจ้างซอร่วมกับวงอื่นๆ อีกหลายวงแล้วแต่จะมีใครมาว่าจ้างให้ไปร่วมวงจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้พบและรู้จักกับช่างซอชาย นายสุวรรณ วรินทร์ ชาวตำบลทุ่งไ้ จึงได้มาร่วมวงกัน และรับจ้างซอในงานบุญ งานเทศกาลต่างๆ และงานช่วยเหลือสังคมต่างๆ ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

นายดวงดี มังกร ช่างปี (ปีก้อย)

อยู่บ้านเลขที่ ๕๔/๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เกิดวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ อายุ ๖๘ ปี ครั้งแรกฝึกสีสะเก็ดตั้งแต่อายุ ๕-๖ ปี หักเป่าขลุ่ยอายุ ๑๒ ปี และหักเป่าปี (ปีก้อย) ตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี จนชำนาญและรับจ้างงานร่วมกับวงซอทั่วไป แล้วแต่ใครจะว่าจ้าง จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงได้มาร่วมวงกับคณะสุวรรณ-นงคราญ มาจนถึงปัจจุบัน

นายเชียง บัวลาภ ช่างซิ่ง

อยู่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๕ ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ อายุ ๖๐ ปี ฝึกหักเป่าปี และคิดซิ่งพร้อมๆ กัน ตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี จากนายดวงดี มังกร และได้ร่วมวงซอกับคณะสุวรรณ-นงคราญ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน

นายหอม ภัยชะอุ่น ช่างปี (ปีกลาง)

อยู่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๕ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เกิดวันอาทิตย์ที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ อายุ ๗๑ ปี หักเป่าปี (ปีกลาง) และหักเล่นซิ่ง ตั้งแต่อายุ ๑๕-๑๖ ปี โดยหักกับญาติและพี่ชาย ได้เข้าร่วมวงกับคณะซอสุวรรณ-นงคราญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จนถึงปัจจุบัน

นางสมบุญ มุ่งกุศล ช่างพือนแง้น

อยู่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๗ ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เกิดวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ อายุ ๓๗ ปี หักพือนแง้นตั้งแต่อายุ ๑๔-๑๕ ปี โดยหักซอและพือนกับคณะบัวผัน บ้านสวนเขื่อน ซอได้บ้างเล็กน้อยไม่ชำนาญ ปัจจุบันนี้นอกจากร่วมวงกับคณะสุวรรณ-นงคราญแล้ว ก็จะไปพือนแง้นกับวงซออื่นๆ ด้วย เช่น คณะซอของแม่ครูบัวผัน

นางอำพรรณ เขื่อนแปด ช่างพือนแง้น

อยู่บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ที่ ๗ ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เกิดวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๐๗ อายุ ๔๐ ปี หักซอและพือน ได้ร่วมวงซอมาแล้ว ๕ ปี ปัจจุบันซอได้บ้างเล็กน้อยแต่เป็นซอซิ่ง

ผลงานของคณะสุวรรณ-นงคราญ

- ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้เข้าประกวดและรับรางวัลชนะเลิศของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ เนื่องในงานฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนร่วมคณะของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ เดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเมืองแพร่ ในงานวัฒนธรรมแห่งชาติที่จังหวัดสงขลา ระยะเวลา ๗ วัน ๗ คืน

- ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เป็นตัวแทนร่วมคณะเดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเมืองแพร่ ในงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ณ จังหวัดนครราชสีมา
- รางวัลรองชนะเลิศภาคเหนือ ของกรมประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการชอรรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการตัดไม้ทำลายป่า
- รางวัลรองชนะเลิศ กิจกรรมการรณรงค์เรื่องประชาธิปไตยของ กกต. จังหวัดแพร่
- ร่วมอบรมการทำสื่อพื้นบ้านรณรงค์เรื่องโรคเอดส์และยาเสพติด ณ โรงแรมดวงตะวัน จังหวัดเชียงใหม่

นวัตกรรม

- ได้บันทึกเทปเผยแพร่กิจกรรมรณรงค์เรื่องโรคเอดส์และยาเสพติดเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ F.M. ๕๑ เมกะเฮิรท์
- ได้บันทึกเทปเผยแพร่กิจกรรมการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ F.M. ๕๑ เมกะเฮิรท์

สถานที่ติดต่อ

นายสุวรรณ วรินทร์ บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร. ๐๕๔ - ๖๒๓๕๓๖ หรือนางสาวพันทงศ์ มานพกาวิ บ้านเลขที่ ๘๕ หมู่ที่ ๑๔ บ้านน้ำโค้ง ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร. ๐๕๔ - ๕๒๔๔๘๒

๒.๑๐.๒ ขอคณะกรรมการเพชร

วงขอคณะกรรมการเพชรเป็นการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในเขตอำเภอสอง โดยนายเอนก ใจกล้า นางปราณี ธรรมสละ นางจำลอง ลอยฟู ช่างชิง นายจ่อ แขนน้อย ช่างสะล้อ โดยมีนายเอนก ใจกล้า เป็นหัวหน้าคณะ โดยตั้งวงขอหยาดเพชร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ เดิมชื่อคณะจรูญ ปราณี ต่อมาเป็นตัวแทนของจังหวัดไปแสดงที่ดอยตุง จังหวัดเชียงราย มีผู้ถามว่าทำไมไม่มีชื่อวง จึงตั้งชื่อวงขอของตนเองว่าคณะกรรมการเพชร โดยมีประวัตินักดนตรีและช่างซอดังนี้

นายเอนก ใจกล้า ช่างซอชายและหัวหน้าวง

วุฒิการศึกษา ป.กศ. ต้น วิทยาลัยครูลำปาง เกิดวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ อายุ ๔๘ ปี สมรสกับนางอมร ใจกล้า อยู่บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ที่ ๗ บ้านเด่นนางพื่อน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ชอบศิลปะทุกอย่าง เช่น ศิลปะวาด ปั้นหุ่นขี้ผึ้ง เริ่มฝึกซอด้วยตนเอง บางครั้งก็ฝึกกับเทพซอที่ซื้อจากร้าน และได้ฝึกซอกับพ่อครูไชยลังกา พ่อคำผาย นูบึง สมศักดิ์ จินะสุ

นายจ้อ แขน้อย ช่างสล้อ

วุฒิการศึกษา จบชั้น ป.๔ อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๖/๑ บ้านแม่ยางตาล อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ อายุ ๕๖ ปี เริ่มฝึกสล้อเมื่ออายุ ๗ ปี จากการเห็นคนข้างบ้านซึ่งเป็นคนจีน บรรเลงสล้อ ซอ ซึ่ง ชอบดนตรีตั้งแต่เล็ก ๆ เช่น สล้อ ซึ่ง ฟินพาทย์ รับจ้างกับวงซอวงอื่น ๆ ทั่วไป มาตลอดจนปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จึงได้เข้ามาร่วมกับคณะซอหยาคเพชร

นายลอง ลอยฟู ช่างชิง

อยู่บ้านเลขที่ ๔๘ หมู่ที่ ๕ บ้านปงคำ ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ อายุ ๔๕ ปี เริ่มฝึกชิงเมื่ออายุ ๕ ขวบ อายุ ๑๕ ปี เข้าร่วมวงซอของนายร่วม (ไม่ทราบนามสกุล) และ มาร่วมวงกับคณะหยาคเพชร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕

นางปราณี ธรรมสละ ช่างพ้อนแง้น

เกิดวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ แต่งงานกับนายวิรัตน์ ธรรมสละ มีบุตร ๒ คน เริ่มฝึกซอกับพ่อจันทร์ทิพย์ (ชาวบ้านลอง) มาลี (บ้านร่องเย็น) และฝึกกับ พ่อคำผาย นุปีง พ่อสงคราม เหมือนทอง, สมศักดิ์ ช่อแก้ว, คุณจ่านนท์ ชาวอำเภอร้องกวาง เป็นช่างซอหญิงคู่กับ นายเอนก ใจกล้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เผยแพร่เพลงพื้นบ้านซอล่องน่าน ในงานมงคลและ งานบุญต่าง ๆ ในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่ และจังหวัดใกล้เคียง จนถึงปัจจุบัน

ผลงาน

วงซอคณะหยาคเพชร ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดวงซอในงานกาชาดจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนจังหวัดแพร่รับเสด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักคอยตุง

สถานที่ติดต่อ

นายเอนก ใจกล้า บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งน้ำว (เด่นนางพื่อน) อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โทร. ๐๕๔ - ๖๓๔๒๒๐ - ๒๒๑

๒.๑๐.๓ วงซอคณะผายจันทร์

วงซอคณะผายจันทร์ เริ่มต้นด้วยการที่นายผาบ เกรือลิตเริ่มฝึกซ้อมการซอมาตั้งแต่อายุได้ ๑๕ ปี ปัจจุบันอายุได้ ๕๕ ปี ได้ สืบสานการซอจากพ่อนวล และแม่ดา หมั่นโส้ง เมื่อมีความชำนาญขึ้น จึงได้ตั้งวงซอ เป็นลักษณะการซอเข้ากับชิงและสล้อ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยมี ผู้ร่วมมือ ในชุดแรก ดังนี้

๑. นายผาบ เกรือลิต	ช่างซอฝ่ายชาย
๒. นางแสงแสง ในสุบรรณ	ช่างซอฝ่ายหญิง

๓. นางโสภา เรือนศักดิ์	ช่างซ่อมฝ้าฯหญิง
๔. นางอนงค์ นวลพงษ์	ช่างฟ้อน
๕. นายจันทร์ กิตติสาร	ช่างซิ่งและสะล้อ
๖. นายแน่น จิตชุ่ม	ช่างสะล้อ
๗. นายชก จันทร์เพ็ญ	ช่างซิ่ง

ต่อมาช่างซ่อมฝ้าฯหญิงและช่างฟ้อน ได้เลิกประกอบอาชีพช่างซ่อมเพราะไปทำงานอื่น จึงได้เชิญช่างซ่อมและช่างฟ้อนฝ้าฯหญิงใหม่ ดังนี้

๑. นางสีลา ทุงกาย	ช่างซ่อม
๒. นางน้อย ปัญญาแฝง	ช่างซ่อม และช่างฟ้อน
๓. นางประมวล วงศ์ราษฎร์	ช่างฟ้อน

สำหรับนักดนตรียังใช้ชุดเดิม และได้ทำธุรกิจด้านการซ่อมมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีนายผาบ เกรือลิต เป็นหัวหน้าวง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ ๓๓๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ นักดนตรีและช่างซ่อม มีประวัติดังต่อไปนี้

นายผาบ เกรือลิต ช่างซ่อมชายและหัวหน้าวง

อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๓๔ หมู่ที่ ๔ บ้านทุ่งแก้ว ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ชอบการซ่อมตั้งแต่เด็กๆ มีความสามารถซอปี ซอผสม เริ่มฝึกซอและเป่าปี่ อายุ ๑๔-๑๕ ปี โดยรับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ คือ พ่อนวล หมื่นไธสง และแม่คา หมื่นไธสง ซึ่งเป็นลูกของพ่อนวล มีความสามารถในการทำสะล้อ ขายราคาประมาณตัวละ ๑๕๐ บาท ทำนองซอที่ซอ ได้แก่ ระบายเงี้ยว ระบายพม่า ระบายอื้อ ลัดน่าน จะปู้ มะกต่าง ตั้งดาตสถานที่ติดต่อบ้านเลขที่ ๓๓๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่

นางศรีลา ทุงกาย ช่างซ่อมหญิง

ช่างซ่อม-ฟ้อนเงี้ยว อายุ ๕๔ ปี เกิดวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ อยู่ที่หมู่ที่ ๔ บ้านทุ่งแก้ว ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ฝึกซอและฟ้อนเงี้ยว ตั้งแต่อายุ ๓๒ ปี โดยฝึกฝนด้วยตนเองและจากการดูตัวอย่างช่างซอคนอื่นๆ เริ่มรับงานอายุ ๔๑-๔๒ ปี เนื้อหาและบทซอ คิดเอาเองจากปฏิภาณ ทำฟ้อนเงี้ยว บางทำคิดเอาเอง บางทำก็จำมาจากคนอื่น แล้วมาฝึกหัดจนชำนาญ

นายยก จันทรเพ็ญ ช่างสล้อ

อายุ ๕๑ ปี เกิดวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ บ้านเลขที่ ๒๒๘ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งแก้ว ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ชอบสล้อ ช่าง และชอบ โดยฝึกหัดมาตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี ชอบการแสดงในด้านนี้ตั้งแต่เด็ก ๆ โดยไม่มีใครมาชี้นำ เรียนแบบคุณพ่อซึ่งเป็นช่างซออาชีพหลัก คือ ทำนา การซอเป็นงานอดิเรก เริ่มรับงานอายุ ๒๑ ปี มีความสามารถในการทำสล้อและทำซิ่งใช้ด้วยตนเอง

นายแน่น จิตชุ่ม ช่างสล้อ

อายุ ๕๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๓๗ หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ชอบการตีซิ่งตั้งแต่อายุ ๒๐ ปี และฝึกซิ่งด้วยตนเองโดยไม่มีคนสอน เริ่มรับงานและเข้าร่วมวงผาบคำ เมื่ออายุ ๒๑ ปี จนถึงปัจจุบัน

นายจันทร กิตติสาร ช่างซิ่ง

อายุ ๕๗ ปี บ้านเลขที่ ๒๑๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ เริ่มหัดซิ่งอายุ ๑๕ ปี เริ่มรับงานหรือออกงาน เมื่ออายุ ๒๒ ปี มีความสามารถในการทำสล้อเอง และทำขายราคาประมาณ ๑๐๐ บาท/คัน

นางคำมวล ไกรลาส ช่างฟ้อนแอ่น

อายุ ๔๐ ปี เกิดวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ บ้านเลขที่ ๓๒๒ หมู่ ๒ บ้านทุ่งแก้ว ฝึกการฟ้อนเมื่ออายุ ๓๔ ปี เริ่มรับงานร่วมกับวงซอผาบคำ อายุ ๓๙ ปี การฟ้อนฝึกด้วยตนเอง ชอบงานด้านวัฒนธรรมและเป็นแรงจูงใจในการมาเป็นช่างฟ้อน

นางปราณี จันทรภิมย์ ช่างซอ-ช่างฟ้อน

อายุ ๔๖ ปี เกิดวันเสาร์ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒ เริ่มฝึกซอและช่างฟ้อนเมื่ออายุ ๒๘ ปี เริ่มรับงานเมื่ออายุ ๒๙ ปี เนื้อซอและทำนองการซอฝึกจากจังหวัดเชียงใหม่ แรงจูงใจที่ชอบการซอ คือ มีเพื่อนเป็นช่างซอหลายคน และซอตามกลุ่มเพื่อน ๆ จนชำนาญ และรับงานจนถึงปัจจุบัน

นายสุข เหมือนห้า ช่างปี่

อายุ ๖๘ ปี เกิดวันศุกร์ที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๐ เริ่มเป็นช่างปี่ เป็นด้วยตนเอง ปีที่ใช้ซื้อมาราคาประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ บาท แรงจูงใจ ชอบงานด้านวัฒนธรรม ปัจจุบันเป็นผู้ฝึกสอนปี่ที่ชมรมอนุรักษ์ไทยล้านนา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง ได้รับค่าตอบแทนครั้งละ ๓๐๐ บาท

นายคมกริช สีงาม ช่างปี่

ฝึกเป่าปี่และฝึกซอจากชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนา จังหวัดแพร่ เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ก่อนหน้านั้นเข้าร่วมอยู่ในชมรมดนตรีไทยของโรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์

โดยมี นายสุพจน์ ปิงใจ เป็นครูสอน และเป็นผู้ชักจูงให้ฝึกเป่าปี่และฝึกฆอ โดยฝึกหัดทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ จนปัจจุบันมีความสามารถในการเป่าปี่ และชอร่วมกับคณะชออื่น ๆ ได้ และนอกจากนี้ยังมีความสามารถในการคิดซิ่ง

สถานที่ติดต่อ ชื่อ นายถาวร ทะลอย บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๕ ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โทรศัพท์ ๐๕๔ – ๖๓๑๓๑๐ โทรศัพท์มือถือ ๐ – ๙๕๖๑-๖๗๘๒

๒.๑๐.๔ คณะสายัญ – ศรีไพร

วงชอคณะสายัญ – ศรีไพร เริ่มก่อตั้งมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มชอในงานต่างๆภายใน หมู่บ้านหรือสถานที่สำคัญที่จัดงานประจำปี ส่วนมากจะเป็นการช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าสินจ้างรางวัลเป็นระยะหลายปี และได้ฝึกหัดพัฒนาการชอจนไพเราะ และเริ่มมีชื่อเสียงขึ้น ก็มีคนมาว่าจ้างให้ไปชอในงานต่างๆนอกหมู่บ้าน อำเภออื่นๆ จังหวัดอื่นๆ ไปเรื่อยๆ จนมาถึงปัจจุบันได้รับความนิยมนักดนตรีจากทุกตำบลไปทั้งในจังหวัดแพร่ และจังหวัดใกล้เคียง โดยมีประวัตินักดนตรีและช่างชอดังนี้

นายอรรถพล เมฆกวาว (สายัญ) ช่างชอชายและหัวหน้าวงชอ อายุ ๓๖ ปี เกิดวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เริ่มหัดชอตั้งแต่เรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ – ๖ เริ่มรับงานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา และตั้งวงชอเป็นของตัวเอง เมื่อปี ๒๕๒๕ ปัจจุบันรับสอนให้เด็กนักเรียนที่มีความสนใจการชอ และเป็นวิทยากรพิเศษในสถานศึกษาในเขตอำเภอร่องวางหลายแห่ง

นางศรีน้อม แสนอ่อน (ศรีไพร) ช่างชอและช่างฟ้อน อายุ ๓๕ ปี เกิดวันเสาร์ที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เริ่มฝึกทั้ง ๒ อย่าง พร้อมๆกัน เมื่อปี ๒๕๓๐ โดยหัดชอและฟ้อนกับพ่อครูสมศักดิ์ – แม่ครู ลำควน บ้านป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ปัจจุบันได้รับสอนนักเรียนในช่วงปิดเทอมโดยไม่มีค่าตอบแทน

นายสมคิด อินใจ ช่างซิ่ง – สะล้อ อายุ ๔๕ ปี เกิดวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ เริ่มเรียนช่างซิ่งกับพ่อครูสมเจตต์ ธิทา จังหวัดน่าน ตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี เริ่มรับงานอายุ ๑๗ ปี มีความชอบงานด้านวัฒนธรรม มาตั้งแต่เด็กๆ ปัจจุบันเป็นวิทยากรสอนให้นักเรียน โรงเรียนบ้านทรงน้อย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีความสามารถในการทำซิ่งและสะล้อจำหน่าย ซิ่งอันละ ๑,๕๐๐ บาท สะล้อธรรมดา ๓๕๐ บาท

นายสายัญห์ พันหมื่น ช่างซิ่ง – สะล้อ อายุ ๓๐ ปี เกิดวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ เริ่มฝึกซิ่ง – สะล้อ ตั้งแต่เรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ฝึกด้วยตนเอง ด้วยใจรัก เริ่มรับงานตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ขณะนี้ ตั้งชมอนุรักษ์ดนตรีบ้านห้วยนา ตำบลท่าไร่ อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

นางวันดี ไชโย ช่างชอ – ช่างฟ้อน อายุ ๔๔ ปี เกิดวันจันทร์ที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ เริ่มฝึกชอ – ฟ้อนแอ่นกับคณะวงชอสุมาลี กาละวงศ์ จังหวัดน่านตั้งแต่อายุได้ ๑๘ ปี เป็นต้นมาโดยช่วงแรกได้ฝึกสอนเด็กนักเรียนรับงานแต่ละปี ๔๐ งานขึ้นไป

สถานที่ติดต่อ นายอรรถพล เมฆกวาว บ้านเลขที่ ๒๒๓ หมู่ ๔ ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร ๐๖ - ๑๘๕๐๓๑๔

๒.๑๐.๕ คณะพวงชมพู

ขอคณะพวงชมพู จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมีนายเสริมชมพูหล้า หัวหน้าวง เป็นผู้รวบรวมช่างชอและช่างฟ้อนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอวังชิ้น ได้แก่ นางจันทร์แก้ว วังเมา ช่างชอหญิง นายมี กัณหาวงศ์ ช่างชอ – ช่างฟ้อน นายเสาร์ อุดวัน ช่างฟ้อน นายชน เจริญศิริ ช่างชอและช่างฟ้อนแอ่น ซึ่งส่วนมากก็เคยเป็นลูกศิษย์ เรียนชอเรียนฟ้อน มาอยู่กับคุณพ่อนี้ว์ ชมพูหล้า ซึ่งเป็นคุณพ่อของนายเสริม ซึ่งหลังจากพ่อนี้ว์ เสียชีวิตลง วงชอก็ได้สลายตัวไป แต่ละคนก็ไปรวมกับ วงชออื่นๆ และรับจ้างทั่วไปไม่เลือกวง ต่อมาเมื่อกระแสการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นายเสริม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีใจรักและชำนาญเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ทุกชนิดอยู่แล้ว จึงได้รวบรวมช่างชอ ช่างฟ้อน และได้จัดตั้งวงชอขึ้นโดย นายเสริม ซึ่งมีทายาท คือ นายเพลิน ชมพูหล้า ซึ่งเป็นบุตรชาย เป็นแรงหนุนและสืบทอดเจตนารมณ์ร่วมกับคุณพ่อตลอดมาจนถึงปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต โดยมีประวัตินักดนตรีและช่างชอดังนี้

นายเพลิน ชมพูหล้า ช่างชอ อายุ ๒๗ ปี ช่างชอ เกิดวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นลูกชายของ นายเสริม ชมพูหล้า หัวหน้าวงพวงชมพู เริ่มเรียนดนตรีและหัดชอครั้งแรกกับ อาจารย์ศรีทอง สอนน้อย จังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ และหลังจากนั้นก็ได้ฝึกฝนกับคุณพ่อ จนชำนาญและมีความสามารถในการเล่นดนตรีหลายชนิด คือ ปี่ สะล้อ ซึง และพิณ ปัจจุบันนอกจากจะอยู่ประจำกับคณะพวงชมพู แล้วยังร่วมวงชอกับคณะของแม่จำปาจังหวัดเชียงราย และร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมของสถานบันการศึกษาที่กำลังศึกษาและสอนอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ยังสอนเด็กนักเรียนที่มาสมัครเรียนดนตรีที่บ้านพักในวันหยุดและหลังเวลาเลิกงาน

นางจันทร์แก้ว วังเมา ช่างชอหญิง และช่างฟ้อนแอ่น เกิดวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านป่าม่วง ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น เริ่มเรียนชอ และฟ้อนแอ่น เมื่ออายุ ๑๑ ปี เริ่มรับงานได้รับเงิน ค่าตอบแทนครั้งละ ๔๐ – ๕๐ บาท โดยเข้าไปอยู่รวมวงกับญาติซึ่งมีวงชออยู่แล้ว ปัจจุบันอยู่ร่วมกับ นายเสริม ชมพูหล้า ได้รับค่าตอบแทน ในการรับงานประมาณ ๕๐๐ บาท / ครั้งแล้วแต่ลักษณะงาน เริ่มเรียนการเป็นช่างชอ – ช่างฟ้อนครั้งแรกกับญาติชื่อนางจันทร์สม เรียนโดย

ไม่มีการเขียนบทขอโดยมีคนคอยให้จังหวะกำหนดเท่านั้น บทขอที่ใช้ขอแต่ละครั้งจะคิดเอาเอง สดๆ บทขอที่ใช้ขอแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับลักษณะของงานที่ไปขอว่าเป็นงานประเภทไหน เบอร์โทร ๐๑ - ๖๐๒๔๑๓๕

นายเสริม ชมพูหกล้า ช่างขอ - ช่างปี และหัวหน้าวง เกิดวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๗๖/๑ หมู่ ๑๐ ตำบลวังชัน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ โทร. ๐๕๔-๕๘๘๒๒๘ และ ๐๗-๘๒๑๐๕๖๖ เริ่มเรียนช่างขอและปี จากพ่อนี้ว ชมพูหกล้า เมื่ออายุ ๒๘ - ๒๙ ปี เมื่อเรียนเกิดความชำนาญแล้วจึงรับงานร่วมวงกับคณะ คือ นายนี้ว ชมพูหกล้า และเมื่อคุณพ่อเสียชีวิตลง ต่อมาอีกหลายปีจนถึงปี ๑๕๔๗ จึงได้หาช่างขอและช่างปีมารวมวงขึ้นใหม่ จนถึงปัจจุบันการรับงาน ครั้งละ ๖,๐๐๐บาท/ครั้ง และเฉลี่ยให้สมาชิก ตามภารกิจมากน้อย ตั้งแต่ ๒๐๐ - ๕๐๐ บาท โดยมีสมาชิกวงประมาณ ๖ คน โดยมี นายเสริม ชมพูหกล้า เป็นหัวหน้าวง การถ่ายทอด ให้เด็กเยาวชน รุ่นหลังจะมีเด็กมาเรียนที่บ้านบางครั้งแต่ไม่มาก ปัจจุบันมีบุตร คือ นายเพลิน ชมพูหกล้า เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์

นายมี กัณทะวงศ์ ช่างปีก้อย เกิดวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ อยู่บ้านเลขที่ ๔๘๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลวังชัน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ เริ่มเรียนหัดขอจากพ่อครูต๋นบ้านป่าสัก ตำบลป่าสัก ตั้งแต่อายุ ๒๘ ปี ฝึกออกงาน ๒-๓ งาน แล้วมาซ้อมกับคุณพ่อนี้ว ชมพูหกล้า พ่อของนายเสริม ชมพูหกล้า จนชำนาญ เข้าวงครั้งแรกกับวงขอของพ่อสุข อุดแบน ตำบลวังชัน ได้ประมาณ ๓ ปี (เสียชีวิตแล้ว) แล้วก็กลับมาฝึกซ้อมกับพ่อนี้ว เป็นระยะๆจนชำนาญจริง แล้วแยกวงไปอยู่กับวงขอ นายสีวัง ซ้อนคำ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ บ้านมาย ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้ ๓ ปี แล้วกลับมาร่วมวงกับ นายเสริมเกิดขึ้นเมื่อคนอื่นเป่าปี ชอบและสนใจ พ่อหนานต๋นถามว่าหัดใหม่ ก็หัด ทุกวันตั้งแต่เช้า - ค่ำ ได้ ๘ - ๙ วัน ค่าตอบแทนแรกๆ ๖๐ - ๑๕๐ บาท ๑ วัน/คืน เคยสอนเด็ก ที่จบชั้น ป.๔ แล้วไม่ได้เรียนต่อ โดยมาเรียนที่บ้านได้ ๓-๔ ปี แต่เด็กไม่ค่อยสนใจมากนักทำให้ครูเลิกสอน

นายเสาร์ อุดวัน ช่างปีแม่ อายุ ๔๕ ปี เกิดวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ อยู่บ้านเลขที่ ๑๑๐/๑ หมู่ ๘ ตำบลวังชัน เดิมอยู่ที่ตำบล แม่พุง เริ่มเรียนปีครั้งแรกจากพ่อเล็ก บ้านวังขอน ต.แม่พุง เรียนได้ ๑ เดือน เรียนตลอดวัน บางวันก็ขาดเรียน ตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี จนเป่าได้เริ่มรับงานครั้งแรกกับวงขอของพ่อปา บ้านขุนห้วย ตำบล แม่พุง ได้ประมาณ ๓ ปี ค่าตอบแทนครั้งละ ๕๐ บาท หลังจากนั้นก็มาอยู่กับวงขอ พ่อหนานนี้ว ชมพูหกล้า ได้ค่าตอบแทน ๗๐ บาท ต่อมาเมื่อพ่อนี้ว เสียชีวิตลงก็ได้เข้าร่วมกับวง นายเสริม ชมพูหกล้า ซึ่งเป็นลูกชายของพ่อหนานนี้ว มาจนถึงปัจจุบัน ได้ค่าตอบแทน ๔๐๐ บาท เคยรับงานต่างจังหวัด เช่น ลำปาง ได้ค่าตอบแทน ๔๐๐ , ๘๐๐ , ๑,๐๐๐ บาท ไม่ได้สอน แต่ถ่ายทอดให้ ลูกชาย นายคทาฐ อุดวัน ตั้งแต่อายุ ๑๘-๑๙ ปี ปัจจุบัน

อายุ ๒๔ ปี พอเล่นได้แต่ไม่ชำนาญ ปีที่ซื้อมาจากลำปาง และเชียงใหม่ ชุดละ ๓๐๐ - ๘๐๐ บาท (๑ ชุด มี ๔ เลา) อายุการใช้งานประมาณ ๕ ปี

นางชน เจริญศิริ ช่างซอ - ช่างฟ้อน เกิดวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ อายุ ๔๔ ปี อยู่บ้านค้ำงำป็น ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เริ่มเรียนซอ ตั้งแต่ ๒๕๑๗ อายุ ๑๓ ปี เริ่มรับงานได้เมื่อปี ๒๕๑๘ เริ่มเรียนฝึกช่างซอกับพ่อนิว ชมพูหู้ล่า และอยู่ร่วมวงกับพ่อนิวมา โดยตลอด เมื่อมีความชำนาญในการซอและการฟ้อนจำมีเด็กนักเรียนมาขอให้สอนซอเป็นบางครั้ง การรับงานจะมีเป็นบางช่วง โดยเฉพาะช่วง มีนาคม - พฤษภาคม ของทุกปี จะมีงานมาก เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ ๐๕ - ๒๘๕๐๓๕๕

นายประเสริฐ ยะปะนันท์ ช่างซิ่งและสะล้อ เกิดวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ อายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เบอร์โทรศัพท์ ๐๗ - ๑๗๓๐๘๐๕ ตำแหน่งครู คศ.๓ โรงเรียนบ้านแม่กระด้อม ผลงานวิทยากรสอนดนตรีไทย ดนตรีสากล ดนตรีพื้นบ้านล้านนา (ปี ๒๕๓๐ - ปัจจุบัน) ครูดนตรีดีเด่นระดับจังหวัด ปี ๒๕๔๐ ครูต้นแบบสาขาดนตรีของสพฐ. รางวัลชนะเลิศ การประกวดดนตรีพื้นเมือง ระดับประถมศึกษา ประจำปี ๒๕๔๑

สถานที่ติดต่อ ชื่อ นายเสริม ชมพูหู้ล่า บ้านเลขที่ ๒๗๖/๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลวังชิ้น อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ โทร. ๐๕๔ - ๕๘๘๒๒๘ , ๐๗ - ๘๒๑๐๕๖๖

๒.๑๐.๖ ซอคณะขวัญใจเมืองลอง

วงซอคณะขวัญใจเมืองลอง เริ่มต้นด้วยนายเขียน อ่อนสืบ เป็นผู้มีความสนใจและใฝ่ฝันที่จะเป็นช่างซอมาตั้งแต่เด็ก และได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของพ่อครูโต เบาะทัง ซึ่งเป็นช่างซอประจำบ้านนาแกได้ติดตามพ่อครูและได้มีโอกาสแสดงฝีมือในการซอ เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้ชมซึ่งเกิดความพอใจในลีลาการซอของนายเขียน ในปี ๒๕๑๐ อายุได้ ๒๓ ปี ได้ค่าตัว ๑๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ นายเขียนจึงได้รวมกลุ่มเป็นคณะขวัญใจเมืองลองขึ้น และได้ไปแสดงซอตามงานต่างๆ ส่วนมากจะเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง แล้วจึงขยายไปในเขตอำเภอลอง อำเภออื่น และจังหวัดใกล้เคียง

ปัจจุบันได้ค่าตัวคืนละ ๓,๐๐๐ บาท ถ้าเป็นทั้งกลางวันและกลางคืน ๕,๐๐๐ บาท ประกอบด้วย ช่างซอ คือ นายเขียน อ่อนสืบ หัวหน้าคณะ นายยุพิน นายแสงหู้ล่า ขาวแก้ว และช่างซิ่งใหญ่ นายศรีเลย แก้วคำแสน นายสนิท สุรีย์ ซึงกลาง สะล้อ นายคำนิน อินสะเป็นตัวหลัก และอาจมีช่างดนตรีคนอื่นๆเข้าผสมวงด้วย โดยมีประวัตินักดนตรีและช่างซอดังนี้

นายเขียน อ่อนสืบ หัวหน้าวง ช่างซอ เกิดวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ อายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕/๑ หมู่ที่ ๓ บ้านนาแก ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง เริ่มเป็นช่างซอตั้งแต่อายุ ๒๓ ปี โดย

ไม่มีผู้ฝึกสอน มีใจรักเรียนด้วยตนเอง เริ่มรับงานตั้งแต่ ปี ๒๕๐๕ เป็นต้นมา จะรับงานมากในช่วงเทศกาลหรือมีงานบุญ

นายธีระศักดิ์ ธนุมาศ ช่างสะล้อ เกิดวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ อายุ ๒๕ ปี เริ่มฝึกสะล้อ เมื่อปี ๒๕๔๐ เริ่มฝึกตีสะล้อ เมื่อปี ๒๕๔๐ เริ่มไปแสดงในงานต่างๆ ๒๕๔๕ ฝึกสะล้อ กับ ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านในท้องถิ่น ปัจจุบันสะล้อที่ใช้เล่นจะทำเอง และมีความสามารถทำจำหน่าย ราคาแล้วแต่คุณภาพชนิดของไม้ที่ใช้ เฉลี่ยประมาณชิ้นละ ๑,๐๐๐ - ๑,๕๐๐ บาท ขณะนี้เป็นวิทยากรสอนนักศึกษา และจะมีนักเรียนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๒ มาเรียนที่บ้านในวันเสาร์ - อาทิตย์ หรือวันหยุด โดยไม่มีค่าใช้จ่าย โรงเรียนที่สั่งซื้อเครื่องดนตรีครูก็จะไปสอนให้เป็นวิทยาทาน โดยท่านมีแนวคิดต้องการอนุรักษ์สืบสานส่งเสริมให้เด็กรุ่นใหม่ รับรู้เห็นคุณค่าในงานด้านดนตรี ภูมิปัญญา ส่งเสริมโดยให้ความสำคัญกับงานดนตรีพื้นบ้าน

นางสุพิน จอมฟ้า ช่างซอและช่างฟ้อนแอ่น เกิดวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ อายุ ๔๘ ปี เริ่ม รับงานได้ตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี เริ่มแรกฝึกด้วยตนเองพอนานเข้าไปฝึกกับแม่ครูชื่อมาลัย กันธิยา เพราะมีความชอบการชอมมาก จึงออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี การรับงานส่วนมาก รับงานบุญ เช่น งานบวช

นางแสงหล้า ขาวแก้ว ช่างซอ เกิดวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๑ อายุ ๔๗ ปี เริ่มฝึกเป็นช่างซอและเริ่มรับงานเมื่ออายุ ๑๕ ปี โดยการฝึกเป็นช่างซอกับแม่ครูบ้านนาคุ้มชื่อ นางสาวคำปิ่น วงศ์ปัญญาวิวัฒน์ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ รับงานกับวงซอเดือนละไม่ต่ำกว่า ๕ - ๗ ครั้ง/เดือน จะมีรับงานมากที่สุดช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน

นายดำเนิน อินตะ ช่างสะล้อ เกิดวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ อายุ ๔๘ ปี เริ่มฝึกเป็นช่างสะล้อ เมื่ออายุ ๓๘ ปี เริ่มรับงานเมื่ออายุ ๔๑ ปี ช่วงแรกเล่นเพื่อช่วยงานสังคม ขณะนี้เป็นวิทยากรช่วยสอนให้เด็กในอำเภอทอง

นางผ่องศรี จำปาแก้ว ช่างฟ้อน เกิดวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ อายุ ๔๖ ปี เริ่มฝึกเป็นช่างฟ้อนตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ อายุ ๒๕ ปี หัดเล่นดนตรีพื้นเมืองตั้งแต่ปี ๒๕๓๔ ชอบงานวัฒนธรรมโดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนพื้นเมือง ในขณะนี้ เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนทุกโรงเรียนในอำเภอทองและร่วมงานด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของหน่วยงานราชการอยู่เป็นประจำ

นายสนิท สุรีย์ ช่างซึง เกิดวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ อายุ ๖๔ ปี เริ่มฝึกช่างซึงอายุ ๓๐ ปี ฝึกด้วยตนเองจนชำนาญ ซึงที่ใช้ชื่อมาเล่นอันละประมาณ ๔๐๐ บาท รับงานเมื่ออายุ ๓๑ ปี ได้ถ่ายทอดการเล่นซึงให้กับผู้สนใจ เช่น เด็ก เยาวชน ผู้สนใจทั่วไป สถานที่ติดต่อ ชื่อ นายฉัฐพล ไพบูลย์ศิริวัฒน์ บ้านเลขที่ ๕๔ หมู่ ๖ ตำบล ห้วยอ้อ อำเภอทอง จังหวัดแพร่ โทร ๐๕๔ - ๕๘๑๓๕๐ มือถือ ๐๕ - ๕๕๗๘๕๓

ภาพที่ ๑ ภาพครูสงคราม – พยอมกำลังขับขานในงานบวชนาค
จังหวัดแพร่ ณ บ้านวังหลวง

อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๐

๒.๑๑ ขอคณะครูสงคราม – พยอม

ขอคณะครูสงคราม – พยอม เป็นคณะขอที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคณะหนึ่งของจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยจะบันทึกรายชื่อช่างขอและทำนองขอที่คณะครูสงคราม – พยอมนิยมขับร้องและบรรเลงกันมี ๒ ชุดได้แก่ขอดาปอย – บวชพระ และขอขึ้นบ้านใหม่ สำหรับประวัตินักดนตรีโดยละเอียดจะได้กล่าวไว้ในบทที่ ๓ ดังมีรายละเอียดเรื่องราวต่างๆ ดังนี้

ช่างขอ

ครูสงคราม เหมืองทอง และครูพยอม ถิ่นถา

บ้านประทุม เหมืองหม้อ

- ครูพยอม ถิ่นถา

บ้านแม่คำมีด้นม่วง

- ลุงปิ่น เป็นใจ

บ้านน้ำซำ ต.ป่าแมต

- ลุงวงศ์ จอมโพธิ์

บ้านมหาโพธิ์ อ.เมือง

- ลุงเป็ก สุนันตะ

บ้านน้ำซำ ต.ป่าแมต

- ลุงสุข เหมืองห้า

บ้านแม่คำมี ตำบลพระธรรม

ช่างขอชาย - หลิง

ช่างขอหลิง

ช่างปี่ก้อย

ช่างปี่กลาง

ช่างปี่แม่

ช่างปี่ตัด

ตัวอย่างบทขอของคณะครูสงคราม – พยอม

ขอดาปอย – บวชพระ

ปีขึ้นตั้งดา.....

ทำนองขอจะป...
 (ชาย)...ตวง...วันนี้ก็เป็นวันดีเป็นวันสะหลีศุภะมังคะละเป็นจะมีการมิงงาน บวชพระเฮา
 ปได้ละตั้งฮิดเก่า...ฮอยหลัง...เนอเจ้า

วันนี้ก็เป็นวันดี เป็นวันสะหลีศุภะมังคะละ เป็นจะมีการมิงงานบวชพระ เฮาตั้งบละฮิดเก่า
 ฮอยถุน จะบวชลูกหลานท่านเต้า แล้วก็เข้าสู่ศาสนา ผูกปี่น้องตั้งมูลละศรทธาเป็นกัปากันมา
 จ้วยกันนักกล้า.....(ลง).....(ปี่รับ).....

ปี่น้องมากหน้า...หลายตา...จาวบ้าน...เมื่อจะมีการมิงงานวันนี้พ่องก็เจิญข้างดี พ่องก็เจิญ
 เจ้าฐาน จับบางพ่องก็ดาคร้วตาน แล้วก็มาจ้วยกันตั้งลุงตั้งป้า จะกัคแปงปอยอันงาม จะจวน
 ลูกหลานมาจ้วยกันว่า ปี่น้องดาหลังปี่น้องดาหน้า...จ้วยกันแต่งถ้ำ.....ดาตาน.....(ขึ้น).....

จะเก็บคร้วตามฮอมไว้ ตั้งบ้านเหนือบ้านได้จะมาจ้วยกัน นับเป็นแพวคร้วกันคร้วตาน
 จ้วยกันมาดาจวางไว้เป็นถ้อย ก้ารงงานปอย...ก็คมาหยังมาม่วน...นี่...ແหละนา...น้อง...ແหละนาย
(ลง).....(ปี่รับ).....

(หญิง)...นาย...กันว่าวันนี้เข้าเป็นวันดี วันจัยยะคติปีรมีสุดขอด ขอหื้อหน้าบุญ ป้อออก
 แม่ออก เอาคร้วตานไปจอดเขตเมืองสวรรค.....น้อมไหว้.....
 วันนี้เข้าเป็นวันดี วันจัยยะคติปีรมีสุดขอด ขอหื้อหน้าบุญป้อออกแม่ออก เอาคร้วตานไป
 จอดยังสวรรคเมืองบน ปี่น้องบ้านเฮาปากันมาจักนัก หวังจะได้รับสัพพะมังมงคล กลายเป็นพละ
 กับอานิสงส์ กลายเป็นหนดาถ่ายขึ้นจันฟ้า.....(ลง).....(ปี่รับ).....

แล้วจะจวน...เอาป้อ....สีบั้ง....มากหน้า....หื้อได้เป็รข้าวดิบหื้อได้เป็นน้ำดิบ ปี่น้องได้คิด
 หื้อร้อยสิบประการ เครื่องบริโภค เครื่องบริขาร เครื่องไทยทาน ของวงศ์วานปี่น้ำตักคาบเจ้าหื้อ
 เป็นข้าวคาบกาย ตักเมื่อขวยหื้อเป็นแผ่นค่านื้อผ้า กอนกันตักเมื่อถุนปุ่นหล้าหื้อไปเป็นสะเปา...
 เลาเงิน ขอหื้อหน้าบุญป้อออกแม่ออก เอาคร้วตานไปจอดไปลอดไปถึงผ้าสบงลังก้า ลังสะหนึ่ง
 ผืน ขอหื้อไปถึง ยังคงค่างน้ำ.....เมืองนรปาน.....สวรรคเมืองแก้วเป็นขอก....อันนี้.....ແหละนอ....
 น้อง.....ແหละ.....นาย.....(ลง).....(ปี่รับ).....

หื้อนายปี่.....ก้อยแปง....ใจหนิม.....เต็งหมั้น.....เหมือนกับมะหิน...สีมา.....
 (ชาย)...วันนี้เป็นวันดี เป็นกัตั้งบละ เมื่อมิงงานบวชพระเป็นกัมาจ้วยกัน จะพร้อมตั้งลูก
 ตั้งหลาน แปงใจบ้านเอาสตือออกตั้ง ว่าจะกัคก้ารดาปอยดาตาม เป็นกัมาจ้วยกัน ตั้งวงอาปี่น้อง
(ลง).....จิม.....ແหละ.....นา.....

.....(ลง).....(ปี่รับ).....

.....(ลง).....(ปี่รับ).....

.....(ลง).....(ปี่รับ).....

.....(ลง).....(ปี่รับ).....

(หญิง).....วันนี้วันดีวันสี่ใสสว่าง วันพญาเจ้าจางจะนั่งเด่นคำเหลือง ซ้ำว่าเป็นวันรุ่ง ซ้ำ เป็นวันเรือง เป็นว่าเสนาเมือง ปาวร้องปาวก้อง ฝนท่าแก้วติงสิบประการ อย่าได้ ตักลงฮา หมู อาวอปี่น้อง ทำบุญกินทาน เหมือนตัดผมยังอ่อน ตัดแล้ว.....มันยังอู...โปงมา...(ขึ้น).....(ปรับ).....

เป็นว่าความสว่าง มันดีกว่าความมืด ปี่น้องหวานพีช ยังอุ้นใจเอาผล สติว่าเฮาเกิดมาเป็น คน ก็ต้องปลูกสังคม ก็เอาไว้กว้างกว้าง ไบบัวห่อจาง ปากตางห่อหอย เส้นผมบังคอย กลั้วบ กลุ่มปี่น้อง.....(ลง)จิม.....แหละ.....นา.....

(ชาย)...มีการมีปอยวันนี้ ฟ่องก็เจิญเจ้าดี ฟ่องก็เจิญเจ้าฐาน ปลูกธำวตั้งสี่เอามาเป็น หลักฐาน ดาคร้วตานวางไว้เป็นอย่างดี ติงบละผ้าห่มสะลี ของคิตีเก็บมาของไว้ นั้น บ่ว่าหมอนหก หมอนบั้ง เขาก็ตักแต่งสร้าง...คืนมา.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

จะนับคร้วตาน มันติงมีจาดนั๊ก ฟ่องตักหม่านับ จัดตั้งหมอนผา วันนีบ่หื้อเสียเวลาแม่ ออกศรัทธา หลายจงหลายบ้าน จะช่วยกันกินจะมาช่วยกันทาน เป็กลูกบวชหลาน หยังมา่วน เงินล้ำ.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(หญิง)...วันนี้วันดีวันบ่เสียบ่ไหม้ ป้ออาจารย์หาได้ วันจยยะคิตี มือถึงยามยาก็ดี ซ้ำเป็น วันดีติงบ่ฮ้อนบ่ไหม้ ปี่น้องบ้านนี้จะมีปอยมีราม เป็นได้กะโครงการณ์ เจิญกันมาไขว้ บอกปี่น้อง บ้านใกล้บ้านใกล้ ดีเป็นจะมีกิน.....มีทาน.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

ก็มีปอยมีรา มันอะหยังมาอืด จะเจิญติงศักดิ์สิทธิ์ ลงมาฮักษาเตวบุตรจะเจิญเตวคา ขอหื้อ ได้นำปา อักษามานั่งหัน ต้าวตังสี่ดีเป็นเอามาวาง ดีเป็นหลักเป็นฐานงานปอย หนึ่งครั้ง..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(ชาย)...เป็นจะเจิญ จะต้องดั่งสะปะะ จะดาปอยบวชพระ เป็นจะต้องช่วยกัน ฟ่องก็ได้ จักตอก ฟ่องก็ได้แบ่งผาม ขุดเตาฮาง ฟ่องก็วางก้อนเส้า เป็นจะเยี่ยะกับข้าวกับปลา ปี่น้องมาหา หลายบ้านเงินล้ำ จะนับก็ศรัทธาจาวบ้าน ดีเป็นมาดีใกล้หลายตาง...(ขึ้น)....(ปรับ)

ฟ่องก็เซาะกับปลา ฟ่องก็ดางกับข้าว เอามาเลี้ยงแขกแก้วติงหลาย จะบวชลูกเด้าของนาย จำเป็นต้องเซาะ จำเป็นต้องหา บ่ว่าคร้วตานมีตัดไหนดจา เมื่อถึงเวลาเก็บคร้วมาไว้พร้อม..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(หญิง).....มีปอยมีราเป็นบ่ได้นอนนึ่ง ช่วยกันวิดกันวัง ก็ติงเมียและผัว มีปอยมีราหาพิน หาหั่ว ปฏิบัติปัดบิวเรื่องน้ำเรื่องข้าว อูเรื่องคร้วกิน อฮเรื่องคร้วตาน ฟ่องก็ซื้อมาวางตักได้ นั้นเล่า ดีเป็นกับปลา ดีเป็นกับข้าว ปี่น้องจะมากิน...มาทาน.....(ขึ้น).....(ปรับ)..

กันว่าคร้วกินคร้วตานจะมีฮันสะปะะ มีหมาอกอกหม่านะ มีหมาโอในขาว มีติงหมาหนด หม่าหนูนขวงยาว หัวคำขาว มีหม่าก้อหม่าเกลี้ยง อันโคบมีป้อซ็รลเข้าเวียง เป็นสบงผ้าเหลือง ซ้อมาจากร้าน...(ลง)....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรับทำนองขอเลี้ยง).....

.....ทำนองขอเลี้ยง.....

(ชาย)...สะปะคร้วตาน มาดางเป็นอย่าง หมอนหกหมอนบัง ก็เอามากอง บ่ว่าผ้าห่มตื่นอน สะลีสาคหมอน เก็บมายของเอาไว้ จะบวชลูกน้อยบุตรดำ ถึงเวลาดึงป้อเถ้าแม่ใหญ่อันนี้เป็นจะจัด อย่างไว้ ตกแต่งแป้งสร้าง....ดางมา.....(ขึ้น).....(ปรีรับ).....

จะดางคร้วตานไว้เหย้าจ้านัก ดางดึงหม่าหมัด จะดางดึงหม่าหนุน อันนี้ของมาทีลุน ก้ารทำบุญจะจ้วยกันแต่งสร้าง จะมีนตักวางเอาไว้พ่อดางไกล เต็มอกเต็มใจตั้งแม่ป้าแม่อยู่..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีรับ).....

(หญิง)...ถ้ามีปอยรำเป็นจะดางพรำพร้อม มีตึงเกิบ ตึงจ้อง ตึงสบงลังกำ บ่ว่าหมอนหก ตึงบ่ว่าหมอนผา หมอนหน้าเอามารดาแม่เจ้า มีตึงต้นดอก มีตึงต้นกัณฑ์ หม่าเบ็งสวยงาม ตกไปนั้นเล่า มีเต้ากันวี สงครามปีเจ้า มีตึงหน่วยบาตร....ของงาม.....(ขึ้น)..... (ปรีรับ).....

ก็ข้าเจ้าพยอม น้องมาหลงเขียนปึก หย้งมาหล้าลิก มาใคร่ตักใคร่ถาม ใคร่ถามเรื่องปอย แลมกำ ดีเขาว่าสำคัญ เขามาขอตืนี้ จะถามว่าเรื่องปอยนั้นจะเกิดจากไหน เขาจะเกิดจากไฟ ตืนี้มาขอวันนี.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรีรับ).....

(ชาย)...กันน้องจะถามกำอ่อนก่อนเก่า ยามเมื่อเดิมทีป้างหลัง กำว่าปอยเขาก็คาตวยกัน จวนลูกจวนหลานคาปอยบวชพระ ป้อจายก็มาซัดคำหัน แม่หญิง - ป้อจายไฟก็ตึงบ่ละ กอนจะ มาถามเรื่องคาปอยบวชพระ มันเกิดจากตีไหน....ไฟ....จา....(ขึ้น).....(ปรีรับ).....

แต่ก่อนมาหลัง เป็นท้าวสมุทรโลก เป็นบ่ใจจะโจด เป็นเจ้าภาพในก้าร เป็นได้ก็ดปอยก็คร้า เมื่อได้มวลกก่อนหมุ่น้อเจ้า นายป้อจาย ได้มาซัดคำหัน เป็นได้ก็ดปอย ก็คร้าก่อนหมุ่น้องจัน..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรีรับ).....

(หญิง).....เรื่องปอยเรื่องรำ นั้นเป็นของปิ่นบ้าน แต่ก่อนมานั้น เป็นของเก่าของหลัง พยอมบ่สู้ จำเป็นต้องได้ถาม เป็นของเก่าของหลัง เจ้นป้อเงินแม่ กำว่าปอยนี้กำเนิดขึ้นมาได้จำ บอกกลางเก่ากลางแก่ มันเป็นเงินป้อมันเป็นเงินแม่ ตั้งแต่เงินโบราณ....โบราณ....(ขึ้น).....(ปรีรับ).....

กำว่าปอยเป็นได้เกิดแล้ว จากท้าวสมุทรโลกยังเหมือนกัน เป็นได้มีกันเป็นได้มีตาน เป็น ได้มีงานคาปอยคั้งอัน ก่อนหมุ่นในลกมนุษย์สงสาร เป็นได้บวชไฟกัน ก็เดิมอนก่อนนั้น..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรีรับ).....

(ชาย).....เป็นได้มีกำไร ก็มีปอยหนึ่ง เจิญปิ่น้องเจ้าบ้านเป็นได้มาหา ยามเมื่อวันนีบ่หื้อ เสียเวลา เสาก้อยจำ หื้อแม่หญิงเหย้าก่อน เพราะจะใด ไฟไหนกันจา ได้เข้ามา บวชป้างเมื่อแต่ก่อน ข้าจะถามคนงามกู่ช้อน จะบอกหื้อเจ้า.....ได้....ฟัง....(ขึ้น).....(ปรีรับ).....

ถ้าเป็นได้บวชทดทนต์น้อยกระต่าย บ่อ้มบ่ก่ายเป็นหลักเป็นฐาน พระฤทธิเป็นมาหัน เป็นก็ได้จัดถำร ขอเป็นเกำเป็นเงำ ขอเป็นป้อออก จะขอเป็นศรัทธา ยามเมื่อถึงเวลา จะได้บวชครั้งนั้น
.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้รับ).....

(หญิง)....กันท้าวสมุทรโลก เป็นคนสมัยก่อน เจ้รเกำเจ้าหม่อน จึงจะบอกมาตำ เป็นเป็นมหาเศรษฐี คนดีคนงาม เป็นมีเงินมีคำ เหลือให้เหลือจ่าย แล้วจะได้บวชทดทนต์น้อยมาตำ กันจ้อตางนามว่าทดทนต์น้อยกระต่าย ตำพระฤทธิเป็นป้อออกเอาไว้ ตำตีป้อบอกหื้อ.....ฟัง.....(ขึ้น).....(ป้รับ).....

กันว่าพระฤทธิ ได้เป็นป้อออก ป้อมาบอกออกเกำหลักฐาน กอนว่ามีกันก่อนว่ามีตานจะต้องหาคนมาเป็นเกำเป็นเงำ น่องพยอมจึงจะตกลงถำม ป้หนานสงครามตีเป็น กัง.....เป็นเกำ.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้รับ).....

(ชาย).....ก็พระฤทธิเป็นป้อออกเกำ ข้าจะเป็นคนเลำ ข้าจะเป็นคนป้น ยามเมื่อแต่ก่อนเดิมออนป้างหลัง เป็นจะมีงานบวชตุ้เป๊กพระ ข้าจะได้บอกหื้อแม่หญิงบ้านไกล่ ของคืดข้าก็คืดบ่ละอันใดมันดี ข้าจะกันการวะ มาปะกันตีนี้ตั้งงาน....(ขึ้น).....(ป้รับ).....

เป็นก็ตั้งใจเป็น ป้อออกเกำ เป็นได้เป็นเงำ ก็ศรัทธาหลวงหลาย พร้อมด้วยป้นองตั้งฮือย่ำต่ายยบ บ่ว่าก็หญิง - จายน้ำป้ำ ก็ยังมาเหมาะมาเป็นนักเป็นหนา ตี้ได้คตแต่งดา.....ของปอย....หนึ่งครั้ง.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้รับ).....

(หญิง)....เป็นว่ากำว่าปอยนี้เป้นของใหญ่ บ้านเหนือบ้านใต้เฮาจะได้ช่วยกันมาผ่อคร้วกันคร้วตาน ของบริวาร ของบริโกล ยังบ่ครบ ยังบ่มี เยอะจะโคตี จำเป็นจะต้องบอกพยอมจึงจะฮู้ตางนอก จำเป็นจะต้องบอก หื้อ.....ฟัง.....(ขึ้น).....(ป้รับ).....

ซำมาขาดคั่นดอก ซำมาขาดคั่นเผ็ง กิ่งมันเน็งล่ำมาจอดกัน กันว่าคั่นเผ็งหนอปีหนานสงคราม จะเป็นไฟไหนกันจันนอปีอ้าย เป็นก็ได้นำนั้นมาถวาย มันจะเป็นไฟปอยของปี้.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้รับ).....

(ชาย).....เป็นก็ดาปอยมายังวันนี้ เมื่อตะก็ซำก็ซำไปหา ก็มีคั่นเผ็งมาแถมกำเอามาวางเป็นคร้วตานวันนี้ กอนจะฮู้ตำ ความหมายของมัน จะเตสะนังไขกันเต็มที กอนจะมาถำมคั่นเผ็งวันนี้ ไฟจะเป็นคนมา.....ตาน.....นา.....(ขึ้น).....(ป้รับ).....

ป้อจายก้อยป้น ก้อยบอก พญาแม่วอกเป็นได้เอามาถวาย แม่วอกคั่วใหญ่เม็งมายไปปะใส่ฮางเผ็งเป็นเอามาจันได้ เอามาเลี้ยง เป็นเอามาป้น เมื่อมีกำรมีงาน เมื่อเดิมออนก่อนนั้น.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้รับ).....

(หญิง)...ก็มีปอยมีรำ ช้ามาขาดคันผึ่ง กอนกึ่งมันเน็งล้ามาจอดกั้น เป็นได้ป่าวร้องแถมกำ กับเขาได้ฟังกลางคกงกลางป่า กันว่าแม่วอกนำมาถวาย พะยอมก็เข้าใจ ดีแต่ดีว่ากอนว่าแม่วอก เป็นได้อยู่ในป่า เป็นไปหาผึ่ง...หนึ่ง.....ฮาง.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

ไผเอามาถวาย เอามาตานร่วมห้อง เป็นปีเป็นน้อง ได้มาเกิดช่วมกัน มาหันคันดอก ช้าปมี แลมกำ เป็นไผไหนกัน ถวายคั้งอัน เป็นไม้หน่องหนัก กะไม้สักกลวงใจ มอดบกั้นในระวังค้วง... จ้าง...ย่า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(ชาย)...ก็นั่นก็คันผึ่ง ป้อจายก็ได้บอก เหลียวหันใส่คันดอก มันตึงงามนักหนา อันนี้จะ เป็นไผไหนจา ถึงเวลาเอามาปิ่นมาเอ็ง ไผไหนดีจะเอามาตาน จะเหยบไปบ่ใจไผอื่น ได้เอามาปิ่น ได้เอามาอื่น ปี่จะบอก หื้อเจ้า...สัก...กำ.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

นางปิมปาลย์ มีจิตใจส่องแจ่ง เป็นบ่ได้แจ่งก็มาชดตำหัน ก็คิดถึงกุศลงานบุญปางหลัง ได้ เอามาปิ่น เอามาตามเนอเจ้า อันนี้เขาก็เลขกล่าวขาน มันตึงมีตำนาน มาด้าวหมาเดี้ยวนี้..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(หญิง)...ทำบุญกัณทาน ขอหื้อทำไปเกิด กันบุญมีประเสริฐจะต้องเกิดหาผล ทำชั่วหนึ่งที ลบความดีสิบหน พระพุทธองค์เป็นเกยสอนเกยสั่ง...หื้อเอาความฮู้ไว้เป็นหลักเงินตรา หื้อเอาวิชา ไว้เป็นแสงสว่าง ปิ่น้องบ้านเฮา กอนกั้นจ้างตานจ้าง ก็จะได้อยู่สุข.... สบาย.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

กอนปีหนานสงคราม ปี่ไปเก็บมาบอก เป็นว่าคันดอก คือคดีใจ เกิดจากนางปิมปาลย์ นำมาถวายกับปอยคั้งอัน กันว่าคันเตียน น้องจะถามสักกำ ว่ามีไผไหนกัน ตีมาตานร่วม.....ซออน(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรับ).....

(ชาย).....กอนว่าคันเตียน ตีมันมีสองเล่ม บ่หลังหลิกเว็น ก็มาชดตำหัน ยามเมื่อเคิม กอนปางหลัง ไผดีไหนกันเอามาตานอย่างนั้น สงครามก็จะบอกเข้าไป จะตัดสินใจ บ่คิดเบาเอา สั้น จะบอกหื้อพยอมกู้สร้าง ว่าจะเป็นไผไหน...คน...ใด.....(ขึ้น).....(ปรับ)...

กันว่าคันเตียน ช้าจะเป็นคนบอก อันนี้เป็นตางนางพญาจ้างสาร เป็นก็ได้เอาถวายเป็นตาน ได้เอาสองงาท่านเจ้า ได้เอามาถวายมาเป็นของตาน เมื่อมีกำรมิงงาน สมกำลันไว้.....(ลง).....จิมแหละ.....นา.....(ปรับ).....

(หญิง)...กันว่าคันเตียน นายว่ามีสองเล่ม ตึงบ่หนีบ่กัน น้องพะยอมได้ถามก็เป็นจ้าง สัตตนต์ เป็นเอามาถวายกะนายปี่เจ้า เอามาด้วยกันเอามาตาน จ้างตัวนั้นแก่ตึงบ่เฒ่า เป็นเอามาตานร่วมขังนั้นเล่า รวมพระฤทธิ.....เป็น.....องค์.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

อันดับต่อไปน้องจะถามดีดี ใคร่ถามกันวี นั้นจะเกิดจากไฟ น้องแม่หญิง น้องก็มาสงสัย
ปีหนานสงครามบ่ดีหัดใจห้าว ปล้ำค้าวถูกจับ ปล้ำลิกถูกจำ เวลาปล้ำบ่ตำ อย่าไปยกกันก้าว
.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย)...อ๋อ นายมาถามตกลงอ้ายปี ตั้งบ่ได้คิดถึคร้วตาดนเป็นก่อง อันนี้ก็เก็บมาของ เก็บมา
ก่องกลางปอยวันนี้ นอกจากนั้น ก็จะถามเรื่องวี อู้กันดีดี คุยกันเต็มดี กันจะถามสงครามวันนี้
มันจะหมายถึงหยงไหน...อัน...ใด.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

แต่ก่อนเดิมอน ก็ตั้งดีใจคนัก นางโมคลาพัดนั้นนำมาถวาย ว่านี่ก็เอนนาย มันก็มี
ความหมาย มันก็เหมือนกับดั่ง กันจะถามสงครามป้อจาย ก็ตัดสินใจ บอกหื้อนาย.....
เจ้า.....เจ้า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...ก็กันว่าวินั้น หมายถึงถึงดั่ง นางโมคลาพัดนั้นนำมาถวาย มีปอยมีร้านายเป็นเอามา
ถวายรวมกันเอนเจ้า อันนี้มันเป็นของสำคัญ อากาศมันฮ้อนนั้นเล่า จำปต้องเอาวี เอนสงคราม
ปีเจ้า ก็มาปัดหื้อได้...เฮ้น...ดี.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ก่อนว่าได้วี ซ้ำมาขาดไม้เต้า จะถามกู่เฝ้าไฟเอามาถวาย ปีก้อยแก้ว หื้อปีก้อยไขสงคราม
ป้อจาย นายก้อยเก็บมาอู้ กันนามีสู อย่าไปเกียดหื้อหนู เพราะเป็นแต่ปู้ มันมาแบ่งสูไว้.....
(ลง).....จิม.....แหละ...นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย)...มีตั้งวิกี้ดั่งมีไม้เต้า อู้แต่เจ้า มันดั่งมีความหมาย วินนี้เต็มอกเต็มใจ ก่อนจะถาม
ป้อจายก็เรื่องไม้เต้า มันจะเป็นไฟไหนกันจา จะเอามาป้อนมาถวายเอนเจ้า ก็คปอยก็ร้านั้นเล่า
ดีจะบวชลูกเต้า...เอน...นาย.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ก่อนจะถามไปยังไม้เต้า ปู่พรหมณ์เฒ่าเป็นได้เอามาป้อน เอามาถวายเป็นตานอก
ปิดโธรมมัง กันจะถามตัวเจ้า หยงมาเหมาะเป็นนักเป็นหนา ยามเมื่อถึงเวลา ข้าจะจำ...เจ้า...
เจ้า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...ก่อนว่าไม้เต้าก็ขงนั้นแล้ว เจ้าจัดดอกแก้วปู่พรหมณ์นำมาถวาย มาบอกหื้อพยอมอี่
นายก้อยจำบรรยายว่าออกไปกำก่อน หน้าบุญจึงมันบ่ตายขางา น้องว่าหน้าบุญปล้ำมันบ่ตาย จำ
ข้อง มาป๊ะใส่ปี่มาป๊ะ ยามเมื่อมี...การ...มี...งาน.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

เป็นว่าเกลื่อระแหง แป้งใส่เหมียงส้มฝาด ก็หน่วยบาตร นั้นไฟเอามาถวาย บอปีป้อแก้ว
ป้อไข สงครามป้อจาย ก้อยไขก้อยแก้ว สะเลียมนอกแพะ กอนตันโคขมขม น้องจะตัดหนามถม
ไว้ยาใส่แฮ.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย)...เป็นเหลียวหลังหัน ได้มาป๊ะใส่บาตร เหมาะบ่ได้ปากข้าก็ได้มาป้อน จะถาม
ดั่งบาตรหมก่า นี้ก็มีตำนานมาเมินแล้วเล่า พระยาอินทร์เป็นเอามาถวาย หื้อด่านองค์คำท่านเจ้า
พระพุทธองค์นั้นเล่า เขาก็ได้รับมา...นอ...นาย.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ก่อนนายจะถามตำนานเรื่องบาตร คนบ่จับสะหลาดมันเมินขวานักหนา ยามเมื่อแต่ก่อน
เดิมอนนั้นมา บาตรมีสี่แก่นเนอเจ้า จะหื้อเข้าเล่าหื้อปี่น้องเขาฟัง อันนี้ตำนานมาเมิน...แล้ว....
เล่า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)...กันว่าหน่วยบัตรนี้เป็นของจริง ก็คือพระยาอินทร์นำมาถวาย มาบอกหื้อพะยอม
อ้นาย เป็นเอามาถวายปอชคานากแก้ว แต่ก่อนมาหลังพยอมก็จะถาม บาตรสี่แก่นตกไปนั้นแล้ว
พระยาอินทร์ป้อจี้ดอกแก้ว ตี้นำมาถวาย...กา...นาย.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

ก็พระยาอินทร์ต้นเดียวจะถามปี่เจ้า บาตรสี่แก่นเยยะจะใดกัน ไปตีไหนดมันชำรุงชำรัง
มีหลายแก่นตวยกันสงครามปี่เจ้า บอกมาหื้อน้องบอกมาหลายหลาย ปี่ลองแก้ลองไข ตั้งแต่
ปล่าย...ฮอด...เก่า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(ชาย)...ตั้งเอาถวายหื้อพระพุทธเจ้า ยามเมื่อเก่าหมั้นก็มีเหมือนกัน พระพุทธองค์ก็เลย
รับเครื่องทาน สงครามเข้าจะเป็นคนบอก กันว่าบาตรสี่แก่น กันว่าไปตีไหนด หยังมาตีก็รู้รัง
นั้นเล่า ป้างเมื่อพระพุทธเจ้า เป็นก็อริชฐานเข้า...ปี่รมี.....(ขึ้น)..... (ปี่รับ).....

กันท่านพระองค์จะได้เป็นพระพุทธกลางพระเจ้า เป็นเก่าเหงาเลขนังอริชฐาน หื้อบาตร
สี่แก่นนั้นแตกจากกัน แก่นละกิบเนอนายน้องหล้า พระพุทธองค์เขาก็จับเอามาแล้ว ก็ได้รวมกัน
เป็นแก่นเดียว...น้อง...จัน.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)...ถ้าเป็นจะได้เป็นพุทธเจ้า อริชฐานเข้าตกไปหนานา ขอบาตรสี่แก่นตกไปแหมกำ
จงแตกกระจาย คนละทิศละแห่ง แล้วเก็บมานั้นมาผสมกัน ปี่มาบอกหื้อนายน้องจัน เยยะเหมือน
เจือกสามเกลี้ยว น้องจะเหลียวมาพิน จะเอามามัดจ้วมคควาย.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

กันว่าบาตรสี่แก่น ตกไปแล้ว กิบตีหนึ่ง ตีสอง ตีสสาม ตีสี่แถมกำ ใครถามแถม กำเนอ
สงครามปี่อ้าย อันจะเป็นเหล็ก มันจะเป็นขาง จะเป็นเงินเป็นคำ เป็นหยังปี่...ให้...
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(ชาย)...สี่แก่นตีมันแตกสี่กิบ อันนี้บ่ใจู้ฮับฮู้ฟัง จะฮู้ไปตามตำนาน ออกบิโดธัมมัง เมื่อ
เดิมอนก่อนนั้น แก่นตีหนึ่งนั้นมันเป็นเหล็ก มันก็ตีงี้คี่คี่มันบ่ใจู้กั้งก้อง แก่นตีสองมันเป็นขางนอ
เจ้า ปี่จะเป็นคนกล่าว...หื้อ...ฟัง.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

กันว่าแก่นตีสามเป็นเงินขาวสะอาด มันบ่ได้ปากเป็นเอมารวมกัน แก่นตีสี่อันนี้เป็นทองคำ
อริชฐานมารวมกันจันได้ เป็นพระพุทธองค์นั้นนา ตีเขาเล่าลือชา เมินนาน.....แล้ว.....เล่า.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)...แก่นหนึ่งเป็นเหล็กสองเป็นขางจะนั้นกาปี่เจ้า พยอมกู่ฝ่าน้องกำลังเข้าใจ มีตั้ง
เงินทองคำเนอนาย เอารวมกันไป เป็นแก่นเดียวกาเจ้า ฮอดตำนานน้องจะถามเข้าไป

หือมันผู้ต่างใน ก้อยไขก้อยเล่า นั้นเป็นหม่านับ สงครามปีเจ้านั้นจะเกิดจากไฟ.....ต่าง.....
ใด.....(ขึ้น).....จิม...แหละ.....นอ.....(ปรับ).....

เป็นว่าความสว่างมันดีเหลือความมืด ปีน้องหวานพีชยังอุ่นใจหวังผล สติว่าเฮาเกิดมา
เป็นคน จะต้องปลุกสังคมเอาไว้กว้างกว้าง ไบบัวห่อจ้าง กั้นปากต่างห่อหอย เส้นผมบังคอย กลั้ว
บ่กุ่ม ปี...น้อง.....(ลง).....จิม...แหละ.....นอ.....(ปรับ).....

ทำนองละม้ายเจียงแสน.....

(ชาย)...ฝูง...หมู่...จุมเจ้า.....ปีน้อง...เป็นที่ได้มาพร้อมกันแวดหน้า...และวงหลัง.....
ฝูงศรัทธาปีน้อง...เขาก็ได้มาร่วมกันร่วมदान...ขอฮือได้สมปานมาตวยกันทั่วหน้า...ขอฮือสมคำผา
ละนาของปีน้องเจ้าข้า...ตี้เขาได้กิน...ได้...दान.....(ขึ้น).....(ปรับทำนองวอเงี้ยว)

ทำนองซอเงี้ยว....

เป็นที่ได้กิน...ก่อนว่าเขาก็ได้दान ขอฮือมีสมปานตวยกันยามเจ้า...ตะก็ที่มาถามสงคราม
คนเฒ่า หม่านับมันจะเกิดจากไหน ป้อพระฤาษีจะเอาปิ่นไว้ ยามเมื่อเดิมอนนอ นาย...ออย...
แม่กำ...มีกินมีदान มาจ้วยกันเหยก่อน.....(ลง).....(ปรับ).....

หม่านับเป็นเครื่องนี้ป้อฤาษี เป็นใจดีเอามาปิ่น...เนอเจ้า จะมาเป็นของदानนั้นเล่า....
ป้างเมื่อเดิมเมื่อก่อน..นอ นาย...กั้นก็คิดไปแล้วมันก็ตั้งเต็มใจ บ่ว่าไฟไหน แผลวะเต็กละอ่อน.....
(ปรับ).....

(หญิง)...เรื่องปีเรื่องซอมันเป็นของจาวเหนือ เรื่องคำวเรื่องเครือ พญาพรหมแต่งไว้.....
พริกเผ็ดเมืองเหนือ เกลือเก็มเมืองใต้ อนุรักษณ์เอามาจ้วยกันพัฒนา...การเรื่องซอเรื่องจ้อย....เจ้าจี้
คอกสร้อยมันจะไหลตวยมา...นอ....ปี...นา...ก็ได้ฮือได้จา เป็นกำเป็นอย่าง.....
(ลง).....(ปรับ).....

ก็เป็นว่าหม่านับเกิดจากพระฤาษี ตามตีเดิมที เอามาदानนอเจ้า...ก่อนผ้าสังฆา.....
สงคราม นั้นเล่า.....จะเป็นไฟตีไหนเอามาदानรวมเป็น...นั้นกา.....ก็ถัดจากนั้นน้องว่า.....
ผ้าสังฆา จะเป็นไฟไหนจา เอามาदान...มาสู่.....(ลง).....(ปรับ).....

(ชาย)..ก่อนจะมาตัก ก่อนจะมาถาม วันนี้ปีหนาน...จะปิ่นไป..เจ้า...เจ้า...สบงลั้งสะ ลั้งกำ
เนอเจ้า...ผ้าสังฆาว่าผ้ากำปน อันนี้มันก็มีจาคัก...หน้าบุญเก่าเขาได้มาดล...เฮย..แม่...คน...
ตัวกติกาคม ได้เอามาปิ่น...มาขึ้น.....(ลง).....(ปรับ).....

ก็เป็นป้อแม่ปีน้องวงศา ยามเมื่อเดินอนนอเจ้า ตัวกติกาคมนั้นเล่า...เป็นเอามาปิ่นมาขึ้น
....แถมกำ...อันนี้เป็นป้อเป็นแม่ป้างหลังของพระพุทธองค์...ยามเมื่อเดินป้างก่อน.....
(ปรับ).....

(หญิง)...เป็นว่าหัวโอด โอดมันก็เตต่างใน เศวคาคันไหนไฟ..จะไปอยู่...กันว่าผคออกปาก
ลากำมาอยู่ กำใดใครผู้จะต้องได้ถาม ผ่าสังฆา สบงจิรว อื่นองพยอม จะได้ถามใน...งาน..นา.. แม่
วน...กติกักมเอามาตาน.....ไว้ก่อน.....(ลง).....(ปรีรับ).....

ว่าผ่าสังฆา จีวรสบง เป็นว่าผ่ากำปนจะโคคาเข้า ต้าวกติกักมเอามาจากนั้นเล่า...พยอม
ข้าเจ้านี้องจะถามกำก่อน...หือดี..ก็จะถัดค่อนนั้น นื่องจะถามขันศรี จะมีไฟคิตี...มาแบ่งไว้...สู่...
(ลง).....(ปรีรับ).....

(ชาย)...อันคับต่อไปจะถามเรื่องขันศรี จะไซคิตี จะมีไฟพองนั้น...ดีเป็นแบ่งขันศรี วางไว้
เป็นขัน จะเอาขวัญนาคค่อนบ่ายทีลุน ยามเมื่อเดิมออนก่อนเก่า ป้อจายจะไซป็นหือ...ฟัง...นอ...
แม่นา...นางสุซาดา เอามาป็น..มาขึ้น.....(ลง).....(ปรีรับ).....

อันนี้แล้วแหละเป็นเอามาถวาย ฟังเตอะนายพยอมนื่องเจ้า...นายเป็นปล้ำอ้ายจะรับ
เป็นเก้า..ถามป้อจายบ้านหย่อน...เนอนาย..ก่อนว่ามาคักกอนว่ามาถาม นางสุซาดา เอามาถวาย..
มาขึ้น.....(ลง).....(ปรีรับ).....

(หญิง)...เป็นว่าหนามหม่าคันแต่ มันบ่เป็หนามหม่าคันขอ นื่องว่าหนามงองอ...คือหนาม
เค็ดเก้า...กันว่านื่องว่าขาเป็นกูกับเหล่า นื่องว่าข้าวเป็นกูกับนา...ปล้ำเป็นกูกับน้ำ นื่องว่าจ้างเป็นกูก
กับงา...นา...แม่...นอย...ข้าวคั่วใส่แกงหอย จีฝอยแบ่งฮางไซ...(ลง)....(ปรีรับ).....

กันว่าขันศรีคือนำเอามา คือนางสุซาดามาถวายนอเจ้า...จะถามคกไปนั้นเล่า...จะถามมูลละ
ข้าวเทียก่อน...แถมกำ...ดีเฮากันไปยงคังวัน จะเป็นไฟไหนกันเอามาตาน...จาปี.....
(ลง).....(ปรีรับ).....

(ชาย)...ก่อนข้าวเป็นเม็ดดีเฮากันคังวัน ความสำคัญมันก็มีแล้วเล่า...ยามเมื่อเดิมออนเป็นมูล
ละข้าว นายก้อยกล่าวก็เกิดจากเศรษฐี จะเอิ้นกักตกลงปากคัก ป้อก่อนกำปีบจะไซขานคิตี...นอ...
แม่กำ...นี่เป็นตำนานเฮามาเมิน...ขนาด.....(ลง).....(ปรีรับ).....

กันว่าตัวนื่องมาต้องกำถาม มันบ่ใจเป็นหยงเนอนางนื่องเนา จะอู้กันไปยามเจ้า...ตัวจะ
ไปครางใจอ่อน...ใจดำ...เมื่อวันนี้ได้มาปะใส่กันจะนีกเป็นความฝืน พยอมนื่องเหย.....
(ลง).....(ปรีรับ).....

(หญิง)...แก่งปล้ำเมืองเป้ใส่คักแคบเมืองสอง สัมมะชูดเมืองลอง ใส่ขมิมันวังจิ้น.....เฮามาบ่ง
ชอกก็ได้ด้วงได้คั้น บมีหยงหั้นก็สงครามป้อจาย มูลละข้าวนอเจ้า มหาเศรษฐีนำมาอนาย...นอ..
แม่...นาย..ก็นำมาถวายแต่เดิมแต่ก่อน.....(ลง).....(ปรีรับ).....

นื่องจะถามเรื่องเหล่าแถมกำ กอนมีกำรงงานกันกันเต็มบ้าน นื่องจะถามสงครามปีจัน
กำว่าเหล่าไฟนำมาเหย...แถมกำ...กอนบมีกำรงกอนบมีงาน เขาก็คังกันกัน สุรา...นอปี.....
(ลง).....(ปรีรับ).....

(ชาย)...ก่อนบมีปอยก็มีเหล้ามากิน นี่เป็นความจริงมันมีเงินเงิน...ยามเมื่อเดิมออกไปยัง
ก่อนนั้น เหล้านี้มันเป็นไฟ ดีจะเอามาป็นอื่น...บใจใครคนอื่น บอกก็มาเป็นนาย...เฮ..แม่..นา...เหล้า
นี่เกิดจาก...พรานป่า.....(ลง).....(ปรีรับ).....

จื่อว่านายสุระ เป็นก็ได้หันเป็นกินได้สั้นนอนายน้องหน้า...กินน้ำมันก็เมาเหมือนเหล้า
เป็นก็เลยเอามาเป็งปอยกองใหญ่...แลนา...อันนี้แล้วและบหื้อเสียเวลา จะตั้งใจจำข้าจะตั้งใจบอก....
(ลง).....(ปรีรับ).....

(หญิง)...กันว่านายสุระเป็นเอาเหล้าไหนมา ปี่ลองแก้กองจำหื้อพยอมน้องจัน.....
ก็เหล้าสุราเมรัยตั้งอัน ดีปี่น้องจาวบ้านดีเขาได้กินกัน ปี่ก็อบบอกมาเตอะ นังนี้เจอะเมือะ มันบป่อ
สำคัญ.....นอ...แม่.....นาย.....ลูกข้างลายลาย ลูกจ๊กก็มจ๊กก่า.....(ลง).....
(ปรีรับ).....

ว่านายสุระเป็นเอามาจากไหน พยอมก็สงสัยป้อป่าวกาบอ้า สงครามปี่ก็เก็บมาว่า.....เป็น
ว่าน้ำฟ้า มันจะไหลลงสู่...ลง...ฮอม...เจ้าดวงดอกไม้มาลัยเกษร กอนมันได้หอมหอมหื้อ.....หอม...
ห็น.....(ลง).....(ปรีรับทำนองเพลงซออื่น).....

ทำนองซออ้อ.....

(ชาย)...ก้อยฟังยังเตอะเจ้า วันนี้เป็นเก้าเป็นเหง้า อ้ายจะหมายจะกล่าว...ฮื้อฟัง...กอนนาย
จะถามไปยังเรื่องเหล้า นี่มันจะเกิดจากไหน นายสุระเป็นคนหัวใจ เป็นเอาลูกจากไหน...มาก่อน
.....(ลง).....(ปรีรับ).....

(หญิง)...ก็เห็นว่าเหล้าเกิดจากป่าพอดิ บ้านแม่คำมีจะถามก่าก่อน ศรัทธาไปยังปี่น้อง ดีเขา
มาอยู่มาฟัง น้องจะถามเรื่องปี่สักน้อย ดีเขาได้เป่ามากัน ดีเขาได้ซอกก็ตั้งวันเกิดจากไฟกัน...ไฟ...แม่
.....(ลง).....(ปรีรับ).....

ก็มีปี่จุมสี่ มีปี่จุมสาม เกิดจากไฟกันไฟเป็นคนแต่ง พยอมบได้ฮื้อแกล้ง ไฟเป็นคนเป็งมาดำ
...บอกมาเตอะสงครามปี่เจ้า มันเป็นของเก้า...ของหลัง...บอกหื้อปี่น้องเขาได้ฟัง.....น้องจะจดจำ
แล้ว...ไปบอก.....(ลง).....(ปรีรับ).....

(ชาย)...จะถามเรื่องปี่นี้มา มันลูกจากไหนมาเป็นเค็ดเป็นขาด มีเตวะดีอ้ายหมาย...ขอฝาก
ซื่อจากท่านเจ้า...แหมก่า...เกิดจากเตวะดีดี ก็หมายจะดีดีเหมือนกัน วันนี้เป็นหลัก...เป็นฐาน...นี่
เป็นตำนาน...ของ..เก้า.....(ลง).....(ปรีรับ).....

ก็เตวะดีดีเป็นก็ได้มาเป็ง ตั้งบได้กินหนาง...เนอเจ้า..จะฮื้อเป็นเก้าเป็นเหง้า...เป่าหื้อ
แม่หม้าย...เขาขอ...ยามเมื่อเดิมอนก่อนนั้น ป้อจายก็จะบอก...ใจจำ...คูเมื่อถึงเวลา.....ยามเมื่อ
เดิมอน...ป้าง...ก่อน.....(ลง).....(ปรีรับ).....

(หญิง)...ก็จะถามเรื่องซอ นั้นเหี้ยสั๊กกำ เกิดจากอะหยังสงครามอ้ายปี่ ก้อยใจกัน ไปที่ถ้ำ
บอกหื้อน้องเข้าใจฟัง ดีเฮาเป็นจ้างซอตั้งวันมานี้ ปี่สงครามเกิดมาจาก...ไผ่กัน...บอกมาเตอะลัก
สองสามกำ จะได้จดได้จำ...ไว้...ก่อน.....(ลง).....(ปี่รับ).....

(ชาย)...จะถามเรื่องซอ นั้นแล้วนา เกิดจากแม่หม้าย...สงครามก็จะจัดจะไล่ตีปะตุมมะ
กาย..เนอเนา..ก็เฮามาซอไปนั้ก ย้อนเวลามันซ้ำบ่หมี จะหลอนบพนี้มันสมปอดิขอสวัสดิ์...เหี้ย...
ก่อน.....(ลง).....(ปี่รับ).....

ก็ฝูงปี่น้องตั้งหลาย ตั้งบ่ว่าป้อเฒ่า-แม่หม่อม บ่ว่าเด็กสาว ละอ่อน ดีได้นั่งอยู่ฟังซอกันว่า
มันผัดมันพลาด ก็ขอสมมาเตอะหนอ กันเรื่องปี่เรื่องซอ มันก็หังเมินนาน...ขนาด.....
(ลง).....(ปี่รับ).....

(หญิง)...ข้าเจ้าพยอมก็ขอปอนมาปิ่น หื้ออยู่ดีกินลำ อย่าได้ตู่กได้ยาก ปิ่นจากความ.....
ลำบาก...ขอหื้อได้ปิ่นรำปิ่นรอย ตั้งต่อนี้ไปหน้า ก็หื้อมีวรรณะ...งามสวย...ปี่น้องคนโลกอนเป็นรำ
...เป็นรอย น้องจะไปแแล้วววย...สั๊กหว่าง...เสียวอั้น...เลข...วาง...เพลง....

(ปิดท้ายด้วยการฟ้อนเงี้ยว ของช่างซอคู่ถ้อง ด้วยเพลงเขมรปากท่อพื้นเมือง ๔ จบ)

ขอทำบุญขึ้นบ้านใหม่

ปี่ขึ้นตั้งคาด.....

ทำนองซอจะปี่...

(ชาย)...ดวง...วันนี้ก็เป็นวันดี เป็นวันสะหลีอันดีประเสริฐ หน้าบุญก็จะได้มาเกิดหมายจะ
ตั้งกำเลิศกำอริชฐาน...เนอเจ้า...วันนี้ก็เป็นวันขาม ปี่น้องวงศวารจะได้ขึ้นบ้านใหม่
เฮาสองคนก็จะยกไหว้ ฝูงปี่น้องมากหน้าหลายคน มีงานก็ยงวันนี้ ตั้งน้องตั้งปี่อยู่ทุกแห่งหัวหน
ดีตั้งใจได้มาคล อันว่ากำทำบุญ ขึ้นบ้านหลังนี้.....(ลง).....(ปี่รับ).....

ปี่น้องมากปวง...หลวง...หลาย.....จาวบ้าน...เป็นจะมีกำทำบุญขึ้นบ้านใหม่เอาใจใส่ก็ได้
ปรึกษากัน สองคนผัวเมียก็คิดหาเงินคำ จะได้แบ่งบ้านมันก็บ่ใช้น้อย ผัวก็อิ เมียก็หามันก็เสียเวลา
แม่จืดดอกสร้อย หามากำหล่าน้อย...มาเป๊ะกันขึ้น...ตั้งบาน.....(ลง).....(ปี่รับ).....

จะได้รวมใจปี่น้อง อยู่คนละห้องต่างคนจะจัดกำ ดีเขาดีไค้ก็คิดเฮือนงาม เมื่อปี่สงคราม
ต่อไปตางหน้า ถึงเวลา.....วาสนาของเป็นจะส่ง...นี้.....แหละนา.....น้อง.....แหละนาย
..... (ปี่รับ).....

นายมอน...เป็นจะได้ขึ้นบ้านใหม่ เอาใจใส่เป็นนักเป็นหนา จะเจริญแผ่ลวงป่าน้ำอาถรรพ์ถึง
เวลาจะขึ้นบ้านใหม่แล้ว ใจหือมันเป็นแนวไปแอ่วตึงอู่ลู่อู่...นี่.....แหละนา.....น้อง.....
แหละนาย..... (ลง).....(ปรี๊ป).....

(หญิง)...นาย...ก่อนว่าวันนี้เข้าเป็นวันดี เป็นจะทำพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เจิญปี่น้องบ้าน
เหนือบ้านได้ เป็นจะมานี้ก็...จ้วย...กัน...เจ้าเฮย...วันนี้เข้าเป็นวันดี เป็นจะทำพิธีหือเป็นมังคะละ
ได้ไปนิมนต์เอาพระสงฆ์องค์พระ เป็นได้มาสวดทำพิธีมงคล เพื่อจะมาอบรมครอบครัพลั้งนี้
.....(ลง).....(ปรี๊ป).....

ก่อนบ้านหลังนี้...ก็ตึงใหญ่...ตึงสูง...คุณป้าคุณลุงผ่อไปทั่วหน้า บ่ว่าคาดฟ้าป่านน้ำเพดาน
ผ่าขณะบมาจับหลั่นผากล่าง ป่านลม ป่านน้ำ ลั่นสนแต่เป็นไม้สัก...ไม้แดง.....(ขึ้น)

เป็นเต่งไม้แดงเป็นแวงไม้สัก บ่ถักลุ่มันหักเป็นประเททไม้แข็ง ไม้สนจะขม บ่ว่า
ไม้แดงคันใดมันแข็ง ตัดมาเป้งใส่ตั้ง...อะหยังมางาม...นี่...บ้านใหม่...อันนี้...แหละนอ...น้อง
.....แหละนาย.....(ลง).....(ปรี๊ป).....

แล้วจะจวนเอาป้อ...สี่ปั้ง...บ่อ...ห้า...น้ำฟ้า...มันจะไหล...ลง...หอม.....(ปรี๊ป).....

(ชาย)...กันว่าผัวจ้างหากันว่าเมียข้างสิ ก็เจริญวุฒิก้าวหน้าบ่ถอยหลัง เป็นได้ฮิวเงินคำ
ออกปัทโธรมมังได้นักบ่ใจน้อย ก็ป้อได้เป้งเฮือนใหม่หลังงาม จะได้อยู่ด้วยกันกับลูกเด้าเป็นนั่น
.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรี๊ป).....

(หญิง)...วันนี้วันดีสิใสสว่าง ปี่น้องจาวบ้านจะทำบุญด้วยกัน ขึ้นบ้านใหม่ก็ไปยังหลังงาม
เจิญปี่น้องวงศัวารเต็มจงเต็มบ้าน วันนี้เข้าเป็นวันดีวันสง่าราศีดีเหลือเป็นนั่น เข้าเป็นวันกินวันก้า
...ดีจะขึ้นบ้านใหม่.....หลังงาม.....(ขึ้น).....(ปรี๊ป).....

จะเป็นบ้านผัวแก้วก็ไปยังเมียเค็ด บ่ใจผัวผดก็ไปยังเมียผี แต่งงานกันมาสิบปีชาวปี เป็น
บ่ถามหนี ถามฮ้าง ถามหม้าย ผัวก็ดี เมียก็ดี อยู่จนกุ่มจิวีสองคน...แม่...ไท้.....(ลง).....จิม.....
แหละนา.....(ปรี๊ป).....

(ชาย)...บ่ได้ถามผานตึงบ่ได้ถามตุ๊ก จะได้มีความสุขจะได้อยู่ด้วยกัน เป็นเป้งหอเฮือนงาม
งาม สงครามข้าจะเป็นคนบอก บ่ว่าเป็นชื้อเป็นแม่ ก็ตัดกำแลเต๊ะมาเป็นมอกมาหันข้าก็ปุ่นดีบอก
เป็นก็เต๊ะเป็นสอก...ลง...มา.....(ขึ้น).....(ปรี๊ป).....

เป็นก็เป้งเฮือนดีสะหลียังสองจัน ตึงบ่จ่มบ่ส้ามเป็นนักเป็นหนา ผ่อไปเตื่อะสายตำ
หลังคาเนอก็มุงกระเบื้อง เป็นท่าจะเสี้ยงหลายหมื่นหลายป็น ก็มาชดตำหัน.....มันก็ตึงงามพ่อง
แต่.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ปรี๊ป).....

(หญิง)...ในเมื่อป้านี้จะทำบุญบ้านใหม่ พยอมน้องให้เป็นดีใคร่ถาม แล้วจะเอาหยังมา กัดก่อนแถมกำ หื้อป้าป้อนขื่อให้นายปอสู๋ ถ้านามีฮูปดีก็ยกขื่อหนู เพราะเป็นแต่ป้ามาแปงฮู... ทิ้งไว้.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้ารับ).....

(ชาย)...ก็ป้าจะไปขึ้นก็ไปขังบ้านใหม่ เอาใจใส่เป็นนักเป็นหนา บ่ว่าป้านี้จะปรึษาถึง เวลาเข้าจะเป็นคนบอก จะเอาหัวอกหัวใจของปายในบ่ใจของปายนอก ป้อจายเข้าจะเป็นคนบอก ดี เขาได้กัดก่อน.....เคิม.....มา.....(ขึ้น).....(ป้ารับ).....

เป็นต้องเอาจิตใจเอานี้กัดก่อน เอาแม่ละอ่อนมาแปงครอบครัวกัน จะบอกหื้อตัวสักกำ นายสงครามก็จะเป็นคนฮู้ กั้นฮู้ป้านี้กัดก็กัดก้อยในใจ กอนจะถามกำใด ป้าจะไซ...ลื้อนลื้อน(ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้ารับ).....

(หญิง)...กอนมีกำรงานเอาใจกัดก่อน จวนอวอป้านี้มาแปงครอบครัวกัน นอกจากนั้น พยอมนใคร่ถาม จะไปเป็นหยังสงครามป้าเจ้า มือเบื่องขวป้าจะกำหยัง มือเบื่องซ่ายจะกำหยังเข้าบ้าน บอกมายามบ่มีกำรงาน คงบ่ปอเป็นหยังนอเจ้า.....ป้า.....จัน.....(ลง).....(ป้ารับ).....

ทำนองซอเหลียง.....

(ชาย)...กอนบ่เต็มใจบ่ต้องถามมาตัก ตัวป้อก่อนกำป้าได้มาซัดตำหนึ เฮือนนี้ก็ตั้งดีตั้งงาม ออกปัทโธรัมมังป้าจะเป็นคนบอก กอนจะกัดเป็นหอยเป็นเฮือน เฮาจะต้องหัดใจเปียน กอนจะแปง เฮือนเฮาต้องคิดรอบคอบ กอนมาถามอ้ายจะเป็นคนบอก ซ่าบ่ได้เตะซอกเอาวา..... (ขึ้น).....(ป้ารับ).....

ก็มือเบื่องซ่ายอ้ายต้องกำคุณแม่ ฮู้กันแต่เป็นนักเป็นหนา กอนก็ตั้งตางเบื่องขวา ก็ตั้งปิต้องค้ำป้อเจ้า เป็นเลียงเฮามาจันปอใหญ่ถึงกำร เมื่อมีงานมีกำรเฮาต้องช่วยกันกำ..... (ลง).....จิม.....แหละ.....นา.....(ป้ารับ).....

(หญิง).....กั้นมือป้างขวาของสงครามป้าเจ้า ป้อหลอมหล่อเข้าถือคุณป้อปิต้า กั้นมือเบื่อง ซ่ายนั้นกา คุณแม่มารดาเลียงมาแต่น้อย แล้วจะเอามาหยังมาเป็นหลักเป็นฐาน มาเป็นประธาน ในงานเรียบร้อย อีนี้องพยอมนบ่ถามคตบถามต่อย เงินร้อยมันบ่เต้า.....เงินป็น..... (ขึ้น)..... (ป้ารับ).....

กอนมีกำรงานเอาจิตใจขึ้นก่อน จวนศรัทธาป้านี้มาแปงครอบครัวกัน แล้วจะเอาหยัง นอเป็นหลักฐาน มาห้ามเคราะห์ห้ามมารในจองในบ้าน ยามเมื่อป้านี้องเขาจะได้มีงานจะเจิญจี้กจวน วาน เจิญจวน.....ป้านี้อง.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ..... (ป้ารับ).....

(ชาย).....จะเอาจิตใจนั้นมาเป็นเก้า พร้อมด้วยเงินค่าตั้งสมบัติหลักฐาน กอนเขาจะต้อง
กันต้องตาน ต้องมีเงินมีค่าเลี้ยงปีเลี้ยงน้อง ลางเตื่อแขกแก้วนั้นเป็นมาหลาย ป้อจายก็กลัวอายเป็น
พอง กอนเรื่องจะหยั่งบ่ถูกบ่ต้อง ปีน้องจะไปดิฉิน.....นินทา.....(ขึ้น).....
(ปรับ).....

กอนเป็นหลักฐานจะมาถามนายปี เอาตัวดั่งสีมาเป็นหลักเป็นฐาน จะอุ้กันไปเป็นกำ จะ
มาถามสงครามปีอ้าย ถามมาเตื่อตัวแม่อิงบ้านไกล เต็มอกเต็มใจเมื่อตะก็.....ตะเจ้า
.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรับ).....

(หญิง)....กอนมีกำมิงงานเอาจิตใจขึ้นก่อน เจิญศรทษาปีน้องมาดาครอบคาขัน พร้อมด้วย
ข้าวของเงินค่า ดีเป็นสำคัญบ่จ้อยในบ้าน จะเลี้ยงแขกแก้วมางาน บ้านใหม่เขาต้องเลี้ยงก้อย่าง ปี
น้องบ้านนี้เลี้ยงกันนักล้ำ เลี้ยงดิงแม่หญิง.....ป้อจาย.....(ขึ้น).....
(ปรับ).....

เป็นไปปลูกเจ้าแดนเป็นไปแขวนเจ้าดี จะเอาตัวดั่งสีมาเป็นหลักเป็นฐาน ตัวดั่งสีดีไป
แลมกำ จะปลูกไว้ไหนกันจะนอปีอ้าย จะไปอุ้บ่ดอกจะไปหยอกบ่คาย เหมือนฝนดีใส่ทราย
กำเดียวมัน.....ก็ยาว.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....
(ปรับ).....

(ชาย)...กันว่าพยอมจะมาถามนายปี ตัวดั่งสีจะแบ่งไว้ดีไหน จะไปไว้ตางนอกตางในจะ
ไปไว้ตางใดตางไกลตางไกล ตางตะวันออก ตางตะวันตก นายป้อจายก็จะจัดการไว้ เป็นบ่ไว้
ไว้ดีดีตางได้ อ้ายก็หมายจะบอก...หือ.....ฟัง.....(ขึ้น).....(ปรับ).....

ว่ากำตางดั่งข้าจะเป็นคนบอก ตางตะวันตกยังแจ่งเหนือ จะอุ้กันไปเป็นเครือจะจ้วยเหลือ
กันเป็นหมั้น อันนี้มีตำนานของเก่าของหลัง ข้าก็หมายจะบั้น บอกหือนาย.....เจ้า.....เจ้า
.....(ลง).....งจิม.....งงแหละ.....นอ.....(ปรับ).....

(หญิง)....กันว่าตัวดั่งสีปลูกไว้ตางทิศตะวันออก กอนอาจารย์เป็นบอก กะสงคราม
ปีหนาน ตัวดั่งสีมีก็อ้อมตวยกัน พยอมใคร่ถามสงครามปีเจ้า บ่สู้จำเป็นตองได้ตักได้ถาม น้องก็จะ
ไขออกไปนั่นแล้ว จุ่มป่าจ๊ะป้อผีบั้นเบ้า ขอหือปีก็อ้อมกล่าว...ความ.....จริง.....(ขึ้น).....
(ปรับ).....

เป็นว่าตัวดั่งสีหาว่ามีสืออ้อม นับดิงปีดิงน้องนั้น จะมีก็ตัน เขาจะนับดิงตางลุ่มตางบน ป้อ
แก่นตำนจะมีก็อ้อม หนามปีกน่องบ่ดีบ่งหลังต้น เพื่อปีสู้คิง มันจะจู้...จะจ้า.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรับ).....

(ชาย)...อีกปีทโธมะโอลันดิง มีคนน้อยผู้จิ้นมันคมบางสันหนา วันนึบ่หื้อเสียเวลาป้อคน มีปัญญา เหมาะบ่ฮ้ายนึ่งเก่า กัณนายจะมาถามสงคราม ข้าจะเตสะนึ่งบ่หื้อมันได้นำกันจะมาถาม สงครามคนเฒ่า ข้าจะเป็นคนกล่าว.....หื้อ.....ฟัง.....(จิ้น)..... (ปรีรับ).....

กัณว่าดาวตังสี่ฟ่องว่ามีสี่อ้อง กอนนับ่หื้อมันพร้อมมีหกอ้องตวยกัน กอนนายจะมาตีถาม ถาม นายสงครามก็จะเป็นคนแก่ ถามมาเตอะตัวแม่อิงบ้านไกล ปี่จะตัดสินใจบอกไป.....เจ้า..... เจ้า.....(ลง).....จิม.....ແທລະ.....นอ.....(ปรีรับ).....

(หญิง).....กอนว่าดาวตังสี่นึ่งนีกว่ามีสี่อ้อง นับ่ดิงปี่ดิงนึ่งเขาก็มีหกดัน วางลงตางกลุ่ม ตางบน ป้อแก่นต้ามนายว่ามีหกอ้อง อ้องตังนึ่งจ้อจะใดกัน มีจำนวนกี่ปันบอก นายนาฏนึ่งกอน ปี่เป็นแห่นองจะเนเป็นซ้อง อี้นองจะเอา.....โจ้ง.....ลง.....วัง.....(จิ้น)..... (ปรีรับ).....

กอนเป็นว่าตางฟ้าเป็นหลังคามุงโลก มีผลประโยชน์ในโลกสงสาร หย่งบ่ผ้อมดส้มตีมัน แป้งฮาง จ้วยกันเอาไปไม้มาห่อหุ้ม บ่เมินบ่นานจนป้อใหญ่เด้าหัว ปฏิบัติปัดปิวจันปอมน....อ้อม.... อ้อม.....(ลง).....จิม.....ແທລະ.....นอ.....(ปรีรับ).....

(ชาย)...เป็นจึงได้จำนาก็มาจำคนัก กอนป้อก่อนคำปี่ปก้อยตักก้อยแปง วันนึ่งดิงบ่ใช้กัน แหนงเป็นต้องแข็งแรงจ้วยกันเหยยก่อน กอนว่าจะกิดการกิดงาน เอาดาวตังสี่นี้มาปลูกเหยยก่อน ข้า จะบอกหื้อคนงามกู่ซ้อง หื้อมันปลดเคราะห์ หาย.....นาม.....(จิ้น)..... (ปรีรับ).....

กอนต้นตี่นึ่งจ้อดาวตาระฐะดิงบ่ขี้เคียดจะฮ้ายจะดิงมาป็นเอาไว้ตะวันออกแหมกำ อิกปีทโธธัมมังเป็นได้เจิญไว้หั้น เจิญเอามาจะห้ามเคราะห์ห้ามนาม เคราะห์บ่หื้อมาปानวงศวารปี่.....นึ่ง.....(ลง).....จิม.....ແທລະ.....นอ.....(ปรีรับ).....

(หญิง)...ก็อ้องตี่นึ่งพญาดาวตาระฐะ ดันไม้เป็นเพราะนึ่งว่าต้นโพธิ์ศรี มะเหลบอยู่บ้าน เป็น มะเข่นอยู่เมืองสิ พริกหน้อยดิลี่ยังใส่ลาบกันได้ อุบมัยเป็นลูกเจ้าพญา นึ่งอุปมาเป็นข้า ทาสใช้ ฝนตกตางเหนือน้านองตางใต้ ใบไม้ไหลเข้า.....ฝิ่ง.....ยม.....(จิ้น)..... (ปรีรับ).....

พญาตาระฐะอยู่หนตะวันออก เอาพวกกุ่มกัณฑ์มาเป็นบริวาร อ้องตี่สองจะถามจ้อนาม มี จำนวนกี่ปันกันแล้วจ้างแก่ เหมาะแต่และเหมือนนึ่งเป๊ะลงหนอง จิ้นสัหมันงปองเป็นของชาย.. แม่ก้า.....(ลง).....จิม.....ແທລະ.....นอ.....(ปรีรับ).....

(ชาย)...กันอ่องตี้หนึ่งตั้งดาวตาระฐะ เขาก็มาปะปี่น่องดังหลาย เป็นก็เต็มอกเต็มใจ บ่ว่าไผ
ไหนเจ้านายปี่น่อง ต่อไปก็เป็นอ่องตี้สอง บอกไปหือมันคิบ่ขาดคกบพร่อง อ้ายจะไขหือตัว
นายกู้ซื่อน จะบอกหือเจ้า...สัก.....กำ.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

ก่อนอ่องตี้สองวางไว้ตางตะวันตก ได้ปรากฏไว้เป็นหลักเป็นฐาน ดาววิรูปกษะแถมกำ
อีกปัทโธรมมังมาถามครามปี่อ้าย เป็นไปปลุกตีเขาได้เป้ง เป็นจะจคจะแจ่งเป้งไว้.....เป็นจัน
.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)....อ่องตี้สองจื่อว่าวิรูปกษะ น่องก็บ่ละยามเมื่อเป็นมีกำร อยู่ทิศตะวันตกก็ะ
สงครามปี่หนาน มีจำนวนกี่ปินจะนายปี่เจ้า บ่ผู้จ่าเป็นต้องถาม พยอมบ่งามจะมาขอแต่เจ้า อย่าไป
หามันแก่อ่าไปหามันเฒ่า เขาก็มอกโบราณ.....บ้าน.....เมือง.....(ขึ้น).....
(ปี่รับ).....

กันว่าอ่องตี้สองน่องก็ถามไปแล้ว ป้อจี้คอกแก้วจะถามอ่องตี้สาม บ่ผู้จกจื่อปู้จกถาม
ปี่หนานสงครามบอกร่องคิมคิม ได้ตายเป็นขนอไปลอยน้แม่ปิง สาวน่องจะลงอิง.....สี่โคล.....
อาบน้ำ.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(ชาย)...จำนวนเป็นหลายจะขยายนักนัก ก็มีเป็นพันนักหนา กัยอ่องตี้หนึ่งนั้นกาข่าก็ได้จ่า
ก็ได้บอก อ่องตี้สองรองอ่องตี้สาม วันนีปี่หนานบใจ้ทำหัวอก กันเต็มใจข่าจะเป็นคนบอก
ข่าบใจ้...หวานนอก.....ชมใน.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

กันตันตี้สามจื่อว่ากูเวระ อยู่หนเหนือันั้นละ เฝียบเหมือนตันโพธิ์ศรี จะอู้กันไปคิตีปารมี
เดิมอนก่อนนั้น นายจะบอกหือตัวได้ฟัง ว่าจะเตสะนังกันไป.....เจ้า...เจ้า.....(ลง).....จิม
.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)....ก่อนว่าอ่องตี้สามเขาจะถามอ่องตี้สี่ ถ้าอมเหมียงใส่หมี สัมสัมหวานหวาน
ป้อจายเป็นถนนหนตาง พยอมบ่งามจะขอเป็นคนเฝียว ก่อนอ่องตี้สี่มาตามปี่หนานสงคราม อย่า
ไปกักไปเลี้ยว คนเขาจะนาใกล้ป่าเหี้ยว เขาก็กลัวผีหลอก...หมา.....จุน.....(ขึ้น).....
(ปี่รับ).....

กันว่าอ่องตี้สามยังอ่องตี้สี่ มาชอบ้านนี้หยังมาม่วนมาจัน ดาวดังสี่ของเป็นมาดำไว้ห้าม
เคราะห์ห้ามมารปี่น่องจาวบ้าน ขอหือเจ้าภาพอูดีกินล้า สุขสบายงามบ่มี.....ขุนจ่า.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(ชาย)...จะหลอนกันจะถามถึงอ่องตี้สี่ คิดหือถึมันก็ตั้งดีเหมือนกัน จะขึ้นบ้านใหม่หลัง
งาม ต้องมีหลักฐานเอามาไว้เป็นตัจจ วันนีจะได้มาบอกหือฟัง ตัวป้อจายตั้งบ่บ่ส้ามก่อนจะถาม
สงครามปี่จันข่าจะเป็นคนตั้ง....ใจ้.....เอา.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

อันอ่องตี้สี่ก็วีรุพะ เอาก็ได้มาปะใสปี่นองดังหลาย วันนี่เต็มอกเต็มใจ เป็นก็เก็บขยายวางไว้หนได้ ข้าจะบอกหื้อแม่ญิงบ้านไกล่ ดิงบ่ว่าไผไหน เมื่อมีงาน.....ครั้ง.....นี้.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)...กันว่าอ่องตี้สี่จื่อวีรุพะ เขาที่ปะปละยามเมื่อเป็นมีกำร วันนี่ได้ฤกษ์วันนี่ได้ยามข้าเป็นวันงามมารดาแม่เจ้า ตีขึ้นบ้านใหม่หลังงาม จะอยู่ดีกินลำตักไปนั่นแล้ว ข้าของเงินค่านั้นจะไหลเข้า เหมือนน้ำบ่อ...จิม.....ทราย.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

ก็ถามอ่องตี้สี่ก็อ่องตี้ห้า ป้อดาวป้อมฝ้าป้อดาวเหลืองหาง ป้อจายเป็นหนตางพยอมบงามจะเป็นคนเดี่ยว ละอ่อนน้อยน้อยมาเล็งควายคังเหนียว ควายมันจี้เดี่ยวเหลียวหาค้อน...หา.....ไผ่.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....
(ปี่รับ).....

(ชาย)...ก่อนว่าอ่องตี้สี่ผดแหวอ่องตี้ห้า วันนี่ก็ถือว่าเอาเป็นหลักฐานป้อจายได้มาซัดตำหนก่อนนายมาถามแหวอ่องตี้ห้า เป็นอ่องของแม่ธรณี อู้กันดีดีข้าจะเป็นคนว่าแม่ธรณีนี้เป็นอ่องตี้ห้าเขาได้ตักแต่งถ้า.....คา.....ตาน.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

ก่อนจะถามเรื่องอ่องตี้ห้า ปี่นองเจ้าข้าว่าจะวางตัดไไหน สงครามก็จะบอกหื้อนายลูกป้อจายบ๊ะแม่ญิงนุ่งจีน จะเอาวางไว้เหนือหน้าแผ่นดิน ข้าจะบอกแม่ญิง...คนงาม.....น้อง.....จัน.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปี่รับ).....

(หญิง)...ก่อนอ่องตี้ห้าเป็นแม่ธรณี เป็นจึงฮักษาคีบ้านจงนักษนา แม่ธรณีนั่นกาเป็นก็มาฮักษาบ้านจงเฮานี้ บ่ห้อมีพิขบ่ห้อมีภัย บ่มีอันตรายตั้งวันอย่างนี้ จะถามแม่ธรณีอย่างอ้อ นั้นจะเป็นลูกไฟ.....ตาง.....ใด.....(ขึ้น).....(ปี่รับ).....

ก็ขอปี่ป้อบอกก็ขอปี่ป้อแก้ เป็นว่าหมาไล่แฮย ไล่จันได้กิน ใครอาบนน้ำเย็นไปอาบนน้ำบ่อหิน ใครได้ทรัพย์สินหื้อไปก้าต่างบ้าน เป็นไผ่หนองหนัก ก่อนไผ่สั๊กกลวงใจ กั้นมอดบกินใน.....ระวังค้วง.....ข้าง.....ฮ้า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....
(ปี่รับ).....

(ชาย)...แม่ธรณีก็เป็นอ่องตี้ห้า ก่อนจะหื้อนายว่า ว่าเป็นลูกหลานไฟ ก็คิดแล้วก็ดิงแต่ใจจะใจของปายในบ่เป็นของปายนอก บ่ใจเป็นส่วนประกอบอันใด มีความหมายด้วยเป็นนี้เง่า จะมาถามสงครามคนเฒ่า ข้าจะเป็นคนกล่าว....หื้อ.....ฟัง.....(ขึ้น).....
(ปี่รับ).....

ตัวทรนงนางกัษณี อยู่กันดีดีเป็นพ่อแม่ดีสอง สัญญาก็ต้องมีรับรอง หัวใจนายมอน
ก่อนตัวจะถามซ้ำ เมื่อวันนี้บ่หื้อได้เสียเวลา หมายถึงจะเตสะนา.....ด้วยกัน.....เจ้า...เจ้า.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...ก็ตัวทรนงนางกัษณี เป็นก็มีลูกดีสี่คนด้วยกัน เป็นเป็นผิวแก้วเมียขวัณเมีย
นอนหลับฝัน บ่ถามฮ้างถามหม้าย มีลูกมีเต่าสี่คนด้วยกัน จินเลียดไขมันอยู่กันดั่งบ่ก้ายเป็นบ่เกยจู้
เป็นบ่เกยล่าย ฐานะเป็นเป็น.....คน.....ดี.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ก่อนจะถามเป็นลูกก่อนจะถามเป็นเต่า ป้อหลอมหล่อบ่เป็นมีศักดิ์ศรี อันนี้แล้วกาแม่
ธรณี ก้อยแบ่งใจดีดั่งบ่หัดใจห้าว บอกรมาเตื่อปีหนานสงคราม อยู่มาดั่งวันเป็นฮักษา...เฮา
.....ไว้.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย).....ตัวทรนงนางกัษณีเป็นป้อเป็นแม่ จะอยู่กันแต่แต่เป็นมีลูกด้วยกันเป็นมีสี่
คนด้วยกัน ปีฮ้ายสงครามซ้ำจะเป็นคนบอก คนดีนี้บ่อยู่แถมกำ เจ้าอดคนงามซ้ำจะเป็นคนตอบ
จะตั้งใจซ้ำจะตั้งใจบอก ตอบแล้วดั่งเป็น...ความ....จริง....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

กันคนดีนี้บ่จื่อว่าตัวลือราช เป็นบ่จบฉลาดจะได้บอกได้บั้น หาดลือลวงคนสองแถมกำ
ดวงรุติคนดีสามเนอเจ้า คนดีสี่เป็นแม่ธรณี จะอยู่กันดีดี คนงาม..ถาม..ไว้.....(ลง).....จิม
.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง).....ก็ตัวลือราช หาดลือลวง ดวงรุติ แม่ธรณี กัตั้งอยู่ร่วมกัน เป็นลูกเป็นเต่า
ก็ดีดีสำคัญ อยู่มาดั่งวันฮักษานอเจ้า บ่ว่าเป็นนาตักลงแผ่นดิน นี้เป็นความจริงนี้ยังนั่นเล่าก็ฮ้องดี
หกสงครามบ่เจ้า นายเขาก้อยเล่า.....หื้อ.....ฟัง.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ยามเมื่อบ้านนี้เป็นจะขึ้นบ้านใหม่ หลังจาดใหญ่ สูงก็สูง เจิญแม่ป่าเป็นก็เจิญป้อลุง คนต่ำ
คนสูงมาแอวดีนี้ พยอมก็หอมว่าดี เข้าบ้านแม่กำมีจะถามมา.....ล่อน.....ล่อน.....
(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย).....อันดับต่อไปก็ป้อฮ้องดีหก เข้าบ้านวันตักก็ได้มาซัดตำหนั ฮ้องนีอยู่ตางบน
สวรรค์ ป้อจายก้อยบั้นแม่ยังเนอเจ้า เป็นฮ้องของพญาอินทร์ อันนี้เป็นความจริงอยู่กันมายามเจ้า จะ
มาถามสงครามบ่เจ้า ซ้ำจะเป็นคนเล่าหื้อฟัง.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

เป็นธรรมคาการขึ้นเฮือนใหม่ เป็นจะต้องเอาใจใส่ดั่งปลุกดั่งแบ่ง จะได้ลงบ่าลงแสง
เพราะเป็นเสียงโพงแดงไปหลายบ่ไห้หน้อย เพื่อจะได้อยู่ตกลงด้วยกัน ดังลูกแก้วเมียขวัณใจบ้าน....
จัน...ยาว.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...ก็อ้อมตีหักเป็นอ้อมพญาอินทร์ ผู้ตามความจริงก็เป็นได้รักษา บ้านจองของเฮ
นั้นกา ป้อแม่อาวอาอยู่รวมกันนี้ สร้างบ้านใหม่เสียงเป็นหมื่นเป็นแสน จักเอาใบแดงเสียงไป
เต็มตี จะขึ้น บ้านใหม่วันนี้ ขอหื้อได้ใจคดี...มี...เงิน....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ขามเมื่อเป็นจะขึ้นนี้ยังเฮือนใหม่ เขาต้องเอาใจใส่พยอมขอถาม เป็นจะเอาหยังขึ้นก่อน
สงครามปีหนาน กันได้ฤกษ์ได้ขามตัดตีตั้งอัน จะขึ้นวันดีคะว่าจะขึ้นวันจันทร์ เป็นจะขึ้นวันหยัง
บอกมา....ตาม.....นั้น.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย)...จะตั้งใจจำข่าจะตั้งใจเล่า กอนว่าเกียง...ห้า...เก้า...มันเสียดัดกับจันทร์ ยี่....หก...
สิบ..อันว่า..อังกะรัง สงครามข่าจะเป็นคนบอก เสียววันอังคารก็ตีกลวงวันเดียว ข่าก็ใคร่แลเหลียว
เต๊ะหื้อ เป็นมอก กันจะมาจำข่าจะเป็นคนตอบ...กันจะบอก..หื้อ....ฟัง...(ขึ้น).....
(ปรีบ).....

สี่..แปด...สิบสองก็สุโขพุทธาเสียดัดกับปู้ด เป็นก็ตั้งขุดเอาเป็นหลักฐาน บ้านใหม่หลังนี้
เป็นก็ขึ้นวันจันทร์ วันดีงามบ่ใจของน้อยน้อย อ้ายจะบอกว่าเป็นนักเป็นหนา เป็นได้แบ่งกันมา
เป็นเวลา...หลาย...ถ้า.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...กันหื้อเอาเงินคำกำแก้ว เป็นก็ฮิวไว้แล้วผัวฮิวเมียหา เป็นหุดังไปตั้งมา ฮิวาเงิน
คาเอามาสอมมาจ้อม ฟ่องก็ซื้อไม้ กำเดียวก็ซื้อปุ้น ห้อยมะหรั่งจูงจูงซื้อมาไว้พร้อม จะบอกป้อลำ
แขนปล้อง เป็นจะซื้อมาพร้อม...ครว...เฮือน.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

ถ้าเป็นเหล็กเป็นปุ้นเป็นสุนเอาไว้ ก็ต้องเอาใจใส่เหล็กสี่เหล็กสาม อันนี้เป็นของสำคัญ
แบ่งบ้านหลังงามมันก็หองตั้งเสียง บ่ใจป้อเสียงมอกป้ออยู่ปอกัน เพราะจายกับฉึงจ้วยกัน.....
ลื้อน.....ลื้อน.....(ลง).....จิม.....แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(ชาย)...ก็ถึงเวลาเป็นจะขึ้นบ้านใหม่ เอาใจใส่มาเป็นนักเป็นหนา ต้องไปเจริญป็นองวงศา
ถึงเวลาปี้จะเป็นคนเล่า จะได้มาเป็นหลักเป็นฐาน ป็นองวงศวาร ดิงคนเก่าคนใหม่ เขาจะได้จำกัน
ไปขามเจ้า ขามมอกเตง....เวลา.....(ขึ้น).....(ปรีบ).....

บ่ว่าศรัทธาก็คนเฒ่าคนแก่ เป็นป้อแม่ญาติวงศา บ่ว่าป็น้องอาวอา ถึงเวลาจ้วยกันแต่ง
สร้าง จะจ้วยกันเพียงจะจ้วยกันถาง ดิงบ่หื้อมีหนามไปย้ง....ชวาก....ไม้.....(ลง).....จิม.....
แหละ.....นอ.....(ปรีบ).....

(หญิง)...เป็นเป็นผัวจ้างหาเป็นเป็นเมียจ้างฮิว จะเจริญวุฒิสัมปัตติข้าวของมาอยู่ในบ้านใน
จอง ผัวเก็บเมียฮอบเล็กผสมน้อย น่องมาฮู้กอนว่าน่องมาหัน ผ่อบ้านใหม่หลังงามจับบ่ใจ
สะหน้อย เก็บเงินคำก้อมเป็นเก็บเงินย้อย ก็หื้อมันถึงร้อย...ถึง....ป็น....(ขึ้น).....
(ปรีบ).....

เป็นเป็นผัวจ้างหาเป็นเป็นเมียจ้างสิ จะเจริญดูดีก้าวหน้าบ่ถอยหลัง เพราะศีลบุญหล้าศีลห้า
ปกปักรักษา หน้านูปร่างหลังมาช่วยเต็มคุ้ม สร้างบ้านใหม่หยั่งมาดีมางาม จิตใจภายในແມบ่ได้...แตก
...ฟุ้ง.....(ลง).....จิม.....ແหละ.....นอ.....(ปรับ).....

ขึ้นกะโลงเจียงแสน.....

(ชาย).....ฝุง.....หมู่.....จุม.....จาวปี่น้อง.....เป็นก็ไ้มาได้มาพร้อม...กันมากหน้า...
หลาย...คำ...ฝุงปี่น้องศรัทธา.....เขามาช่วยกันตัดแต่งดา...ตั้งบ่ว่าขันนำและขันหมากและขันข้าว...
จะขึ้นบ้านใหม่หลังงาม มาช่วยกันจาดเจ้า...ขออย่าไ้มีหยัง...มา...ปาน.....(ขึ้น).....(ปรับ
ทำนองหล้ามกล้าง).....

เคราะห์บ่มาปานมารบ่มาช้อง เเคราะห์ปี่ช้องน้องยังบ่มาแปดตีคัตัน เเคราะห์ต่างลุ่มก็บ่หื้อ
มาจน เเคราะห์ต่างบนตึงบ่หื้อมาต้อง เเคราะห์ปี่เคราะห์น้อง เเคราะห์ปี - เดือน - วัน เเคราะห์เมื่อคืน
บ่หัน เเคราะห์เมื่อวัน...ซ้า...ฮ้าย.....(ลง).....จิม.....ແหละ.....นอ.....
(ปรับ).....

.....(ปรับกะโลงเจียงแสน).....

(หญิง).....กำ.....กำ.....กำ.....อยู่ยงน้ำ...พยอมกู้สร้าง ฮ้องว่ากำดั้นน้ำ...ขา...หนา...กำ.....
กำ.....กำ.....ที่อยู่โนนา.....แต่ก่อนอวอฮ้อง...กำระวีพัดข้าว.....กำ.....กำ.....กำ.....ส่องหน้าพระเจ้า
...อี่น้องฮ้องว่า.....กำ...เม.....

.....(ปรับทำนองซอเจียว).....

จะมีวรรณะ เสาจะมีผ่องศรี...หมคไสตีเหมือนนึ่งแก้วล้างน้ำ.....ก็มีการมีงานจิตใจออก
ตั้ง บ่มีมัวขุนจ้ดีไ้มาต้อง ขอหื้อก็ศรัทธาปี่น้อง สงครามกับน้องพยอม.....นา.....แม่
.....นอ.....ช่วยกันผ่อกันกอยมีกำรงานใหญ่.....(ลง).....(ปรับ).....

ก็เป็นว่าสนุกก็ไปยังสุขเสิญ เสาจะเจริญเสาจะก้าวหน้า...เสาเป็นผัวขายเสากำเป็นเมียกำเอา
ตั้งปละกำกำกำ ส่ง...แหมกำ...อยู่มาตั้งมืออยู่มาตั้งวัน ข้าวของเงินคำเสาบ่หื้อไ้ขาด.....
(ลง).....(ปรับ).....

(ชาย)...ก่อนผัวจ้างฮิกอนว่าเมียจ้างหา ตั้งบ่เสี่ยเวลาศรัทธาเป็นล้า...มาช่วยกันคิด
มาช่วยกันสร้าง มีนาคำกว้างเอาไว้ผ่อตางไ้ส ได้แบ่งหอนเฮือนหลังใหญ่ แบ่งใหม่ใหม่.....นอ
.....นาย.....เฮย.....แม่.....นะ.....ครบลักษณะของแบ่งเฮือนใหม่.....(ลง)
(ปรับ).....

ตั้งแต่นี้ไ้ได้อยู่ด้วยกัน บ่ว่าลูกหลานไปยังค่านเต้า...ป้อแม่เป็นต้นเป็นเก้า ช่วยกันเหี้ยกำ
ก่อน...นอ...นาย...ปี่น้องจะไปอยู่ด้วยกัน สุขสำราญ จะเป็นเจ้าเงินหมั้น.....(ลง).....
(ปรับ).....

(หญิง).....มีน้ำกำจะมีน้ำหนูน ก็นก่อนตานลุนเอาหน้าบุญช่วยก็...เอาบ่หื้อเป็นหม้ายเฮา บ่หื้อเป็นฮ้าง...ฮักกันเสียวอย่างเสมอดันเสมอปลาย.....อยู่กันตั้งวันวันคำ บ่ได้อู่ยั้งเฮาจะอยู่สบาย ...นอ.....แม่.....นาย.....กันมีเรื่องใดก้อยสอนก้อยบอ.....(ลง).....(ปรีบ).....

ก็จะมีไปกำก็จะมีไปหนูน ก็นก่อนตานลุนมาหนูนอยู่หั้น...เข้าของเงินคำไหลมาอย่างน้ำ วันนี่ก็จะบอกกำก่อน...นาดี...เฮาเป็นผัวดีเฮาเป็นเมียดี เฮาต้องมีศักดิ์ศรีเอาไว้เป็นตัวอย่าง..... (ลง).....(ปรีบ).....

(ชาย)....ก็ต่อไปนี้จะอยู่สุขสบาย กอนว่าผัวจะเป็นไฟหื้อเมียจะเป็นน้ำ....จะอยู่ด้วยกันได้ เป็นตัวอย่าง.....อย่าไปกิดสันตางขวางและขาว...มีลูกก็ตักลงมีเต้า เอาไว้ต่างเป็นขัว...เป็นฮาว... นอ.....แม่...นาว...เอาไว้เป็นฮาวไม้สาว...ง่ามใหญ่.....(ลง).....(ปรีบ).....

ก็ผัวกับเมียบ่อกันดี จะไปเป็นเศรษฐีตางหน้า...จะมีจ้วควายจ้างม้า.....นักหลายได้ไหล คู่.....เข้านาย.....จะได้จุ่มเนื้อจะได้เย็นใจ จะได้สบายจนได้เป็นปู่.....(ลง)..... (ปรีบ).....

(หญิง)....ไก่อเต็มเล่าข้าวเต็มเฮียว.....เป็นว่าผัวกับเมียอะหยังมาสุข...ใจล้ำ...กอนเฮาทำหยัง ก็คำก้อย่าง...อะหยังมาสุขใจล้ำ ตั้งบ่อดคิดเถียงกันผัวก็หา เมียก็ฮิ กอนเมียขี้จี้ หมั่นกันหมั่นตาน ...กำ...แม่...กำ...เฮาจะอยู่ด้วยกันจนเฒ่าจนแก่.....(ลง).....(ปรีบ).....

เฮาต้องเป็นตัวอย่างฮื้อลูกฮื้อหลาน ทำความดีความงาม อย่าไปฮ้ายไปดำน.....สิ่งดีบ่ดีอย่า เนะนำเข้าบ้าน ปิ่น้องอย่าต่อด้านมันบ่ดีเสียวอย่าง...นายมอน...ปี่เป็นเจ้าก้อยสั่งก้อยสอน บ่หื้อ ลูกจ้องหงอเถียงมา...จน...ใหญ่.....(ลง).....(ปรีบ).....

(ชาย)....ก็เฮาสองคนจ้วงกันเผื่อกันถาง ตั้งบ่หื้อมีหนาม ไปยังขวางไม้...กินหื้อจ้างกินใจ หื้อจ้างใจ กอนนายบ่จ้างจะลำบากทีหลัง อยู่มาตั้งวันคำเจ้า บ่แก่บ่เฒ่าแสนจะรำคาญ...นอ.....แม่... กำ...เป็นลูกเป็นหลานบ่เหลือกำ.....ฮัก.....อย่าง.....(ลง).....(ปรีบ).....

ก็ต่อไปนี้จะสุขสามประการ เจ้าหน้อยนายหนานคนแก่คนเฒ่า บทนี้จำกันยามเจ้า.....บ่ว่า ปื่อเฒ่าแม่ใหญ่.....จาย.....หญิง...จะฮื้อไปตามความจริง สติเป็นหญิงจำกัน...เป็น.....อย่าง..... (ลง)..... (ปรีบ).....

(หญิง)....กอนว่าเฮาสองคนจะได้อยู่ร่วมกัน หยังมาเจยบาน..เงิน...ล้ำ...ก็สุขอีกสุขใจ ตั้ง บ่อยากบ่กัน น้ำกินน้ำกำเฮาอยู่ด้วยกัน ผัวจ้างหา เมียจ้างฮิ จะเจริญวุฒิตามของกองธรรม...กำ... แม่...กำ...หยังมาม่วนมาจัน...กับเต้า...กับลูก.....(ลง).....(ปรีบ).....

ข้าเจ้าพยอมหยังมาสบายใจ ผัวผิดอย่าไปว่าลูก...เฮาต้องสอนเต้าสอนลูกเฮามีความพันผูก เฮาต้องเอาใจใส่...นั้นกา...ส่งเสริมลูกเด้ารับการศึกษา หื้อมีวิชาเอามาเลี้ยงตัวเก่า.....(ลง)..... (ปรีบเปลี่ยนเป็นชอฮื้อ).....

ทำนองซออี้อ.....

(ชาย)....จะหลอนบทนี้แล้วกา ปี่น้องศรัทธาแก่เฒ่า เขาก้อยไขก้อยกล่าว ปี่น้องเขาเจ้า...
ห่วงใย เมื่อได้ขึ้นว่าบ้านใหม่แล้ว หือสุขอันว่า.....สบายใจ บ่ว่าคนอยู่บ่ว่าคนไป หืออยู่สบาย...
เป็น.....หมู่.....(ลง).....(ปี่รับ).....

(ชาย)....จะหลอนปี่น้องดังหลาย ตั้งอึดตั้งใจกันมาแต่ก็ จะนับตั้งน้องตั้งปี่ ตั้งบ่ได้คิดถี่...
ตางใด.....ก็จะช่วยกันจำกันคิด ช่วยกันเนรมิตหลายหลาย บ่ว่าแม่ยิง...ปอจาย...ช่วยกันขยาย...เหยย
ก่อน....(ลง).....(ปี่รับ).....

(หญิง)....ข้าเจ้าพยอมจะขอเอาปอนมาปิ่น หือด้านคนฟังประดาฟังนี้...วันนี้ข้างซอข้างปี่
เขาจะได้ปิ่น...ปอนงาม...อายุ...วรรณะ...สุขะ...พละ...หือได้รับพรตั้งสี่ประการ ฮับฟังเสียงซอ
ของพยอม บ่งาม ไปอย่าได้กัน...ได้อยาก.....(ลง).....(ปี่รับ).....

(ชาย)....ก่อนว่าป้อจายจะเอาปอนมาปิ่น หือเจ้าหน้อยนายหนาน...ท่านเจ้า...บ่ว่าคนแก่...
คนเฒ่า ดีเขาได้มานั่งฟัง...ตั้งแต่นี้...ต่อไปหน้า...ขออย่าได้เจ็บเป็นหยั่ง อายุยืนยาวแถมกำ บ่ว่า
ลูกหลาน...เป็น...หมู่.....(ลง).....(ปี่รับ).....

(หญิง)....เสามาช่วยกันอนุรักษ์กำซอ พยอมก็ตั้ง...มีอยู่...ปี่น้องคนใดใครผู้...ขอหือได้ช่วยกัน
ไป...ขอปิ่นเมืองนั้นแล้ว...ช่วยกันอนุรักษ์กล้วยมันสุญหาย...วันหน้าก่อนเงิน...เสาด้าย...มันตั้งบ่มี
ใผ...มา...สืบ.....(ลง).....(ปี่รับ).....

ก็ขอคนตางรุ่นหลัง ก็ได้...ก็คิด...จำฮอด...ป้อจายจะตั้งใจบอกดีเป็นกำเก่า...เล่ามามันก็เห็น
เมินมาจำดนัก...เขาต้องอนุรักษ์นักหนา วันนิจักแก้ไขจำ...เมื่อถึงเวลา...มา...กล่าว.....(ลง).....
(ปี่รับ).....

(หญิง)....จะขอขอบคุณยังท่านอาจารย์ ดีมาสืบสานกำซอนั้นต่อ ขอหือเงินแม่เงินป้อ....
ขอหือสืบต่อ...กันไป...จะได้เป็นกุศลลวงหน้า...อาจารย์หัดมีน้ำใจ...อนุรักษ์กำเมืองต่อไป...ท่านจะ
ได้สบาย...เสี่ยง...อย่าง...(ลง).....(ปี่รับ).....

(ชาย)....ปี่น้องช่วยกันส่งเสริม...หือมันเจริญก้าวหน้าดังอัน อนุรักษ์กันไว้อย่างนั้นบ่หือ
มันสุญหาย...วายปาน...จะหลอนบทนี้ได้กล่าว...ท่านเจ้าได้มาขัดตำหนั...ก็ถึงเวลา...ดิงาม...บทนี้ขอ
วาง... เป็น...อย่าง.....วาง...เพลง.....(ปี่รับ).....

(ปิดท้ายด้วยการฟ้อนเงี้ยว ของช่างซอคู่ถ้อง ด้วยเพลงเขมรปากท่อพื้นเมือง ๔ จบ)
ส่วนรายละเอียดและทำนองจะได้ทำการวิเคราะห์ในบทต่อไป

ทำนองขอของคณะครูสงคราม – พยอม

ทำนองขอล้านนาเรียกทำนองขอว่า ระบำ การขอมีทำนองในการขอหลายทำนอง ต่างๆกัน ในการขอแต่ละครั้งมักมีการเปลี่ยนแปลงทำนองกันไปเสมอ การเปลี่ยนทำนองขอมัก กำหนดด้วยเสียงปี ส่วนขอแพร์ ตามที่ได้ศึกษาและสัมภาษณ์จากช่างซออาวุโสซึ่งยังมีชีวิตอยู่ใน ปัจจุบัน (๒๕๔๔) ช่างซอทั้งหลาย นับถือว่าเป็นครูขอมีลูกศิษย์ให้ความเคารพอย่างยิ่ง มีความ ผสมผสานสัมพันธ์กันระหว่างทาง (ทำนองขอ)ร้อง กับเครื่องดนตรีเป็นประเด็นสำคัญ และมี หลักเกณฑ์การใช้ทำนองตามลำดับก่อนหลังแน่นอนชัดเจน ช่างซอแพร์จะเริ่มต้นขึ้นขอด้วยทำนอง **ตั้งดาด** หรือ **ตั้งเชียงใหม่** (ซึ่งในการขอของเชียงใหม่มีการเริ่มทำนองหรือระบำที่เรียกว่า **ขอเลี้ยง** เมื่อหมดส่วนเรื่องจะลงด้วยทำนอง **ละม้ายเชียงแสน** และต่อจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นทำนองอื่นๆ ต่อไป เช่น **ขอเงี้ยว** **ขอพม่า** **ขอพระลอ** **จ้อย** ทั้งนี้หมายถึงว่า คณะปี่จุ่ม ที่บรรเลงคลอตามไปตลอดเวลา

ทำนองขอ หรือระบำในการขอพบจากการศึกษาคณะครูสงคราม – พยอม ที่จังหวัดแพร์ มีดังนี้

๑. ทำนอง ตั้งดาด (ตั้งเชียงใหม่)

เป็นทำนองบทแรกก่อนที่จะขับขอในทำนองอื่นๆ ต่อไป นับเป็นบทไหว้ครูหรือ เริ่มเรื่องราวปรากฏเหตุการณ์ต่างๆ ที่ช่างซอได้มาขอเนื่องในงานนั้นเป็นทำนองขอที่ชาวเชียงใหม่ ประดิษฐ์ขึ้น

๒. ทำนองจะปู่ หรือ จะปู่

เป็นทำนองที่ได้มาจากการขับร้องของชาวปู่ คือ คนไทยในแคว้นสิบสองปันนา ที่มาจากเมืองจะปู่ มีลีลาเสียงอ่อนหวานไพเราะนุ่มนวล ขอทำนองนี้ใช้เสียงเอื้อนอ่อนๆ เสียง นุ่มนวล ไม่ขึ้นสูงเหมือนขอเชียงใหม่ เป็นขอที่นิยมร้องต่อจากทำนองขึ้นเชียงใหม่ คือพอขึ้น ขอเชียงใหม่แล้วก็จะไปขอละม้ายจะปู่

๓. ทำนอง ขอเลี้ยง

เป็นการขอที่มีขึ้นประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวเสด็จมาเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ให้ท้าวสุรนารีกิจวีประจักษ์คุมเชียงใหม่ แต่งขึ้นสำหรับขอเป็นการ รับเสด็จ และสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวท่วงทำนองแปลกไปจาก ขอทั้งหลายมีจังหวะทำนองไพเราะ และมีระเบียบยิ่ง เพราะเป็นการขอพระเกียรติ ทำนองขอชนิดนี้ ไม่เป็นที่นิยมใช้ทั่วไป

๔. ทำนอง ละม้ายเชียงแสน

เป็นทำนองที่ชาวเชียงแสนโบราณประยุกต์มาจากการขับโคลงหรือกะโลงของ ล้านนาไทย มีลักษณะอ่อนหวาน ไพเราะ ขอทำนองนี้เป็นเหมือนสัญญาณในการเปลี่ยนทำนอง ขอ คือ เมื่อเริ่มขอนั้นจะเริ่มต้นด้วยทำนองขึ้นเชียงใหม่ก่อน แล้วจึงเปลี่ยนไปขอทำนองละม้ายจะปู่

สองสามบท จากนั้นจึงเปลี่ยนไปขอทำนองละม้ายเชิงแสน จากนั้นแล้วก็สามารถไปขอในทำนองอื่นได้ เมื่อต้องการเปลี่ยนขอจากทำนองหนึ่ง ไปขออีกทำนองหนึ่งต้องกลับมาขอทำนองละม้ายทุกครั้ง

๕. ทำนองขอเงี้ยว

เป็นทำนองที่ได้มาจากการขับขอชาวไทยสมใหญ่ หรือ เงี้ยว ซึ่งนิยมร้องเพลงร่วมกับการเล่นกลองมะเข็ง หรือมอกลาว คือเมื่อตีกลองระยะหนึ่งก็ร้องเพลงขึ้นมาบทหนึ่งพร้อมกับโห่สลักกันเป็นระยะๆ เป็นที่สนุกสนานยิ่ง จึงเป็นที่นิยมในการใช้ขอเพื่อความเป็นสิริมงคล

๖. ทำนอง ขอพม่า

เป็นทำนองที่บางท่านบอกว่าได้จากชาวมอญ บางท่านบอกว่าได้จากชาวมอญ ขอทำนองนี้เป็นทำนองที่ช่างขอนิยมใช้ขอกันเสมอ จะขอเดี๋ยวเป็นเรื่อง หรือจะขอโต้ตอบกัน หรือขอเป็นหมู่ประกอบการรำรำก็ได้

๗. ทำนอง ขอพระลอ

ขอทำนองนี้มีลีลาเสียงสูง ต่ำ อ่อนช้อยบางจังหวะเอื้อนเสียงแล้วหยุด คนโบราณนิยมใช้ขอทำนองนี้ในการขอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ พรรณนาความงามขอธรรมชาติ เช่น ชมนก ชมไม้ ฯลฯ ปัจจุบันช่างขอ ใช้ขอในเรื่องต่างๆ ไม่จำกัด จะขอเดี๋ยว ขอโต้ตอบกัน หรือขอหมู่ประกอบการรำรำก็ได้ คนตรีที่ใช้ปี่จะทำให้เกิดความไพเราะยิ่งกว่าการใช้ขึง และสะล้อ

๘. ทำนอง จ้อย

เป็นการขอ โดยไม่เตรียมตัวและไม่เตรียมบทขอไว้ก่อนแต่อย่างใด คือ การขอแบบเล่นกลอนสกดกันเลย ส่วนมากจะมีใช้ทุกจังหวัดภาคเหนือ

๙. ทำนอง อื้อ

ขอทำนองนี้วิวัฒนาการจากทำนอง “อื้อลูก” หรือ “กล่อมเด็ก” เป็นทำนองที่จะมีการเอื้อนเสียงว่า อื้อ อื้อ อื้อ อื้อ อื้อ อื้อ อื้อ ต่อท้ายบท ในกรณีที่มีคนตรีประกอบการขอยู่ด้วยก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเอื้อนเสียงอื้อ ขอเพลงอื้อมักใช้ขอพวกคำสอนหรือนิยายนิทาน เช่น ขออำหอย ขอเทวทูต ขอสุริยวงศ์หงอมาดย์ เป็นต้น

การดำเนินการขอ จะเริ่มด้วยเมื่อช่างปี่ ช่างขอพร้อม การขอเริ่มโดยมีช่างปี่นำด้วย ทำนอง ตั้งคาคแล้ว ช่างขอจะขอตาม ไปตามทำนอง ซึ่งช่างปี่จะทราบว่าตั้งคาคก็ท่อน และช่างปี่จะเปลี่ยนเป็นทำนอง จะปี่ ช่างขอจะใช้ทำนองตามไปจนจบบทหรือแต่ละเรื่องไป

ภาพที่ ๒ ภาพการฟ้อนเงี้ยว งานอุปสมบท อำเภอสอง จังหวัดแพร่
วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๐

๒.๑๒ การฟ้อนเงี้ยว

ฟ้อนพื้นบ้านภาคเหนือ เป็นการแสดงของชาวล้านนาในท้องถิ่นภาคเหนือของ ประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาที่ได้สืบทอดกัน มาแต่โบราณ การฟ้อนในล้านนามีลีลาท่าทางการรำที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น คือ แซ่ม้อย

ศิลปะแห่งการฟ้อนรำของไทยภาคเหนือ มีแบบอย่างดั้งเดิมที่รักษาไว้ กับแบบอย่างที ปรับปรุงขึ้นใหม่ จะแยกให้ชัดเจนดังนี้

การฟ้อนรำแบบดั้งเดิม แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ๓ ประเภท คือ ฟ้อนเมือง ฟ้อนม่าน ฟ้อนเงี้ยว ดังต่อไปนี้

๑. ฟ้อนเมือง หมายถึง การฟ้อนรำแบบพื้นเมือง เป็นการฟ้อนรำที่มีแบบอย่างถ่ายทอด สืบทอดกันมานาน อันประกอบด้วยการฟ้อนรำ ดนตรี และการขับร้อง ซึ่งฟ้อนบางอย่างก็มี ดนตรีกับฟ้อนแต่ไม่มีการขับร้อง จำแนกได้หลายชนิด เช่น ฟ้อนเล็บแบบดั้งเดิม ฟ้อนดาบ ฟ้อน เจริง ฟ้อนผิมด ฟ้อนเงี้ยว

๒. ฟ้อนม่าน หมายถึง การฟ้อนรำตามแบบอย่างของพม่าหรือมอญ เมื่อครั้งเชียงใหม่เป็น เมืองขึ้นของพม่าจึงมีการถ่ายทอดแบบอย่างการฟ้อนรำ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ ได้แก่ รำม่าน หรือฟ้อนม่าน ฟ้อนผิมัง ฟ้อนจ๊าดหรือม่านจ๊าด

๓. ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนเงี้ยวเป็นการฟ้อนตามแบบแผนของชาวไตหรือไทยใหญ่ การฟ้อนของ ชาวไตมีหลายแบบ ส่วนใหญ่มักใช้กับกลองยาว ฉาบ ฉิ่งเท่านั้น มีบ้างที่ใช้ดนตรีอื่น คือ

ฟ่อนไต้ ฟ่อนเงี้ยวแบบดั้งเดิม ฟ่อนกินราหรือกิงกาหลา ฟ่อนกำเปอหรือกำเบือ กำเบือดอง ฟ่อนไต้ รูปแบบของสัตว์ ฟ่อนคาบ

การฟ่อนรำแบบปรับปรุงใหม่ กล่าวถึงประวัติการพัฒนาซึ่งกล่าวไว้ว่า พระราชชายาคารา รัชมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเอาท่วงที ลีลาแห่งการฟ่อนรำจากราชสำนักสยาม ขึ้นไปเผยแพร่ เป็นการจักระเบียบและวางแบบแผนให้ถูกต้องตามหลักการแห่งนาฏศาสตร์ยิ่งขึ้นมีการฟ่อนต่างๆที่ใช้ลีลาที่งดงามยิ่งขึ้น แม้ว่าจะแปลกออกไปจากดั้งเดิม แต่ก็เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า แบบใดเป็นของล้านนามาแต่ดั้งเดิม และแบบใดเป็นของที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ ดังต่อไปนี้ ฟ่อนเล็บ ฟ่อนเทียน ฟ่อนล่องน่าน ฟ่อนม่านม้วยเชียงตา ระบายขอ

การฟ่อนรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ชนรุ่นหลังๆ ได้คิดประดิษฐ์รูปแบบการฟ่อนรำขึ้นบ้าง เพราะการใช้แบบแผนดั้งเดิมอยู่ตลอดไปนั้น เท่ากับมิได้เกิดความงอกงามขึ้นเลยก็ว่าได้ ดังนั้นการประดิษฐ์ใหม่เป็นการเพิ่มเติมเสริมต่อสิ่งที่มีอยู่ให้ขยายออกไปอีกอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น การประดิษฐ์ฟ่อนรำ ชุดต่างๆ ในปัจจุบันเป็นการนำเอาสภาพความเป็นจริงที่บังเกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นพื้นฐาน เช่น ฟ่อนสาวไหม ฟ่อนเก็บใบชา ระบายเชียงแสน

ภาพที่ ๓

ภาพที่ ๔

ภาพที่ ๓ - ๕ ภาพการฟ้อนเงี้ยวเพื่อคาบเงินตามที่แขกมอญเป็นรางวัล
ภาพจากหนังสือชอเมืองแพร่ โดยศิริกร ไชยมา

ประวัติการฟ้อนเงี้ยว

นาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนา เป็นการฟ้อนของชาวล้านนาในท้องถิ่นภาคเหนือของ ประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของคนล้านนาที่ได้สืบทอดกันมา แต่โบราณ การฟ้อนในล้านนามีลีลา ท่าทางการรำที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นคือ แซ่มซ้อย สวยงาม มีทั้งฟ้อนคนเดียว และฟ้อนจำนวนมาก การฟ้อนพื้นบ้านล้านนามีการฟ้อนแบบดั้งเดิมของล้านนาและการฟ้อนที่ปรับปรุงด้วยอิทธิพลของวัฒนธรรม สำหรับการฟ้อนแบบดั้งเดิม คือการฟ้อนเงี้ยว นั้น มีผู้รู้ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและเสนอแนวทางไว้ดังนี้

หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องวัฒนธรรมพัฒนา ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแพร่อธิบายความหมายไว้ว่า ฟ้อนเงี้ยว เป็นการฟ้อนสลับกับการขับซอพื้นเมืองของชาวล้านนาในจังหวัดแพร่คนฟ้อนมักเป็นหญิงมากกว่าชาย ผู้ฟ้อนจะฟ้อนรำไปท่าทางยลหลัง แอนตัวไปจนศีรษะจรดพื้นจนสามารถคาบดอกไม้หรือธนบัตรที่ผู้ชมเอววางไว้เป็นรางวัล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช อธิบายความหมายไว้ว่า “ฟ้อนเงี้ยว” เป็นการฟ้อนในแถบจังหวัดน่านและแพร่ ช่างฟ้อนเป็นช่างซอชายและช่างซอหญิง ซึ่งจะฟ้อนเอาใจผู้ชม มีลีลา การฟ้อนค่อนข้างโลดโผนในลักษณะของการรำ และการแอนตัวไปข้างหลังเพื่อคาบเงินหรือสิ่งของที่ผู้ชมนำมาวางไว้เป็นรางวัล

เรณู โกศินานนท์ ให้ความหมายไว้ว่า “ฟ่อนแฉ่ง” เป็นการฟ่อนในแถบจังหวัดแพร่ น่าน เชียงราย พะเยา ฟ่อนได้ทั้งชายและหญิง

สันทราย : ออน-ไลท์ (๒๗/๘/๒๕๔๕) แหล่งที่มา <http://www.thaimisc.com> อธิบายความหมายไว้ว่า “การฟ่อนแฉ่ง” เป็นการฟ่อนดั้งเดิมอย่างหนึ่งของช่างชอชายและหญิง ในเขตจังหวัดน่าน แพร่ เป็นการฟ่อนในช่วงพักระหว่างการชอ หรือการขับเพลงปฏิพากย์โต้ตอบกันระหว่างช่างชอชายและหญิง การฟ่อนมักใช้ช่างชอหญิงฟ่อน โดยฟ่อนไปตามจังหวะและทำนองเพลง เริ่มจากยืนฟ่อนเป็นเส้นตรงก่อนและหงายลำตัวไปทางด้านหลังจนศีรษะถึงพื้นเวที ผู้ชมนิยมเอาธนบัตร บุหรี่ หรือผ้าเช็ดหน้า วางไว้ที่พื้นเพื่อให้ช่างฟ่อนอ่อนตัวไปคาบสิ่งของเหล่านั้น

สันทราย : ออน-ไลท์ ๔/๑/๒๕๔๕) แหล่งที่มา <http://www.for.u.com> อธิบายความหมายไว้ว่า “การฟ่อนแฉ่ง” เป็นลักษณะการฟ่อนของช่างชอหญิง แบบยืนฟ่อนและแฉ่ง (คือแอนไปข้างหลังที่ฟ่อนให้มากที่สุด) จนบางครั้งสามารถคาบธนบัตรได้

สิริกร ไชยมา ให้ความหมายไว้ว่า “ฟ่อนแฉ่ง หรือ ฟ่อนแอน” เป็นการฟ่อนประกอบขอกรรมคา มีผู้ฟังนั่งล้อมวงกัน ช่างชอจึงต้องฟ่อนเขยิบเท้าไปรอบๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นโดยทั่วกัน ต่อมาได้พัฒนาขึ้นโดยนั่งคุกเข่าฟ่อน ยืนฟ่อน แล้วแอนตัวไปทางด้านหลัง ตัวอ่อนลงจนสามารถใช้ปากคาบดอกไม้ หรือธนบัตรที่ผู้ฟังวางไว้ได้ จึงเรียกว่าฟ่อนแอน หรือฟ่อนแฉ่ง (แฉ่ง – แอน) ช่างชอจากจังหวัดน่านมีความชำนาญในการฟ่อนแอนเป็นพิเศษและถือว่าเป็นต้นตำรับของการฟ่อนแอน

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงฟ่อนแฉ่ง

ดนตรีไทยของภาคเหนือ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท ดิด สี ดี เป่า ครอบตามลักษณะทั่วไปของดนตรี แต่วิธีการบรรเลงเพลงและเสียงย่อมไปตามแบบอย่างของคนภาคนั้นๆเช่น ภาคเหนือมีเครื่อง “ดนตรีเมือง” เช่นเดียวกับคนภาคเหนือพูด “คำเมือง” นั่นเอง เครื่องดนตรีเป็นเครื่องประกอบจังหวะ ทำนอง ประกอบการฟ่อนรำ การฟ่อนรำทางภาคเหนือจะมีลีลาที่ อ่อนช้อย สวยงาม แสดงถึงอุปนิสัยของภาคเหนือว่ามีความเรียบร้อยอ่อนโยน นุ่มนวล โอบอ้อมอารี และยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงฟ่อนแฉ่ง มีผู้เชี่ยวชาญได้ กล่าวไว้ ดังนี้

ธีรยุทธ ขวงศรี ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการฟ่อนแฉ่งได้แก่ สะล้อ ซึ่ง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการฟ่อนแฉ่งได้แก่ ซึ่ง สะล้อ และปี่จุม

เรณู โกศินานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการแสดงฟ่อนแฉ่งได้แก่ ปี่จุม ซึ่ง สะล้อ

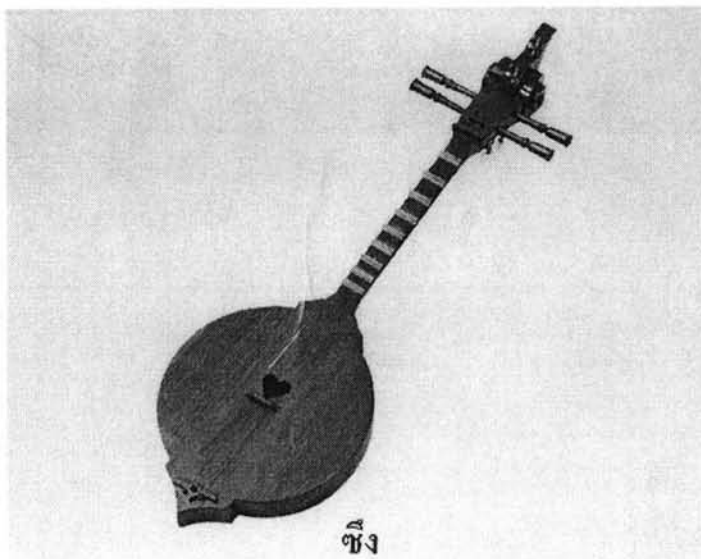
สันทราย : ออน – ไลท์ (๒๗/๘/๒๕๔๕) แหล่งที่มา <http://www.thaimisc.com> ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการฟ้อนเงี้ยวได้แก่ สะล้อ ซึง

สิริกกร ไชยมา ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการฟ้อนเงี้ยวได้แก่ ปี่จุม ซึง สะล้อ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีประกอบการฟ้อนเงี้ยวได้แก่ สะล้อ ซึง ปี่จุม

ลักษณะของเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนเงี้ยว

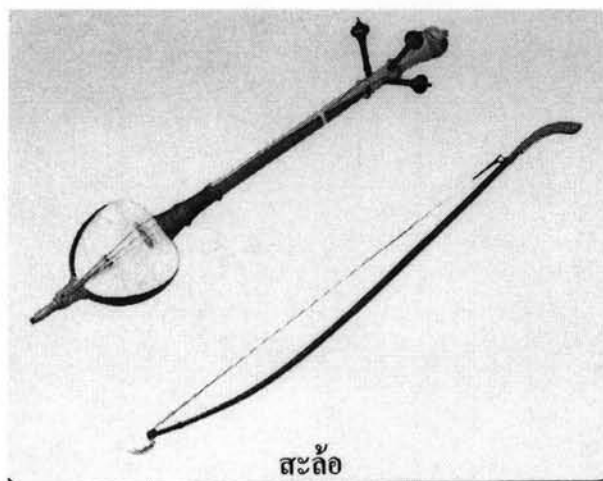
สิริกกร ไชยมา ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของเครื่องดนตรีประกอบการฟ้อนเงี้ยว มีลักษณะดังนี้

๑. ซึง เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาประเภทเครื่องดีด มีรูปร่างคล้ายกระจับปี่ หรือกีตาร์ มีสี่สาย มีขนาดต่างๆกัน มีน้ำหนักหรือขนาดพอยกดีดได้อย่างสะดวกสบาย การดีดซึ่งจะดีดเดี่ยวหรือดีดร่วมกับสะล้อก็ได้ ชาวจังหวัดน่านเรียกซึงว่า พิณ แบ่งตามขนาดได้ ๓ ชนิด คือ ซึงหลวง ซึงกลาง และซึงเล็ก

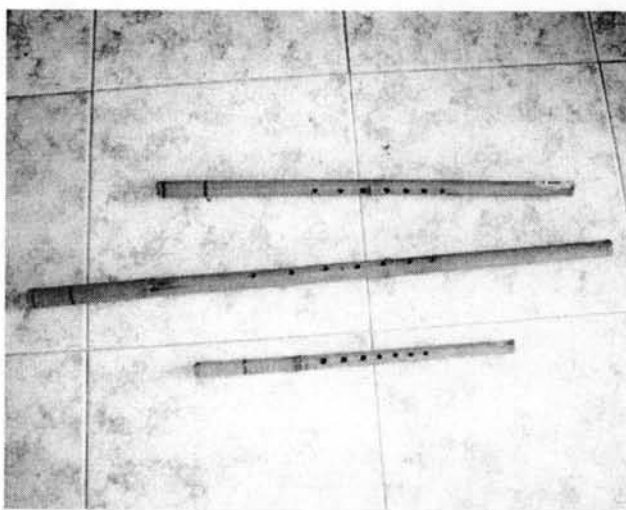
ภาพที่ ๖ ภาพซึง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อน

๒. สะล้อ เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ประเภทเครื่องสี่ลักษณะคล้ายซออยู่ แต่ด้านหน้ากะโหลกของสะล้อจะปิดด้วยไม้แผ่นบางๆใช้คันสี สีนอกสายคล้ายซอสามสาย สะล้อถ้าแบ่งตามขนาดมี ๓ ชนิด คือ สะล้อขนาดเล็ก สะล้อขนาดกลาง และสะล้อขนาดใหญ่ แต่ถ้าแบ่งตามจำนวนสายมี ๓ ชนิด คือ สะล้อ ๓ สาย และสะล้อ ๒ สาย ปัจจุบันนิยมใช้สะล้อ ๒ สาย ใช้เล่นเดี่ยว หรือบรรเลงร่วมกับซึง

ภาพที่ ๗ ภาพสะล้อ

๓. ปี่จุม เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาประเภทเป่า ทำจากไม้ไผ่รวกยาวประมาณ ๑ เมตร ใช้ทองสำริด (ทองแฉะ) หรือโลหะอื่นทำเป็นลิ้นเพื่อเป่าให้เกิดเสียงดัง มีลักษณะแตกต่างจากปี่ของทางภาคกลาง

ภาพที่ ๘ ภาพปี่จุม ๓ เล่ม (จากบน ปี่ก้อย — ปี่กลาง — ปี่ตัด)

การบรรเลงปี่จุมต้องอาศัยการเล่นร่วมวงเป่าพร้อมกันเป็นสำคัญ ไม่เล่นเดี่ยว ทำให้เกิดการประสานเสียงที่ไพเราะมากและการเล่นพร้อมกันร่วมกันจึงเรียกชื่อชุดนี้ว่า “ปี่จุม” (ยงยุทธ ธีศิลป์) คำว่า จุม หมายถึง ชุมนุ่ม หรือร่วมกันปี่จุมมี ๔ ชนิด ดังนี้

๑. ปี่แก้ว (ปี่แม่) ใช้คุมเสียง
๒. ปี่กลาง ใช้ขึ้นเสียง

๓. ปีก้อย ไม้ตัดเสียง
๔. ปีดัด (ปีเล็ก) ไม้ตัดเสียง
- ๕.

ลักษณะการแต่งกายประกอบการแสดงฟ้อนเงี้ยว

การแต่งกายในการฟ้อนเงี้ยวไม่มีรูปแบบหรือกฎเกณฑ์ใดๆที่แน่นอน เครื่องแต่งกายชุดเดียวที่มาขอ คือชุดพื้นเมืองท้องถิ่น

การแต่งกายแบบพื้นเมืองท้องถิ่นชาวจังหวัดแพร่ประกอบการแสดงฟ้อนเงี้ยว

- ผู้แสดงชาย : นุ่งกางเกงขาสั้นสามส่วน หรือขาขาว สวมเสื้อม่อฮ่อม
ผ้าขาวม้าคาดเอว
- ผู้แสดงหญิง : นุ่งซิ่นแก้มขาวกรอมเท้า สวมเสื้อม่อฮ่อมแขนยาวสามส่วน
หรือแขนยาวเกล้าผมมวย ติดดอกไม้ที่ประดับที่ศรีษะ

ภาพที่ ๕ ครูพยอม กำลังฟ้อนเงี้ยวกับแขกที่มาร่วมงานบวชนาค
วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๐ ที่บ้านวังหลวง จังหวัดแพร่

ปัจจุบันการแต่งกายของช่างฟ้อนเงี้ยวนิยมใส่ผ้าถุง และเสื้อผ้าที่สุภาพ สืบเนื่องมาจากงานบวชงานขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้กระทั่งงานเกี่ยวกับศาสนา แต่ถ้าหากเป็นการประกวด แข่งขัน หรืองานประเพณี ก็จะแต่งตามการแสดงการฟ้อนเงี้ยว คือ แต่งกายแบบพื้นเมืองท้องถิ่นจังหวัดแพร่

โอกาสในการแสดงฟ้อนเงี้ยว

ธีรยุทธ ขวงศรี ได้กล่าวไว้ว่า “โอกาสในการแสดงฟ้อนเงี้ยว” แสดงในงานรื่นเริงสังคมนาบพ ฟ้อนเงี้ยวจะแสดงช่วงพักในการขับชอ (ธีรยุทธ ขวงศรี สารานุกรมไทย เล่ม ๕)

วนิดา ริกการณ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า ฟ้อนเงี้ยวเป็นการฟ้อนควบคู่ประกอบการขับชอ เวลาที่ใช้ในการแสดงคือ แสดงในงานปอยและงานขึ้นบ้านใหม่ ทอดคกจูน ทอดผ้าป่า งานเทศกาลต่างๆ (สงกรานต์ ปีใหม่ ลอยกระทง งานประจำปี ฯลฯ) งานวัด งานแต่งงาน(กินแขก) งานบายศรีสู่ขวัญ งานศพ งานปอยสังข์ (ทำบุญแก่ผู้ตาย) งานเจดีย์ (จังหวัดน่าน) รวมถึงการแสดงหรือบันทึกภาพทางโทรทัศน์ (วนิดา ริกการณ. ๒๕๔๕ งานวิจัยการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านชอล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

สรุปได้ว่าการฟ้อนเงี้ยวจะใช้แสดงในงานบวชพระขึ้นบ้านใหม่ ฉลองโบสถ์ วิหาร แต่ส่วนใหญ่จะใช้ในงานบวชนาคและขึ้นบ้านใหม่ ในช่วงเวลาช่างชอแสดงจบเนื้อหาชอชอในแต่ละงานเป็นการสร้างความสนุกสนานให้กับแขกผู้มาร่วมงาน และแขกผู้มาร่วมงานก็สามารถออกมาฟ้อนกับช่างชอได้ แต่ต้องให้จบทำนองหรือเนื้อหาของชอชอ

เพลงที่ใช้ประกอบการฟ้อนเงี้ยว

เพลงที่ใช้ประกอบการฟ้อนเงี้ยวของจังหวัดแพร่ ช่างปี่นิยมใช้เพลงปี่มเป็ง และเพลงเขมรปากท่อ ๒ ชั้น ทั้ง ๒ เพลงนี้มีท่วงทำนองที่เหมาะสมกับการฟ้อนเงี้ยว และเป็นทำนองที่ช่างชอ และช่างฟ้อนได้บรรเลง และฟ้อนสัมพันธ์ และคล้องจองทั้งลีลาการฟ้อนเงี้ยวที่อ่อนช้อยและทำนองเพลงที่เรียบง่ายเป็นทำนองสั้นๆ เพลงปี่มเป็ง และเพลงเขมรปากท่อ ๒ ชั้นถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของการฟ้อนเงี้ยว หากเพลงทั้งสองเพลงบรรเลง ก็เป็นอันรู้ว่าการฟ้อนเงี้ยวก็จะเริ่มแล้วแขกที่มาร่วมงานก็จะเตรียมตัวและเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับช่างฟ้อนเงี้ยว แม้กระทั่งช่างชอชายช่างชอหญิง ก็จะร่วมฟ้อนเงี้ยวกับแขกที่มาร่วมงานสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน และถือว่าเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพ ทั้งเจ้าภาพและแขกได้รับความสุขและสร้างความประทับใจในงานวันนั้น

๒.๑๓ ประโยชน์ของการฟ้อนชอ

ด้านทำนองชอ

- มีความเพลิดเพลิน
- มีบรรยากาศ ทำให้เกิดความครื้นเครงในงาน

- ผ่อนคลายความเครียด

ด้านเนื้อหา

- ได้รู้ถึงประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของ ท้องถิ่น
- รู้ความประวัติเป็นมาของเรื่องนั้นๆที่มีเนื้อหาในการขับชอ
- ได้รับข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมือง
- อธิบายเรื่องที่ชาวบ้าน เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย

ด้านภาษา

- เรียนถึงสำนวน และนำภาษาล้านนา โบราณที่ไม่ค่อยนิยมใช้ในปัจจุบัน
- รู้ฉันทลักษณ์ของชอ
- ปลุกจิตสำนึกให้รักท้องถิ่น

ด้านศาสนา

- รู้หลักคำสอนผ่านทางคำชอได้อย่างเข้าใจง่าย
- ประวัติทำเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา

ประโยชน์ของการฟังชอสามารถสรุปได้ดังนี้

- สืบทอดวัฒนธรรม
- ความปรารถนาดีในการชอ
- ผ่อนคลาย
- เป็นอาชีพเสริม
- ได้รับรู้ถึงประเพณี ทั้งของในจังหวัดตนเอง และจังหวัดอื่น
- รู้จัก รอบรู้ ถึงบุคคลในสังคมมากมาย
- ได้รับความชื่นชม ว่าตนมีปฏิภาณในการขับชอดี
- เป็นการทำบุญ สร้างกุศล เมื่อมีการเสียดละและบริการให้กับสังคม
- เป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี
- สามารถอนุรักษ์การใช้ภาษาล้านนา
- ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ที่สนใจได้
- เป็นผู้ขับกล่อมบรรยากาศในงานที่ไปชอให้ครื้นเครง ไม่เหงา
- สร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น
- ช่างชอช่วยส่งเสริมรายได้โดยการสอน ศิลปะการขับชอให้ผู้เรียน

- สามารถประกอบอาชีพได้
- สร้างเยาวชนให้สำนึกในวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทำให้ศิลปะดนตรีพื้นบ้านไม่หายไปจากจังหวัด